

Pasi "Sleeping" Myllymäelle,
äidille
ja Vappu Kannakselle

Zäp Books
Helsinki
2015

Jee, Suuri Pulunhuijaus perustuu samannimiseen pro gradu –tutkielmaan, jonka kirjoitin Helsingin yliopistoon estetiikan oppiaineeseen vuosina 2014–2015. Olen karsinut kirjoitelmasta aika ohueksi jäänyttä teoreettista kehystystä ja muuta lukemista haittaavaa yliopistomaisuutta. Samalla olen voinut kehitellä ajatuksia eteenpäin vähän vapaammin. Lehti siis poikkeaa joltisestikin verran gradustani, johon voi perehtyä koko komeudessaan Helsingin yliopiston opiskelijakirjastossa tai internetissä eThesis-tietokannassa. Gradusta lehti poikkeaa myös siinä, että keräsin tähän tutuilta mainoksia. Suosittelen tutustumaan mainostettuihin tuotteisiin.

Tämä on Zäp Booksin ensimmäinen julkaisu. Saapa nähdä tuleeko toista. Kommentteja, korjauksia, täydennyksiä, tarinoita, kehuja ja terveisiä voi lähettää sähköpostiosoitteeseen juuso.paaso@gmail.com.

SISÄLLYS

1. EPÄVIRALLINEN JULKINEN TILA	1
2. MITÄ PIENLEHDET OVAT?	4
3. ENNEN <i>HILSETTÄ</i>	13
1960-LUKU: <i>ULTRA</i> , <i>AAMURUSKO</i> JA MUUT UNDERGROUND-LEHDET	13
1970-LUKU: <i>TÄHTI</i> , <i>MYSTEENI</i> JA VAIHTOEHTOLEHDET	19
POPULAARIKULTTUURI: MUSIIKKI- JA SARJAKUVALEHDET	25
PERUSKOULU JA PUNK	28
4. PUNK-LEHDET VUOSINA 1977–1982	33
<i>HILSE</i> , <i>SLADDI</i> JA <i>PAHKASIKA</i>	38
PIENLEHTIEN VÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ	41
PUNK-LEHDET <i>HILSEEN</i> VANAVEDESSÄ	43
PUNK-LEHDET KULTTUURILEHTINÄ	47
SUTTUINEN ULKOASU	53
ILMAISUN RAJAT	56
5. YLI <i>HILSEEN</i>	60
LÄHTEET	65
KIRJALLISUUS	65
HAASTATTELUT	68
KIITOKSET	69
MUISTOJA VUODEN 1982 JÄLKEISISTÄ PIENLEHDISTÄ	71
2000-LUVUN PIENLEHTIÄ	75

Ja sit ne pogottiin koto span setti, ei Appu tosin oo niin kova kuin ennen, ne on alkanu mammoileen, Pelle on nykyään paljo kovempi. TV on rautaa. Sit ku me tultiin takas sieltä niin me nähtiin rasvapäitä, vittu ne on tyhmiä joo ja Suosikki on kafee kokea.

ELI MITEN TEHDÄN PUNK -
LEHTI. HAIHOUTA SINÄKIN HAA-
VEET OMASTKSI!

Sääntö 1) Tee kirjoituksesi huopakynällä ja sotkuisella käsialalla, niin saat paljon tilaa kulumaan, ei sullakummiskaan mitään sanottavaa ole.

Sääntö 2) Hauku poliiseja, niitä sikoja

Sääntö 3) Kerro viinakokemuksistasi

Sääntö 4) Mainitse aina jossakin välissä Kiettisen (Levotonta Helsingin) nimi, kaikki luulevat että tunnet sen hyvin (vrt. Kellarinportaat).

Sääntö 5) Kiroile, Perkele on hyvä punk-kirosana.

Sääntö 6) Keksi vitsejä diineistä

Sääntö 7) Laita lehden nimeksi joku hauska kuten Suave, Kellarinportaat..

Sääntö 8) Hauku Velttua (Tätä minäkin kannatan)

Sääntö 9) Älä koskaan poikkea Hilseen viitoittamalta tieltä.

Sääntö 10) Noudata näitä sääntöjä, perkele...

Ramones ei oo niin kova kun ennen, Kiettinenkin äänottiin kyl vähän kännissä, perkele Johnny Hurregas on joo punk on kovaa

Kuvassa punk-tyttö Siouxi huvipurrella kesäkuussa vuonna 1977. Kyseessä on juo surullisenkuuluu tapahtuma, jolloin poliisit ryntäsivät erään sex pistols-yhtyeen huvipurrelle. Siouxi tässä hokuttelee poliiseja yleisiin rientoihin huvipurrella lausuen sievästi: "Fuck you." Poliisit tästä innostuneina suorastaan syöksähtävät huvipurrelle ja kyllähän me tiedämme mitä siitä seuraa.

Tämä nyt oli tällanen punk-kuvateksti. Tosiasiassa tämä oli katseenvangitsija, jota muutkin lehdet käyttävät täyteenä, on psykologisesti tutkittu, että kaunis nainen vaikuttaa lehden ostoon ja siitä muodotettuun mielipiteeseen. Minollon Kellarinportaat havittelee sovinnistisikajulkaisun arvoinen rankasien uskollisena perillisenä

1. EPÄVIRALLINEN JULKINEN TILA

Kaikkien lukijoiden tulisi muistaa, että KUKA TAHANSA PYSTYY TEKEMÄÄN OMAN LEHTENSÄ.¹

Suomalainen punk oli vasta muotoutumassa, kun *Hilse*-lehden päätoimittaja Miettinen (s. 1958)² kyseli marraskuussa vuonna 1977 lehtensä ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa: ”Eikö olisi todella ratki riemukasta, jos kaikki Suomen alamaailman lehdet liittyisivät yhteen ja pyrkisivät saamaan aikaan jonkinlaisen yhteistyöelimen? Tarkoitin sellaisia julkaisuja kuin Pahkasiika [*sic*], Ylermi, Starman, Köynnös, Total, Tähti, Tulilintu. Onhan niitä muitakin, vai?”³ Ei juuri ollut. Siksi Miettinen kannusti lukijoitaan tekemään omat lehtensä. Täpahtui jotain, mitä hän tuskin oli odottanut: *Hilseen* vanavedessä kouluikäiset nuoret alkoivat tehdä punkin hengessä omaehtoisia kulttuurilehtiä. Lehtiä tulvi joka puolelta maata, ja vuosikymmenen vaihteessa niitä ilmestyi vuosittain jo monta sataa numeroa.

Pienlehtiä alkoi Suomessakin ilmestyä viimeistään 1900-luvun alussa. Ne eivät ole yhtenäinen joukko: vuosien varrella pienlehdiksi on kutsuttu ainakin poliittisia pamfletteja, kulttuurilehtiä ja yhdistysten lehtiä. Niitä ovat yhdistäneet lähinnä lehden pieni koko ja painos sekä lehden teossa käytössä olleet vähäiset resurssit. Yleensä ne on tehty harrastajavoimin eikä niillä ole ollut kaupallisia pyrkimyksiä.

Punk-lehtien syntyyn johtanut

1. Miettinen 2009: 9.

2. Ennen kirjailijanuraansa Kimmo Miettinen on esiintynyt julkisuudessa pelkällä sukunimellään.

3. Miettinen 2009: 9.

kehitys alkoi varsinaisesti vuonna 1967, jolloin Helsingissä ilmestyi ensimmäinen suomalainen underground-lehti *Kastor*. Sitä seurasi 1960-luvun lopulla lähinnä Helsingissä ja Turussa pieni joukko amerikkalaisen underground-lehdistön innoittamia lehtiä. Underground-lehtiä oli vähän, mutta ne olivat toisistaan kiinnostuneita ja viittasivat toisiinsa sivuillaan. Niiden muodostama vastakulttuurinen pienlehdistö hiipui 1970-luvun alussa lähes olemattomiin, ja vuosikymmenen puoliväliin tultaessa *Tähti* muodosti sen käytännössä yksin. Se oli tosin pienleheksi poikkeuksellisen näkyvä, sillä sitä myytiin R-kioskien lehtipisteissä.

Vuoden 1976 puolivälissä alkoi vaihtoehtokulttuurin piirissä syntyä uusia pienlehtiä. Niiden joukossa erityisesti *Köynnös*-lehden päätoimittaja Pekka Haavisto kunnostautui pienlehdistön asiamiehenä: hän järjesti pienlehtitapaamisia, kirjoitti pienlehdistä myös valtalehdistössä ja perusti vuonna 1979 vaihtoehtoisen sanomalehti *Kompostin*, joka yhdessä aikakauslehtimäisemmän *Uuden Ajan Auran* kanssa nosti vaihtoehtolehdistön uudelle tasolle.

Haavisto halusi nähdä punk-lehdet osana vaihtoehtoliikettä, mutta pienlehtitapaamisissa kävi selväksi, etteivät pienlehdentekijät olleet lainkaan yhtenäinen porukka. Vaihtoehtolehtiä ja niitä ennen underground-lehtiä olivat yleensä tehneet vähän yli 20-vuotiaat opiskelijat tai boheemit, joita yhdisti huoli ympäristön, yhteiskunnan ja kulttuurin tilasta. He tekivät lehtiään rennommin kuin ammattilaiset ja osivat kiroilla, mutta pyrkivät huoliteltuun ulkoasuun ja kielenkäyttöön. Punk-leh-

tien tekijät puolestaan olivat rock-musiikkia diggailevia sarkastisia teinipoikia, joille vaihtoehtoväen vakavat kulttuuriripyrinnöt tuntuivat vierailta. Heidän mielenkiintonsa kohdistui punk-bändien haastattelemiseen ja niiden keikkojen ja levytysten arvioimiseen. Punk-musiikki oli silti vain lähtölaukaus yleiselle puuhastelulle, ja musiikin ohella lehtien sivuille tallennettiin unia, runoja, vitsejä, kirjallisuuskatsauksia ja omakohtaisia pohdiskeluita. Punk-lehden teko oli ennen kaikkea hauskanpitoa. Tekstin sävy oli epävirallinen ja jutusteleva ja saksien ja liiman avulla lehtileikkeistä

Törky III (1979), 3.

ja piirroksista koostettiin irvailevia ja absurdejakin kommentteja ympäröivästä maailmasta.

Miettiselle kävi kuten monelle meistä: kun hänen toiveensa toteutui, hän ei enää tunnistanut sitä. Suttuiset kopiolehdet, joita koululaiset tekivät kuumeisen innostuksen vallassa, turhauttivat ja uuvuttivat Miettistä. Ne kiersivät samaa kehää, niissä oli tylsiä juttuja ja niitä oli raskasta lukea. Vain muutamaa vuotta *Hilseen* perustamisen jälkeen hän parahti toivottomana: ”ne on TURHIA”. Silti punk-lehdet toteuttivat ensimmäistä kertaa merkittävässä mittakaavassa Miettisen ja Haaviston jakaman vanhan unelman pienlehtien yhteistyöstä. Ne mainostivat, kehuivat, haukkui-
vat ja kommentoivat sivuillaan toisiaan. Vaikka ne eivät perustaneetkaan virallis-

ta yhteistyöelintä, ne muodostivat epävirallisen julkisen tilan, jossa nuoret ihmiset saivat ensimmäistä kertaa julkisesti ilmaista itseään ja keskustella keskenään omilla ehdoillaan ja omalla tavallaan.

Punk-lehtien ensimmäinen aalto hiipui vuoden 1982 loppuun mennessä, mutta niiden luoma keskustelun tila jäi pysyvästi avoimeksi. Pienlehtien virta on jatkunut tähän päivään saakka katkeamattomana ja alati muuttuvana, eikä sen tyrehtymisestä ole merkkejä.

Tässä lehdessä yritän selvittää, mitä punk-lehdet olivat ja miten ne syntyivät. Jäljitän niiden historian fanzineihin ja underground-lehtiin, mutta toisaalta myös teknisiin ja yhteiskunnallisiin uudistuksiin: populaari- ja vastakulttuurin ohella punk-lehti-ilmiötä olivat synnyttämässä myös peruskoululaitos ja valokopiokoneet. Tätä taustaa tarkastelen toisessa ja kolmannessa luvussa ja vielä neljännen luvun alkupuolella. Neljännen luvun loppupuolella tutkin punk-lehdistön toimintaa, tyyliä ja aihepiirejä vuosina 1977-1982. Liitteenä lehdessä on muutaman vuoden 1982 jälkeisen pienlehtentekijän lyhyet haastattelut ja alustava lista 2000-luvulla ilmestyneistä pienlehdistä.

3

2. MITÄ PIENLEHDET OVAT?

*It ain't what you do, it's how you do
It ain't what you been through
it's how you been through.¹*

Ennen kuin alan kertoa suomalaisesta vastakulttuurisesta pienlehdistöstä, tarkastelen pienlehtien kansainvälistä historiaa ja niiden paikkaa tutkimuksessa. Tosin nimitystä ”pienlehti” (ja sille sukua olevia nimityksiä) on käytetty niin monessa merkityksessä, että yhtenäisen historian esittäminen on lähes mahdotonta. Jos kuitenkin ajatellaan, että pienlehdet ovat lähtökohtaisesti ei-ammattimaisesti tehtyjä, tarkasteltavien lehtien joukko supistuu. Kansainvälisesti kulttuurinen tila alkoi aueta harrastelijamaisille pienlehdille 1800-luvun lopulla, kun ”päivälehdet alkoivat antaa lukijoilleen palstatilaa yleisönosastoissa”² ja kirjoittajan ja yleisön raja alkoi murtua. Tässä mielessä ensimmäisinä suomalaisina pienlehtinä voidaan pitää 1900-luvun alun käsin kirjoitettuja työväenlehtiä, joita Jari Ehrnrooth on tutkinut väitöskirjassaan *Sanan vallassa, vihan voimalla*. Myöhempiä vastakulttuurista pienlehdistöä ennakoi etenkin Helsingin kirvesmiesten *Kehittäjässä* ilmennyt ”revennyt diskurssi”, joka useimmista muista lehdistä poiketen oli irrottautunut työväenliikkeessä vallitsevasta yksimielisyyden paineesta³.

Vastakulttuuristen pienlehtien historia alkaa vasta myöhemmin 1900-luvulla. Tuossa historiassa voi nähdä kaksi keskeistä juonetta: populaarikulttuurin harrastajien tekemät fanzinet ja kriittisten vastakulttuuriboheemien

underground-lehdet. Yhdistelmä voi vaikuttaa yllättävältä, sillä vastakulttuuriset toimijat ja populaarikulttuurin harrastajat poikkeavat pinnallisesti katsoen toisistaan suuresti: vastakulttuurin jäsenet ovat aktiivisia oman elämänsä rakentajia, populaarikulttuurin harrastajat puolestaan passiivisia massaviihteen kuluttajia. Silti molempia osapuolia yhdistää kiinnostus jonkinlaiseen kansan tai rahvaan kulttuuriin.

Vastakulttuuri on anarkistishenkinen, rajoiltaan epämääräinen kulttuurin muoto tai kulttuurinen henki, jonka piirteitä voi nähdä eräissä 1900-luvun alun avantgarde-liikkeissä, etenkin Dadaissa ja surrealismeissa, sekä 1900-luvun puolivälin beat-kulttuurissa. Yleensä vastakulttuurilla tarkoitetaan 1960-luvun puolivälissä syntynyttä kansainvälistä hippin ja underground-liikettä.⁴ 1970-luvulla underground kehittyi vaihtoehtokulttuuriksi, jota määrittivät vaihtoehtoinen elämäntapa, mielenkiinto itämaiseen ajatteluun sekä ruohonjuuritason ympäristöliikkeen teemat.

Vastakulttuurissa on aina koettu mielenkiintoa sosialistista ajattelua kohtaan, mutta järjestäytyneen työväenliikkeen ja boheemin vastakulttuurin suhteet ovat olleet kitkaiset. Erityisesti moraalissa katsannossa vastakulttuuri on ollut työväenliikkeelle vierasta. Siinä missä työväenliike on vaalinut ruumiin- ja hengenkulttuuria, korkeaa työmoraalia ja päihitteettömyyttä, on vastakulttuurin kiinnostus kohdistunut elämän alhaisina pidettyihin puoliin: monipuoliseen päihteiden käyttöön, holtittomaan

1. Hurriganes: ”It Ain't What You Do” levyltä *Roadrunner* (1974).

2. Benjamin 1989: 155. Katso myös Benjamin 2014: 171–172.

3. Ehrnrooth 1992: 454–459.

4. Ensimmäinen laajempi tutkimus vastakulttuurista oli Theodore Roszakin teos *The Making of a Counter Culture* (1969).

seksiin ja kurittomaan kapinahenkeen.

Myös populaarikulttuuria on perinteisen työväenliikkeen piirissä pidetty alhaisena kulttuurina. Työväenliikkeen silmissä se ei ole ollut kansantaidetta vaan kaupallista viihdettä, joka tukee vallitsevaa kapitalistista elämäntapaa. Tuomion perusteet ovat jälleen olleet moraalisia: populaarikulttuuri on leimattu passivoivaksi, sentimentaaliseksi ja utopistiseksi.

Käsitys populaarikulttuurin kulluttajista passiivisina vastaanottajina on kuitenkin epätosi myytti. Jo sen synty-aikoina ja -seuduilla 1800-luvun lopään Yhdysvalloissa yleisönosastokirjoittelun antama lähtösykäys oli synnyttänyt harrastelijakirjoittajien Amateur Press Association -lehistön, jonka suora perillisenä ilmestyivät 1920-luvulla ensimmäiset science fiction -fanzinet. Näissä varhaisissa, vaatimattomasti monistetuissa fanzineissa käsiteltiin pian muitakin populaarikulttuurin lajeja, etenkin sarjakuvia ja kauhukirjallisuutta.⁵

5. Fredric Werhamin *The World of Fanzines* (1973) on mainio esitys 1900-luvun alkupuolen yhdysvaltalaisista fanzineista. Tiivis ja oivaltava esittely amatöörijournalisteista ja scifi-fanien leh-

Ensimmäiset tunnetut rock-fanzinet syntyivät sci-fi-fanzinejen innoittamana vuonna 1966. 16-vuotias Greg Shaw alkoi tuolloin tehdä fanzinea *Mojo Navigator and Rock 'n Roll News* ja 17-vuotias Paul Williams fanzinea *Crawdaddy!* Näitä lehtiä seuraten syntyi kriittinen rocklehistö, jonka tärkeimmät edustajat Yhdysvalloissa olivat underground-kulttuurista ponnistaneet *Rolling Stone* (1967) ja *Creem* (1969). Vuonna 1970 Shaw alkoi tehdä värikästä

rock-fanzinea *Who Put The Bomp*.

Vastakulttuurinen underground-lehistö syntyi Yhdysvalloissa samoihin aikoihin kuin ensimmäiset rock-fanzinet. Simon Frithin mukaan vastakulttuurilehdet olivat ennen kaikkea kiinnostuneita elämäntyylistä, ”huumeista, seksistä ja vallankumouksesta”, mutta populaarikulttuuri – sarjakuvat ja rock-musiikki – kiinnosti niitä silloin kun se sopi tuohon elämäntyyliin.

Yhdysvaltalaiset underground-lehdet syntyivät kansalaisoikeusliikkeen myötä uusvasemmistolaisen opiskelijaliikkeen, sodanvastaisen liikkeen, ympäristöliikkeen, sukupuolisen ja seksuaalisen tasavertaisuuden puolustusliikkeen, mustien kansalaisoikeusliikkeen ja hippiliikkeen yhteiseksi tiedotuskanavaksi. Vuonna 1966 *Los Angeles Free Press*, *Berkeley Barb*, *East Village Other*, *The Paper* ja *Fifth Estate* perustivat Underground Press Syndica-ten vastakulttuuristen underground-lehtien yhteistyöelimeksi. Järjestön kautta

distä mediahistorian näkökulmasta löytyy Lisa Gitelmanin kirjasta *Paper Knowledge: Towards a Media History of Documents* (2014), 136–150.

6. Frith 1988: 177.

lehdet vaihtoivat keskenään aineistoa ja hankkivat tilaajia yhteisen lehtilistauksen avulla. Vuonna 1971 UPS:iin kuului jo 271 jäsentä Yhdysvalloissa, Kanadassa ja eri puolilla Eurooppaa – muun muassa Iso-Britanniassa, Ranskassa, Hollannissa ja Tanskassa.

Useat lehdet olivat myös kytköksissä uusvasemmistolaisien opiskelijoiden Students for a Democratic Society -järjestöön, joka radikalisoitui nopeasti 1970-luvun alkuun tullessa, kun Vietnamin sodan vastainen liike voimistui ja esivallan otteet kävivät rajummiksi. Järjestöstä irronnut The Weather Underground -ryhmittymä ryhtyi valtion vastaisiin terroritekoihin, jollaisia nähtiin myös Euroopassa. Poliittisen radikalisoitumisen myötä underground-liike hajaantui, ja yhdysvaltalaisen underground-lehdistön nähdään kuihtuneen vuoteen 1973 mennessä, jolloin Underground Press Syndicate vaihtoi nimensä Alternative Press Syndicateksi.⁷

Underground-lehtien sivuilla alkoi myös näkyä räävittömiä sarjakuvia. Ne synnyttivät kokonaisen oman underground-sarjakuvien kulttuurinsa, jonka tähtiä olivat muun muassa Robert Crumb, Kim Deitch, Jayzee Lynch ja S. Clay Wilson. Underground- ja omakustannesarjakuvan rikas historia kulkee rinnan muiden vastakulttuuristen pienlehtien kehityksen kanssa, mutta ansait-sisi oman tutkielmansa.

1970-luvun lopulla under-

7. Yhdysvaltalaisen underground-lehdistön historian perusteos on Abe Peckin *Uncovering the Sixties* (1985). Underground-lehdistön kulttuurista taustaa hahmottelee Roger Lewis teoksessaan *Outlaws of America* (1972). Iso-Britannian underground-lehdistön historiikki on Nigel Fountainin *Underground: The London Alternative Press 1966-74* (1988). Ranskan mittavaa underground-lehdistöä käsittelee André Bercoff teoksessaan *L'autre France: L'underpresse* (1975).

ground-lehdet ja fanzinet sulautuivat yhteen punk-lehtien muodossa, kun Yhdysvalloissa John Holmstrom ja Legs McNeil alkoivat tehdä *Punk-fanzinea* (1975–1979) ja Iso-Britanniassa Mark Perry *Sniffin' Glue* -lehteä (1976–1977). Perryn lehden perässä ympäri maailmaa alkoi ilmestyä valokopioituja punk-lehtiä, jotka aluksi kutsuivat itseään nimityksellä ”punk fanzine”.

Useissa maissa syntyi 1980-luvulla punk-lehtien vaikutuksesta monimuotoinen pienlehtikulttuuri, josta käytetään yleensä nimitystä ”zine culture”⁸. ”Fan”-etuliite oli jäänyt pois käytöstä, kun lehdet olivat irrottautuneet kaupalliseksi koetusta fanikulttuurista ja omakustanteisia pienlehtiä alettiin suurissa määrin tehdä punk-kulttuurin ulkopuolellakin. Nykyään luontevin englanninkielinen nimi pienlehdille on ”zine”, jota käytetään suomessakin viittaamaan omakustanteisiin pienlehtiin.

*

Itse kustannettuja vastakulttuurisia pienlehtiä on Suomessa tätä ennen tutkittu vähän. Pienlehtikulttuuria ei ilmeisesti ole koettu tutkimuksen arvoiseksi, sillä lehdet ovat nuorten tai jopa lasten tekemiä, aihepiiriltään valtakulttuurille vieraita sekä ilmaisultaan ja ulkoasultaan harrastelijamaisia. Lehtien tutkiminen on ollut myös käytännössä hankalaa, sillä usein hyvinkin puutteellisia lehtikokoelmia on hajallaan maakuntakirjastoissa ja erilaisissa arkistoissa ympäri Suomea. Merkittävin kokoelma on Helsingissä Kansalliskirjastolla, josta löytyy noin sata punk-lehteä 1970- ja 1980-lukujen taitteesta sekä varhempia underground- ja vaihtoehtolehtiä. Keväällä

8. Duncombe 1997/2008: 145–147 ja Atton 1999: 56.

REGGAE.

DON: I think the majority of the Roxy audience dig it. Quarter of 'em really like it, like you really like it. The Clash guys, they all like it. I can talk to 'em and tell that they like the music.

You know, you get those other fuckers who say they "dig reggae" 'cause it's in to dig reggae now, right? Like Asward, hip to check out Asward now, right? It's a hip thing to dig reggae... for some people. I mean, Caroline Coon and there's one that's worse. I mean, look at that chick...

MP: She used to go down the black clubs in the sixties.

DON: ...oh, you see her with her t-shirt carelessly ripped between the tits. Punk, my arse. You can tell she dresses up like a punk to go to a punk do and probably puts on a red, gold and green hat to go to a reggae do. I'll tell you who's another one, Janet Street Porter... horse mouth! She's the same kinda thing. I see her do this fifties thing for TV and she wears all fifties clothes and I saw her on the punk rock thing with a t-shirt with 'Punk' across the front. She's fulla shit! You ain't gotta do that. It's like me cutting my hair to go and see a white pop show. You don't have to do that. There's nowhere I don't go lookin' like this, not a place on the earth. I go to white pop shows, I go to fuckin'... I been to church like this, weddings, court, I ain't ashamed. I just speak and when I talk, that gets me by, not how I look. As far as I'm concerned, I'm above clothes. I don't need it no more because all the kids that come into the shop, they put so much importance in clothes. They're building up a force identity.

MP: You say that but you're selling the clothes to 'em.

DON: Yeah, I sell the clothes to 'em but I don't tell 'em the attitude in which they should put it on. Buying clothes and looking far out is cool. As long as you know where it's importance lies, right. As long as you know that clothes are here and you're there and someone says to you, "Well, what are you about?" As long as you can stand there and fuckin' tell the guy.

PUNK ROCK.

DON: There saying it's a new thing, there gonna change this and I say, what are they doing... what is punk rock? How they going about achieving what they're doing, they're fulla shit! They've got the pins in their ears and the clothes ripped up but what they fuckin' doin'?

Punk rock is boring me 'cause they're tryin' to tell me it's something new and if it was I'd be right in there with 'em. I'd be right behind 'em... I'd be fuckin' up front! But I'm 21 and I can see it already. It's gonna come along, pass and drop. It will pass, unfortunately.

When it all started off I was amazed, I never seen any movement move so quick, right, tremendous potential. All the kids caught on to something, they got on to an idea. They had all this energy in 'em, which we've all got... we all feel the same pressures. They felt it and then they got into the clothes—same old fuckin' story—got into the music—same old story—and they said "ruck" and spit on TV or whatever—same old story, Alice Cooper bit off fuckin' snakes' heads, big deal! Then what? Nuthin' right, it's stopped at there. "We're gonna change, we're gonna change!", the hippies said, "We're gonna change"—all that peace and love bit—and what did they do? Nuthin'!

DON: If anybody says to me "Where are you at?" I can stand there and tell 'em, right. If I can't tell you at least I can fuckin' bull-shit you and get by, right. These kids, they can't say nuthin' to yer and it's a drag, you know? They're gettin' dressed up and shit, when they should be gettin' there head together. They've got all this energy and no direction. Like our shop, even our shop, I said to John (Krevine), I said to the people that own the place, why don't we take it a step further and give 'em something to read. Even if it's just tellin' 'em what all these words they're talkin' about mean. I mean, 'Anarchy', the fuckers don't know what that means. The kids don't know what they're talkin' about, they just don't know. (Contd. over).

9

2015 internetissä avautunut Oranssin pienlehtiarkisto on siten myös tutkijoille arvokas varanto. Pienlehistä kokoamaani bibliografiat löytyvät Helsingin yliopiston Doria-tietokannasta.

Tiedonsaannin hankaluudesta johtuneen, että *Suomen lehdistön historiassa* ei käsitellä vastakulttuurisia pienlehtiä omana luokkana. Kirjasarjan kahdeksannessa osassa mainitaan kulttuurilehtiä käsittelevän artikkelin yhteydessä muutamia pienlehistöä lähellä olevia lehtiä, kuten ruotsinkielinen *Otid* ja vihreän liikkeen alkuaikoihin liittyvät *Uuden Ajan Aura* sekä vaihtoehtosanomalehti *Komposti*.⁹ Omakustanteisiin punk-lehtiin viitataan *Suomen lehdistön historiassa* vain yhdessä lastenlehistöä käsittelevän artikkelin virkkeessä:

Populaarikulttuuri on saavuttanut koko Suomen nuorison ja näyttää yhä jatkavan voittokulkuaan. Sen vastapainoksi on kuitenkin 1980-luvulla versonut pienryhmissä syntyneitä, usein musiikin syvempään harrastukseen liittyviä ”ruohonjuurilehtiä”, jotka yleensä ovat leimahtaneet hetken innostuksesta ja kuolleet yhtä nopeasti kuin syntyneetkin.¹⁰

Suomen kulttuurihistorian neljännessä osassa pienlehtiä tarkastellaan hiukan laajemmin. Nuorisokulttuuria käsittelevässä artikkelissa todetaan punk-kult-

tuurin yhteydessä punkkareille olleen tärkeää ”uuden aallon musiikki ja ruohonjuuritason toiminta, kuten omien yhtyeiden perustaminen ja pienjulkaisujen tekeminen”¹¹. Nuortenlehtien yhteydessä esitetään tiivis katsaus vastakulttuur-

risten pienlehtien historiaan:

Jo 1960-luvun lopulla Suomessa ilmestyi muutamia hippiliikkeeseen liittyviä niin sanottuja underground-lehtiä. 1970-luvulla kaupallisten nuorisolehtien rinnalle syntyi lukuisia erikokoisia ja eritasoisia vastakulttuurilehtiä, joita luki vain valikoitunut asianharrastajajoukko. Varsinkin punkliikkeen piirissä virisi runsaasti erilaisia epäkaupallisia pienlehtiä, jotka levisivät

pieninä painoksina punkaатteen kannattajille.¹²

Jaakko S. Tuusvuoren teoksessa *Kulttuurilehti 1771–2007* pienlehtiä ja jopa punk-lehtiä tarkastellaan asianmukaisemmin osana kotimaista kulttuuri- ja mielipidelehistöä, joka usein on ollut painosmääritlään ja tekotavoiltaan varsin ”pientä” ja suhtautunut kriittisesti valtakulttuuriin.

Tuusvuori toteaa teoksensa

11. Aapola ja Kaarninen 2004: 428. - ”Uusi aalto” tarkoitti alun perin musiikkina samaa kuin ”punk”.

12. Aapola ja Kaarninen 2004: 430. - Artikkelin loppusanoissa kirjoittajat toteavat, että ”selviä aikuistumisen rajapyykkejä” on nykyään ”vaikea löytää” ja ”nuoruuden sanotaankin ulottuvan lapsuudesta keski-ikään asti” (mts., 433).

9. Kallio 1991: 497.

10. Leino-Kaukiainen 1991: 148.

johdantoessa, että *Hilseen* kaltaiset ”varhaiset punkjulkaisut viestivät nopeammin ja tarkemmin tietyistä kulttuurimuutoksista kuin valtavirran joukkotiedotusvälineet”¹³. Laajemmin hän tarkastelee punk-lehtiä *Hilsettä* ja *Pahkasikaa* käsittelevän alaluvun yhteydessä, jossa on lueteltu useamman kymmentä punklehteä. Tuusvuori kuitenkin rajoittaa käsittelynsä lehtien sisällön referoimiseen ja lainaa lyhyet yleisemmät luonnehdintansa muualta - etenkin Esa Saarisen ja Jan Blomstedtin *Punk-akatemista*. Lisäksi Tuusvuori keskittyy pitkälti lehtien sanallisiin sisältöihin.

Jukka Relander pohdiskelee teoksessa vastakulttuuristen pienlehtien asemaa laajemmin artikkelissaan ”Radikalismien kolme vuosikymmentä”. Relander tarkastelee pienlehtiä kulttuurisen radikalismien perinteessä, jossa ”ohjenuorana toimi pitkään periaate, että ensin paikannetaan ongelma, sitten perustetaan yhdistys ja tälle tehdään lehti”¹⁴. Relander siis hahmottaa pienlehdet poliittisten pamflettien perinteeseen. Hän ottaa silti huomioon myös vastakulttuurin erikoistumiskehitystä vastustavan luonteen:

Radikalismi merkitsi itse asiassa pyrkimystä koota uudelleen yhteen se, mikä oli jo hajonnut. Ilman radikalismia rakentuneen vastakulttuurista eetosta ei enää ollut minkäänlaista toimivaa ohjenuoraa, jonka viittoittamana suhtautua Vietnamin sotaan, kasvatuksen periaatteisiin, korkeakulttuuriin, kouluhallintoon, rock’n’rolliin, maanpuolustukseen, uskontoon, kotiruokaan tai hirviähtiin. Radikalismi kokosi toisistaan jo irronneet teemat samoihin

merkitysyhteyksiin kuuluviksi heijastumiksi, jonka takaista todellisuutta se uskoi tapailevansa. Tässä avautui pienlehtien rooli: ne kokosivat irrallisia asioita samoihin kansiin, joissa ne kasvoivat toisiinsa linkittyviksi kokonaisuuksiksi.¹⁵

Suomessa vastakulttuurista pienlehtikirjoittelua on tähän mennessä koottu oikeastaan vasta kahteen teokseen: *Uuden Ajan Aura* -antologiaan (1989) ja *Hilse*-antologiaan (2008). Sen sijaan Yhdysvalloissa ilmestyi 1990-luvun lopulla lukuisia pienlehtikirjoitusten antologioita. Samoihin aikoihin ilmestyivät myös ensimmäiset vakavasti otettavat pienlehtitutkimukset. Pääpiirteittäin tutkijoiden kiinnostusta on ollut kahta laatua: yhteiskuntatieteellistä ja graafista.

Yhteiskuntatieteellisestä taustasta pienlehtiä on tarkasteltu radikaalien poliittisten pyrintöjen ja marginaalisen kulttuurin äänitorvina. Tästä näkökulmasta lehtiä lähestyy yhdysvaltalainen Stephen Duncombe teoksessaan *Notes from Underground* (1997). Duncombe tarkastelee yhdysvaltalaista 1980- ja 1990-lukujen zine-kulttuuria ja esittää siitä monia oivaltavia analyyseja, joita vasten voi pohtia suomalaistakin punkin jälkeistä pienlehdistöä. Pienlehdistön sisäisiä historiallisia kehityslinjoja teoksesta on kuitenkin hankala löytää.

Graafista lähestymistapaa edustaa näkyvimmin lontoolainen teollisen muotoilun professori Teal Triggs, joka esittelee ja tarkastelee kirjassaan *Fanzines* (2010) ennen kaikkea lehtien kansia ja niiden tyylipiirteitä 1900-luvun alkupuolen sci-fi- ja sarjakuva-zineistä 2000-luvun zine-kulttuuriin. Myös Triggs tunnustaa pienlehtikulttuurin yhteyden poliittiseen radikalismiin.

13. Tuusvuori 2007: xxxvi.

14. Relander 2007, 514.

15. Relander 2007, 517-518.

Suurikokoisessa kirjassa paljon suuria, hyvälaatuista ja värillisiä jäljennöksiä etenkin pienlehtien kansista, joiden avulla voi tarkastella fanzine-tyylin visuaalista kehittymistä.

Pelkkä ulkoasun tarkastelu jotta kuitenkin pinnalliseen käsitykseen pienlehtien luonteesta, koska merkitys syntyy lehdissä kuvien ja sanojen monitasoisessa vuorovaikutuksesta. Lehtien tyyliä tulisikin tarkastella laajemmin, tekemisen tai jopa olemisen ja elämisen tapana.

Taidehistorioitsija Ernst Gombrichin mukaan tyylin kehittymiseen vaikuttaa ennen kaikkea kaksi tekijää: teknologinen kehitys ja sosiaalinen kilvoittelu.¹⁶ Pienlehtien kohdalla on helppo osoittaa, että halpojen jäljennysteknologioiden kehittyminen vahasmonistuskoneista valokopiokoneisiin vaikutti suoraan lehtien tyyliin: nuorten vähävaraisten lehdentekijöiden käytössä oli 1960-luvun puolivälistä 1970-luvun loppupuolelle lähinnä visuaalisesti vaatimatonta vahasmonistaminen¹⁷. Jorma Elovaaran hankkima offset-painokone ja perustama vaihtoehtoinen Syndicate Press -paino määrittivät 1970-luvun puolivälin pienlehtien ilmettä. 1970-luvun lopulla valokopiokoneiden yleistymisen ja offset-painatuksen halpeneminen synnyttivät ennakkoehdot punk-lehtien tyylin synnylle: siis sille, että lehtiä oli mahdollista tehdä kotona leikkaamalla ja liimaamalla tai yksinkertaisesti piirtämällä ja kirjoittamalla paperille. Valokopiokoneiden yleistymisen oli siis punk-lehtien tyylin kehittymisen kannalta kenties merkittävin yksittäinen

tapahtuma¹⁸.

Sosiaalinen kilvoittelu on erotautumista. Punk-kulttuurin nuorilla jäsenillä tämä erottautuminen tapahtui poikkeuksellisella tavalla: siinä missä yleensä pyritään erottautumaan 'ylöspäin', nousemaan verrokkiryhmien yläpuolelle ja samastumaan ylempiin yhteiskuntaluokkiin, punkit erottautuivat 'alaspäin'. Punk-tyyli oli eräänlaista kerjäläis- tai viemärityyliä, jota leimasivat suttuisuus, resuisuus ja kömpelyys leimasivat punk-tyyliä ja yleinen kiinnostus kaikkeen moraalisesti alhaisena ja sosiaalisesti marginaalisena pidettyyn. Jo sanan "punk" merkityshistoria kertoo tästä nurinkurisesta identiteetistä: englannin kielen sana "punk" tarkoitti alun perin miespuolista prostituoitua ja sittemmin nuorta poikaa, jota vangit tai kulkurit käyttivät seksuaalisesti hyväkseseen¹⁹. Suomenkielisiä käännösehdotuksia sanalle ovat olleet "renttu", "spurgu" ja "roikale"²⁰.

Miksi siis punkit erottautuivat alaspäin? Ensinnäkin he olivat usein lähtöisin alemmista yhteiskuntaluokista tai muuten vähävaraisesta taustasta, eikä heillä siten yleensä ollut sellaista taloudellista tai sosiaalista pääomaa, jota ylempiin yhteiskuntaluokkiin samastuminen olisi edellyttänyt. Toisaalta punk

18. Valokopiokoneen historian on kirjoittanut David Owen (2004). Ensimmäinen kaupalliseen levitykseen tarkoitettu valokopiokone Xerox 914 esiteltiin Yhdysvaltain markkinoille vuonna 1959, mutta Suomessa edulliset kopiopalvelut tulivat nuorten ulottuville vasta 1970-luvun lopulla.

19. *Oxford English Dictionary* Third Edition, September 2007. – Ks. myös Laing 1985: 41–42.

20. Katajala ja Söderholm 1987: 95. Laina on *Demari*-lehdessä 17.11.1978 ilmestyneestä mielipide-kirjoituksesta. "Renttu" oli myös *Soundi*-lehden Waldemar Walleniuksen käännösehdotus (Wallenius 1976: 67). Kari Peitsamo teki levyilleen *Jatsin syvin olemus* (1977) kappaleen "Renttu-rock". Hänet määriteltiin lehdissä "ujoksi punkiksi".

16. Gombrich 1968/2009: 131.

17. Risto Anttilan toimittama *Konttorikoneet ja niiden käyttö 2. Kopioinnin ja monistuksen koneet* (1977) on paras johdatus 1970-luvulla käytössä olleisiin kopiointi- ja monistustekniikoihin.)

oli osa vastakulttuurin jatkumoa, ja vastakulttuuria luonnehti porvarillisten arvojen hylkääminen. Toisekseen porvarillinen aikuisuus oli maailmansotien myötä menettänyt hohtonsa. Juutalaisten joukkotuho oli saanut aikuisten kulttuurin ja klassisen porvarillisen sivistyksen tuntumaan merkityksettömältä ja jopa vastenmieliseltä.

Gombrich toteaa myös, että siinä missä vakiintuneet yhteisöt usein suosivat hienostunutta käsityötaitoa, dynaamisesti kehittyvät ryhmät saattavat suosia ennen kokemattomia silloinkin kun se on vailla taitoa²¹. Punk-tyyliin liittyikin vahvasti innostuksen ja tekemisen arvostaminen. Taitavuuden nähtiin olevan niihin verrattuna toissijainen ja jopa haitallinen ominaisuus. Aina resuisuus ei ollutkaan tyyliin ihanne, vaan pelkkä kahlitsemattoman toimeliaisuuden

sivutuote.

Vastakulttuuristen pienlehtien tärkein anti julkiselle keskustelulle onkin ollut uusien sanallisen ja kuvallisen ilmaisun rekisterien käyttöönotto. Niiden tyyli on hyvin välitöntä, subjektiivista ja epävirallisuudessaan välillä melkein kirjemäisen yksityistä. Ne ovat päästäneet raikasta ilmaa sivistyneen herrakerhon hallitsemaan keskusteluun kieltäytymällä kumartamasta perinteisiä sopivaisuussääntöjä. Niissä vallitseva suhteellisen suuri ilmaisun vapaus on sen ansiota, että ne eivät ole jääneet pöytälaatikkoihin tai ”huutavien ääniksi korvessa”, vaan ne ovat kannustaneet ja kommentoineet ja kritisoineetkin toisiaan, antaneet moittiessaankin toisilleen arvoa. Ne ovat tehneet omilla ehdoillaan yksityisestä julkista.

21. Gombrich 1968/2009: 137.

3. ENNEN HILSETTÄ

Hanoi Rocks'n varhainkokoontumisessa, Pelle Miljoona Oy:ssä ja monissa muissa rockbändeissä soittanut Juha ”Jesu” Hämäläinen selaili 1980-luvun alussa Johanna Kustannuksen toimistolla loju-neita punk-lehtiä. Kuvittaja Timo Aarniala (s. 1945) sattui paikalle ja mainitsi Hämäläiselle olleensa mukana tekemäs-sä vastaavia lehtiä jo 1960-luvulla.¹ Myös Kollaa Kestään keulahahmo Jyrki Siu-koseen ystäväystynyt Aarniala onkin eräs suoria siteitä undergroundin ja punkin välillä. Aarnialan sarjakuvia oli ilmestynyt muun muassa underground-lehdissä ja muutamana omakustannelehtenä. Hän oli myös tehnyt kannen sekä eräaseen ensimmäisistä Love Recordsin julkaisuista, vuonna 1970 ilmestyneeseen turkulaisen underground-yhtye *Suomen Talvisota 1939–1940* levyyn *Underground-rock*, että eräaseen Love Recordsin viimeisistä julkaisuista, suomalaisen punkin ensimmäistä aaltoa määrittäneeseen kokoelmalevyyn *Pohjalla*.

Yleisesti ottaen ensimmäisen aallon punk-väki suhtautui undergroundin jäänteisiin ja jatkajiin ”vanhoina pieruina” ja ”hämyinä”, mutta jälkikäteen voi löytää suoran kehityskulun 1960-luvun puolivälistä 1970-luvun loppuun. Tässä luvussa tarkastelen punk-lehtien syntyyn johtaneita tapahtumia 1970-luvun jälkipuoliskon alkuun saakka.

1960-LUKU: ULTRA, AAMURUSKO JA MUUT UNDERGROUND-LEHDET

Mutta tietäkää, että me ka-pinoimme niin kauan kunnes

1. Hämäläinen 11.10.2014.

*saamme kaljaa vapaasti, kunnes saamme rakkautta, kunnes maailmanlaajuinen väkivalta-koneisto on murskattu ja tilalle luotu jotain ihmiselle kuuluvaa, eikä pääomalle kuuluvaa, me haluamme inhimillisyyttä, rakkautta, elämää ilman marionettimaisuutta. [...] Järjestelmä on hajotettava!*²

Muun muassa Pentti Saarikosken ja Arvo Salon edustama 1960-luvun alkupuoliskon uusvasemmistolainen kulttuuriradikalismi sopi vielä verrattain mukavasti modernin sivistyneistön mielenmaisemaan, vaikka se kapinoikin auktoriteetteja vastaan, kritisoi kapitalistista yhteiskuntajärjestelmää ja jopa toi uudenlaista leikkimieltyä julkiseen keskusteluun. Julkisen keskustelun ehdot alkoivat järkeä perusteellisemmin vasta kun underground-liike rantautui Yhdysvalloista Suomeen vuosikymmenen puolivälin jälkeen. Liike oli pieni ja keskittyi ainakin aluksi hyvin voimakkaasti Turkuun ja Helsinkiin, mutta julkinen huomio, joka kohdistui siihen vuodesta 1967³ alkaen, teki siitä kokoaan merkittävämmän ilmiön. M.A. Nummisen Yleisradiolle toimittama radio-ohjelma *Maanalaista menoa / Underjorden – finns den?* provosoi ja nostatti mielenkiintoa viiden jakson ajan vuonna 1968, kunnes ohjelma lakkautettiin ”epäinformatiivisena”⁴. Underground-ryhmien yhtyeet nauttivat tästä huomiosta ja ruokkivat keikoillaan lisää hämmen-

2. *Üüsi Süömi*, artikkeli ”Trendi ja sen tendenssi”. Ei painotietoja, kannessa virtsaava Nixon haka-risti otsassaan, 1969?

3. Lindfors & Salo: 20.

4. Komulainen & Leppänen 2009: 126.

nystä. Helsinkiläisillä oli musiikillisesti kokeellinen, soittonsa pitkälti improvi-soinut The Sperm, kun taas turkulaisil-la oli Suomen talvisota 1939–1940, jota yhtyeen toimintaan nimellä Edmund Ass osallistunut Seppo Hyvönen on il-kikurisesti luonnehtinut ”jonkinlaiseksi undergroundin Popedaksi”⁵. Yhtyeet keikkailivat ympäri Suomea: Suomen Talvisota herätti hämmennystä Oulus-sa saakka ja The Sperm pääsi mukaan poplaulaja Kristianin kesäkiertueelle. Niiden kokonaisvaltaiset monitaiteiset esitykset huomioitiin lehdistössä ja tele-visiossa.⁶

Underground-henkiset nuoret tekivät myös omia lehtiään amerikkalai-sen underground-lehdistön esimerkin innoittamina⁷. Lehdet olivat lyhytikäisiä ja niiden jakelu tapahtui lähes poikkeuk-setta paikallisesti kädestä käteen. Lehti-en kansissa ei yleensä lukenut hintaa ja usein niitä jaeltiinkin ilmaiseksi. Tähän käytäntöön saattoi vaikuttaa ilmaisuu-den kulttuurin lisäksi myös se, että leh-tien myyminen oli luvanvaraista vuoteen 1983 saakka⁸. Niiden sisältö oli pitkälti kansallinen muunnelma amerikkalai-sista vastakulttuurilehdistä. Lehdet vas-tustivat imperialismia ja kapitalismia, kannustivat aseistakieltäytymiseen ja juopotteluun, jakoivat tietoa psykedeeli-sistä huumausaineista ja suosivat vallan-kumouksellista politiikkaa.

Ensimmäinen suomalainen un-derground-lehti oli monistelehti *Kastor*, jota ilmestyi kolme numeroa vuonna 1967. Lehteä julkaisi Helsingin yliopis-ton opiskelijapiireissä syntynyt anarkis-

5. Komulainen & Leppänen 2009: 148.

6. Hämäläinen 2006a: 24–30.

7. Amerikkalaisten underground-lehtien vai-kutuksesta Suomessa: Lindfors & Salo 1988: 64 ; Komulainen & Leppänen 38, 123, 140 ; Tuominen 2006: 40.

8. Peltari 16.4.2015.

tinen Nalle Puh -kerho, jonka muihin toimintamuotoihin kuului myös varhai-nen suomalainen free jazz -yhtye The Orgiastic Nalle Puh Cultivators⁹. Tyyli-ltään *Kastor* oli iloittlevan vallankumo-uksellinen: ensimmäisessä numerossa lehden lukijoille luvattiin, että ”kaikki mitä tästä luette on eräänlaista anarkiaa”. Lukijoita kehoitettiin liittymään sosialis-tisiin järjestöihin ja polttamaan viina-korttinsa sekasorron lisäämiseksi. Isku-lauseenomaisesti lehti sanaili: ”Sotaan emme halua mistään hinnasta, mutta viinaa haluamme juoda hinnasta mistä hyvänsä.”¹⁰

Kastor poikkesi ulkonäöltään, tekotavoiltaan ja jakelultaan amerikkalaisista underground-lehdistä. Siinä missä amerikkalaiset underground-leh-det olivat välillä hyvinkin näyttäviä monivärisiä offset-painettuja tabloideja, joita myytiin vapaaehtoisvoimin jopa tuhansia kappaleita, *Kastor* muistutti pikemminkin koulujen vahasmonistettuja teinilehtiä. Lehti oli liuskojen sivusta yh-teen niitattu nippu erivärisiä konttoripa-periarkkeja, joille oli vahasmonistuskoneella painettu kirjoituskoneella täyteen kirjoitettuja liuskoja. Sen kolmannessa ja viimeisessä numerossa oli jo muuta-mia hailakoita kuvituksia sekä maininta tulevasta *Ultra*-lehdestä, jonka luvattiin olevan ”haaveilijoiden, taistelijoiden, pilkkaajien, odottajien, piilossaelävien, vihaajien lehti”¹¹. *Kastor* levisi kädestä käteen muutaman sadan painoksena.

Vuonna 1967 ilmestyi myös *International Organ* -lehden näytenumero. Se oli The Spermin vokalisti Mattijuhani

9. Toisinaan The Orgiastic Nalle Puh Big Band.

10. *Kastor*, artikkeli ”Kastor”. Ei painotietoja, kansilehdessä otsikko ”anarkistinen epäajankoh-tainen puolueellinen”, 1967.

11. *Kastor*, artikkeli ”ULTRA – uusi lehti on tu-lossa”. Ei painotietoja, kannessa poliisi, 1967.

Koposen tyylikkäästi taittama ja valokuvien varustama sanomalehti, jota myytiin markan hintaan Vanhan ylioppilastalon portailla. Lehti oli painettu Lauttasaaressa kirjapaino Kursiivissa. Painon omisti silloinen oikeusministeri Aarre Simonen, jonka tehtäviin kuului painovapauslain valvominen. Tästä huolimatta *International Organista* ei tehty vaadittua virallista ilmoitusta. Myöskään painokuluja lehdestä ei tullut, sillä Koposelle ei koskaan lähetetty laskua.¹²

Lehden ensimmäisen numeron kannessa oli Koposen LSD-profeetta Timothy Learylle omistama runo. Sisäsivuilta löytyi suomen- ja ruotsinkielisiä runoja, Pekka Yrjänä Hiltusen sarjakuva, The Sperm -yhtyeen esittely, Erkki Tuomiojan (nimimerkki ET) poliittinen kolumni, artikkeli LSD:stä ja Marimekon mainos. Lehden seuraava numero oli kahdeksan tyhjän sivun tabloidi, jota myytiin samoilla portailla markan hintaan noin viikon ajan. Lisäksi Koponen julkaisi vuonna 1969 lehden nimeä kantavan runovihkon, jonka painokuluissa varatonta Koposta tukivat hänen tuttunsa.¹³

Vuoden 1968 lokakuussa amerikkalaisen underground-lehti *Rampartsin* toimittaja John Gerassi vieraili Helsingissä puhumassa Vanhalla ylioppilastalolla vallankumouksen mahdollisuudesta Latinalaisessa Amerikassa. Illanvietossa Gerassi kannusti kehitysmaiden riistoa kritisoivan Tricont-järjestön aktiiveja hankkimaan oman painokoneensa: ”Niin teki Bostonin SDS-osasto, vaikkei rahaa ollut pennin hyrrää.”¹⁴ Talvella Vanhan kuppilasta löytyi henkilö, jolla oli kaupan käytetty offset-painokone. Tricontilaiset ostivat sen pankilta neu-

vottelemallaan vekselillä ja kone sijoitettiin Opiskelijoiden YK-liiton Kirkkokadulta vuokraamaan kellaritilaan. Päämääränä oli saada painettua halvalla valtakunnan virallista totuutta kritisovia painatteita eri yhdistyksiltä, joista tärkeimmät pitivät toimistoaan samassa kellaritilassa¹⁵. Painokoneesta vastaa-vaksi juridiseksi henkilöksi perustettiin Demo ry., jonka turvin eri yhdistykset ja ryhmittymät saattoivat käyttää konetta.

Demolle hankittu painokone oli huonokuntoinen, eivätkä sen ostajat hallinneet painotaitoa. Kirkkokadun väki opetteli painamisen alkeet ja alkoi painaa lennäkkejä ja monisteiden kansilehtiä. Suurin osa työstä tehtiin omakustannushintaan ja painoa pyöritettiin vapaaehtoisvoimin. Kun kellaritilaan muutti kirjapainaja Hannu Koivunen, alkoi toiminta laajentua lehtien tekoon. Demo ry:n ensimmäinen painotuote oli ”anarkistien *Ultra*-lehti”, joka oli Suomen näyttävin ja turkulaisen *Aamuruskon* ohella merkittävin underground-lehti.

Ultraa päätoimitti Timo Larmela ja sitä ilmestyi neljä numeroa vuosina 1968–1970. Demon offset-painokoneen ansiosta *Ultrassa* voitiin käyttää kuvia ja ladottua tekstiä. Lehden taitto oli vapaa-muotoista ja sen jutut käsittelivät usein amerikkalaisesta underground-lehdistöstä periytyviä vastakulttuurisia aiheita: anarkismia, mustien kansalaisoikeuksia ja psykedeelisiä huumeita. Lehdessä julkaistiin myös beat-henkistä runoutta ja underground-sarjakuvia. Virkavalta koki *Ultran* sisällön niin provosoivaksi, että poliisi takavarikoi suurimman

15. Kirkkokadulla majaansa pitivät Tricont-ryhmä, vähäosaisten oikeuksia ajanut Mar-raskuun liike, Yhteiskuntasuunnittelun seura, pyö-räijöiden ja jalankulkijoiden oikeuksia puolustanut Liikennepoliittinen yhdistys Enemmistö ja maolai-nen Helsingin marxilais-leninistinen seura.

12. Koponen 12.10.2014.

13. Koponen 19.9.2014 ja 12.10.2014.

14. Bonsdorff 1986: 247.

osan sen ensimmäisen numeron painoksesta. Toisen numeron (1/1969) pääkirjoituksessa todetaan, että takavarikointi perusteltiin painopaikan puutumisella lehdestä. Lehti ei lannistunut virkavallan painostuksesta, vaan julkaisi toisessa numerossaan muun muassa listan Suojelupoliisin autojen rekisterinumeroista. Myöhemmissä numeroissaan lehti jatkoi samoilla anarkistisilla linjoilla: sen sivuilla oli juttuja LSD:stä, pilvestä, beat-kirjallisuudesta ja anarkismista. Viimeisessä numerossa visuaalisen ja sanallisen irrottelun oli pitkälti syrjäyttänyt seikkaperäinen keskustelu anarkismin ja sosialismin suhteista, mutta silti siinäkin julkaistiin hassuksen valmistusohje ja artikkeli kärpässien käytöstä.¹⁶

Ultran ohella toinen Demossa painettu underground-lehti oli *Opiskeleva Isosisko*, jonka ainoa numero ilmestyi vuonna 1970. A5-kokoon taitettua lehteä ja runsailla piirroksilla koristettua lehteä päätoimitti Marja Karimaa. Lehden sisällössä pääpaino oli anarkistishenkisillä runoilla ja kertomuksilla, minkä lisäksi siinä käsiteltiin seksuaalimoraalia ja sukupolvien kuilua sekä ironisoitiin poliisin toimintaa. Siinä oli henkilökohtaisempi sävy kuin muissa underground-lehdissä, ja siinäkin mielessä se muistuttaa varhaisista underground-lehdistä ehkä eniten myöhempiä punk-lehtiä.

Vuoden 1970 syksyllä maolaisryhmä kaappasi painon tricontilaisilta, jotka olivat kahden vuoden aikana ehtineet jo oppia painamisen ammattitaidon alkeet. Muutoksen myötä Demo ry:n toiminta hiipui.¹⁷

16. Hämäläinen 2006a: 20.

17. Tiedot Demo ry:stä perustuvat Johan von Bonsdorffin kirjaan *Kun Vanha vallattiin* (1986: 263-275) ja *Hymylehden* numerossa 10/1969 ilmestyneeseen painoa koskevaan artikkeliin (Toik-

Helsingin ulkopuolella underground-henkisten lehtien tekijöillä ei ollut vapaata pääsyä käyttämään offset-koneita, joten ne olivat ulkoasultaan vaatimattomia vahasmonisteita. Vahasmonistustekniikka soveltuu parhaiten kirjoituskoneliuskojen monistamiseen. Teksti kulki yleensä yhdessä palstassa ja värikkyyttä lehtiin toivat vain värilliset monistuspaperit.

Valokuvien ja piirrosten jäljentäminen vahasmonistamalla vaati poikkeuksellista taitoa, joten kuvituksia käytettiin enemmän määrin Helsingin ulkopuolella oikeastaan vain turkulaisessa *Aamuruskossa*, ja siinäkin taitto oli hyvin yksinkertaista. Lehteä teki Jarkko ”Jakke” Laineen, Markku ”Untsu” Innon ja Harro Koskisen ympärille kehkeytynyt ryhmä viiden numeron verran vuonna 1968. *Aamuruskon* sivuille saatiin rasteroituja valokuvia ja piirroksia seuraavalla menettelyllä: Kuvat liimattiin paperiarkille, joka vietiin kuvattavaksi ja rasteroitavaksi läheiseen firmaan. Rasteroitu kuva perforoitiin firmassa muovikalvolle. Kalvolta kuva leikattiin irti ja liimattiin kiinni vahakseen, jota voitiin nyt alkaa monistaa.¹⁸

Aamuruskon ensimmäiset numerot painettiin turkulaisen antikvariaatti Kvariaatin monistuskoneella. Into ja Heli Keinonen hankkivat myöhemmin asuntoonsa oman monistuskoneen, joka Innon muistikuvien mukaan ”oli niin paska ettei sitä voinut käyttää kuin pari kertaa”. Helsingiläisten lehtien psykedelis-anarkistiseen vasemmistoradikalismiin verrattuna *Aamurusko* oli painotuksiltaan kirjallisempi. Pääosa lehtien sisällöstä oli dadaistisia ja satiirisia kirjoitelmia ja runoja.

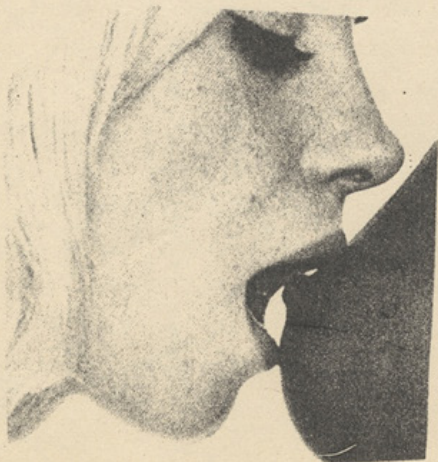
Aamuruskon lakattua ilmestymisen (1969).

18. Into 7.11.2014 ; Dahlström 25.11.2014.

Sikakin tarvitsee raitista ilmaa ja puhtautta niinkuin muutkin kotieläimet. Erittäin tärkeä on kuiva vuode, johon siis on pantava riittävästi turvepehkuu tai olkia kuivikkeiksi. Mitä paremmin kotieläimiä hoidetaan, sitä enemmän on ihmisellä niistä hyötyä.

Sian kaukaisempi sukulainen on VIRTACHEPO (kuva 136) Keski-Afrikasta. Se oleksii päiväkaudet vedessä, josta vasta yöllä nousee ruokailemaan. Kömpelömpää eläintä tuskin maaeläinten joukossa onkaan. Sen paksu ruumis on 4 metriä pitkä, ja sitä kannattavat lyhyet, tanakat jalat. Tämänlaisen hirviön olisi vaikea tulla toimeen kuivalla maalla (niksi) mutta vedessä, jossa sen lihava ruumis ei juuri mitään paina, on se ketterämpi kuin luulisikaan. Jalkojensa avulla se ui ja ohjaa liikuntojaan ja tähän työhön ne erinomaisesti soveltuvatkin, sillä varpaat ovat räpylällä toistensa yhteydessä. Virtachevon pää on muodottoman iso ja paksukuonoinen, sieraimet ja silmät ovat korkeitten kyhmyjen päissä ja pienten korvien kanssa samassa tasossa. Eläin voi siis olla kokonaan veden alla, kunhan vain nuo tärkeät elimet ovat vedenpinnan yläpuolella hengittämistä ja tähytelmistä varten. Virtachepo on kasvissyöjä. Isoilla etu- ja kulmahampaillaan se repii vesikasveja juurineen pohjamudasta ja hienontaa ne leveillä poskihampaillaan. Sen kita on pelottavan suuri, ja paljon sinne sopiikin kerrallaan. Karvaton nahka on 2 cm paksua.

SIKAEELÄINTEN TUNNUSMERKIT: Sarvettonia, kömpelöitä eläimiä, joiden iho on kankeakarvainen, joskus melkein karvaton. Ihon alla paksu rasvakerros. Kolmenlaisia hampaita molemmissa leuoissa; kulmahampaat isoiksi torahampaiksi muuttuneet. Eivät närehdi ruokaansa.

mästä Into oli mukana perustamassa *Wäinön kannel* -lehteä (1969–1970), jossa julkaistiin vain runoja *Wäinön kanteleen* jälkeen hänen mielenkiinton- sa undergroundiin hiipui. Jarkko Laine puolestaan muutti Helsinkiin Parnasson toimitussihteeriksi, mutta toimitti vielä Otavalle kulttiteokseksi muodostuneen antologian *Underground* (1970), joka oli valikoima kirjoituksia yhdysvaltalaisista underground-lehdistä. *Wäinön kanteleessa* ilmestyi myös muutama runo Reima Saariselta, joka myöhemmässä elämässään keskittyi tutkimaan magiaa ja salatieteitä.¹⁹

Wäinön kanteleen tekijöistä Harri Dahlström ja Harri ”Hati” Nieminen jatkoivat muutaman vuoden ajan *Koivu ja tähti* -lehden parissa (1971–1972). Siinä kirjallisten kokeilujen ohelle nousi vakavampia sävyjä, jotka heijastelivat tekijöidensä sosialistista vakaumusta.

Laineen, Innon ja Koskisen ympärille kertyneen U-ryhmän lisäksi Turussa teki underground-henkistä lehteä Maanalaiseksi painikouluksi itsensä nimennyt porukka, jonka jäsenet olivat muutamaa vuotta *Aamuruskon* tekijöitä nuorempia. Vuonna 1971 se julkaisi Ruisrockin yhteydessä yhden numeron omaa lehteään *Armoton*, jonka kansikuvassa painivista miehistä toinen pieraisee puhekuplan ”Koti, uskonto, isänmaa”. Lehden tekijöitä olivat Hannu ”Kusi” Jalonon, Juha Sipilä, Esa Blomberg ja Matti Helenius. Sen sivuilta löytyi ainakin sarjakuva poliisia vastaan kapinoivista pilveä polttavista hipeistä ja amerikkalaisesta underground-lehdestä käännetty Timothy Learyn juttu LSD:stä. Kirjallista ilmaisua voimakkaammin Painikoulu oli suuntautunut kuvataiteeseen ja suoraan toimintaan. Juha Sipilän kesätyöpaikan

Tavaratalo Wiklundin somistamossa ryhmä painoi salaa öisin julisteita, joiden tekstejä olivat ainakin ”Tappakaa siat”, ”Moikkaa systeemiä mutta moukarilla” ja ”Eläköön mimmoinen”. Painikoulu järjesti myös happeningeja, ja David Hasanin Turun Ylioppilasteatterille vuoden 1971 paikkeilla ohjaaman *Vappumati-nean* miehitys koostui lähes kokonaan painikoululaisista, sillä Painikoulu jakoi jäseniä ylioppilasteatterilla syntyneen avantgardistisen teatteriryhmä Vakka-Suomen sähköheteekan kanssa.²⁰

Helsingin ja Turun ulkopuolella- kin ilmestyi muitamia vähemmän tunnettuja lehtiä. *Ultran* viimeisen numeron pääkirjoituksessa mainittiin Keravalla, Hämeenlinnassa ja Kajaanissa ilmestyneet underground-henkiset julkaisut: ”Ultra kannustaa Hihapuukkoa, Apartadoa ja Üüttä Süömeä jatkamaan sakoista ja muusta vainoamisesta huolimatta.”²¹

Hämeenlinnalaista *Apartado num.* 1818 -lehteä ilmestyi kolme numeroa vuonna 1969. *Apartado* ilmoitti olevansa ”ainoa Hämeenlinnassa tällä hetkellä ilmestyvä eräänlainen underground-lehti”. Sitä teki ryhmä koululaisia, joista suurin osa kävi Hämeenlinnan yhteislyseota. Ilmaiseksi jaettua lehteä monistettiin luvatta vahasmonistus-koneella Hämeenlinnan seurakunnan nuorisotiloissa, kunnes toiminnan paljastuttua lehden tekoon osallistuneelta Kristiina Nuoramolta otettiin pois nuorisotilan avaimet.²² Samana vuonna Ke-

20. Komulainen & Leppänen 2009: 180–182 ; Matti Helenius 28.11.2014. Vakka-Suomen sähköheteekan jäseniä olivat Simo Alitalo, Jyrki Lindström, Jouko Kivi ja Tuike Lapintie (myöh. Alitalo). He olivat painikoululaisia hiukan nuorempia. (Tuike Alitalo, henkilökohtainen tiedonanto 22.4.2015.) Ryhmän värikästä toimintaa esittelee laajemmin Alitalo 2009.

21. *Ultra* 1/1970, 3.

22. Lindholm 8.1.2015.

19. Saarista maagikkona käsittelevät Häkkinen & Litti (2015: 313–343).

ravalla ilmestyi yksi numero *Üüsi Süömi* -lehteä, jonka kannen kollaasissa vapaudenpatsas itkee ja Nixon virtsaa Etelä-Amerikan päälle hakaristi otsassaan. Molemmat lehdet ovat kirjoituskoneella kirjoitettuja ja vahasmonistettuja. Niissä on imperialismiin, kapitalismiin, Vietnamin sodan ja asevelvollisuuden kritiikkiä, viittauksia pähteiden käyttöön sekä vapaamuotoisia kirjoitelmia ja runoja, joiden ilmaisu on usein alatyylisiä:

MATTIVIRKKUNENKYRVÄLLÄPITKINSEL-
KÄÄJAEHRHNHROTHIASLABALLAKURK-
KUUNJEESES

OLKOON KIITETTY. HÄHHÄH.

SE SIITÄ JA LOPUT RAASTUVASSA ELI PAS-
KAA LAPSILLE²³

Vitulla viskaan Juusopin ja Nix-
nin niskaan,
kyrvällä roiskin pitkin teitä.
... persereiän onkaloista pursuu
lämmen paska...
Painu järjestelmä vittuun ja älä tee
kuten Nixon
joka tekee kusipäitä kakaroita ja
paskantaa
proletaarin niskaan
Ikuisesti itseään toistavan elämän
surkea, lotkahtanut
vittu ja kyrpä.²⁴

Üüsi Süömi pohti myös lehdenteen vai-
keutta: ”Miksi eivät vasemmistolehdet
menesty? Tottakai kapitalistit nuolevat
ilmoitustuloillaan yksityisten, yksityiso-
mistuksen kannalla olevien lehtien per-
seitä. Turha kai on mainitá [sic] ettei leh-
ti elä ilman ilmoitustuloja.”²⁵

23. *Apartado num. 1818*. Ei painotietoja, kan-
nessa ”Pikku rasistisika”, 1969?

24. *Üüsi Süömi*, 10. Ei painotietoja, kannessa
virtsaava Nixon hakaristi otsassaan, 1969?

25. *Üüsi Süömi*, artikkeli ”Trendi ja sen ten-
denssi”. Ei painotietoja, kannessa virtsaava Nixon
hakaristi otsassaan, 1969?

Pohjoisin tunnettu under-
ground-lehti oli Kajaanisssa ilmaiseksi
jaeltu monistelehtinen *Hihapuukko*, joka
alkoi ilmestyä vuonna 1969. Lehteä toi-
mittivat Eino Kaikkonen, Tapio Neva-
lainen ja Markku Sadelehto. Kansikuvia
piirsi Vesa Suomalainen. Varsinaisten
lehtien lisäksi tekijät julkaisivat vuonna
1969 runovihkoset Sadelehdolta ja opet-
taja Esko Piipolta.

Lehden kielenkäyttö oli värikästä
ja neljänneestä numerosta alkoi artikke-
lisarja homoseksuaalisuuden historias-
ta. Viides numero oli omistettu porno-
grafiselle kirjallisuudelle, mikä herätti
Kainuussa niin suurta pahennusta, että
Kaikkonen irtisanottiin asunnostaan ja
lehden tekijät haastettiin oikeuteen si-
veellisyyslain rikkomisesta. Oikeuden-
käynti huomioitiin laajasti mediassa,
muun muassa Hufvudstadsbladetissa.
Syytteet kumottiin hovioikeudessa.

Vuoden 1970 loppuun mennessä
Hihapuukkoa ehti ilmestyä kaksikym-
mentä numeroa. Virkavallan lisäksi teki-
jät joutuivat kahnauksiin kommunistien
kanssa, sillä anarkistiseen henkeen teki-
jät provosoivat taistolaisia flirttailemalla
lehdessä maolaisuuden kanssa. Sadeleh-
to asui Helsingissä talven 1969–1970 ja
toimitti Kajaaniin *Ultra*-lehteä ja muita
Demo ry:n painotuotteita. Helsingin
taistolaisista Alpo Halonen ja Pekka
Saarnio lähetettiin paikalle palautta-
maan järjestys.²⁶

1970-LUKU: TÄHTI, MYSTEENI JA VAIHTOEHTOLEHDET

Hulluna humalassa perustin

26. Kaikkonen 2013; Sadelehto 15. ja
16.10.2014. Kurinpalautuksesta kirjoittaa Kastari
2001: 381.

– ei humalassa mutta hulluna
– erään huonosti nukutun yön
jälkeisessä aamuissa desperaatiassa kustantamon enkä mennyt jollekin hyvämaineiselle kustantamolle niinkuin ihmisten pitäisi tehdä ja niinkuin ihmiset yleensä tekevät.²⁷

Harri Nieminen kirjoitti Turun yliopilaslehteen 26.11.1971 *Koivu ja tähti* -lehdestä esittelyn, joka heijastelee underground-väen omintakeista tulkintaa sosialismista:

Koivu ja Tähti on vakava yritys. Näinä vaikeina aikoina [...] on käynyt tarpeelliseksi perustaa vaikkapa vain pieniä, vähälevikkiä, monistettuja lehtiä, jotka ylläpitävät 'tätä pientä ja kituvaa liekkiä', jollaiseksi marxismi-leninismi vähitellen uhkaa hiipua. Tärkeätä olisi ajoissa tiedostaa todellinen vihollinen ja jättää veljiensä mukiloiminen vähemmälle. [...]

Tästä päästäisiin edelleen johtamalla tilanteeseen, että nykyinen kaupallinen kustannusjärjestelmämme joutuisi arvioimaan päätöksensä uudelleen, koska kaikkialla ilmestyisi ilmaista tai puoli-ilmaista kirjallisuutta.

Siis: työtätekevät ja raskautetut, nuoret ja vanhat, miehet ja naiset, nyt kaikki tekemään monistettuja, ilmaisia lehtiä, faabeleita, poliittisia analyyseja, sarjakuvalehtiä, satuja, esseitä, runokoelmia jne. Kun ihmiset tottuvat saamaan ilmaista kirjallisuutta kaduilla, kujilla, toreilla, rannoilla, korvessa ja valtateilla, kuka enää viitsisi tuhlatat rahojansa kirjoihin, jotta joku kusipää rikastuisi?²⁸

Marxilaisen sosialismin ohella underground-lehdissä esiintyi voimakasta mielenkiintoa anarkian ajatusta kohtaan. Anarkismia opetti helsinkiläisille underground-nuorille erityisesti vuonna 1924 Pietarissa syntynyt Veikko Leväaho perustamassaan anarkistiklubissa. Leväahon anarkismi oli voimakkaasti yksilöllistä ja väkivallan vastaista, minä lisäksi siinä oli teosofisia ja esoteerisia painotuksia. Se tarjosikin hyvän perustan itämaiseen ajatteluun kohdistuvalle mielenkiinnolle. Sekä leväaholainen individuaalianarkismi että Idän uskonnoissa suosittu meditointi ja sisäänpäin kääntyminen kutsuvat ihmistä maailman muuttamisen ja ulkoisen toiminnan sijaan sisäiseen muutokseen. Underground-liikkeen poliittista katsantoa kuvastaa hyvin seuraava katkelma *Apartado num. 1818* -lehden artikkelista "VITTUUN ASEENTEET":

Yhteiskunnan luonteeseen saadaan muutos ainoastaan silloin, kun ihmiset muuttavat tapaansa ajatella ja tekevät kukin kohdallaan vallankumouksen, jolloin kysymys ei ole verisestä vaan aseenteellisestä vallankumouksesta.²⁹

Underground-liikehännässä oli mukana poliittisesti aktiivisia, järjestötoiminnassakin mukana olevia henkilöitä, mutta myös kulttuuri-boheemeja ja individualisti-anarkisteja, joita ei kiinnostanut sen enempää järjestötoiminta kuin aseellinen vallankumouskaan. 1970-luvun alussa osa underground-väestä päätyi poliittisen radikalisoitumisen myötä taistolaiseen opiskelijaliikkeeseen, mutta toisen puoliskon auktoriteettivastaisuus ei sopinut taistolaisuuden dogmaattisuuteen ja hierarkkiseen organisaatioon.

29. *Apartado num. 1818*, ei painotietoja, kannessa MIKÄ, 1969?.

27. Lindfors ja Salo 1988: 212.

28. Nieminen 1971: 9.

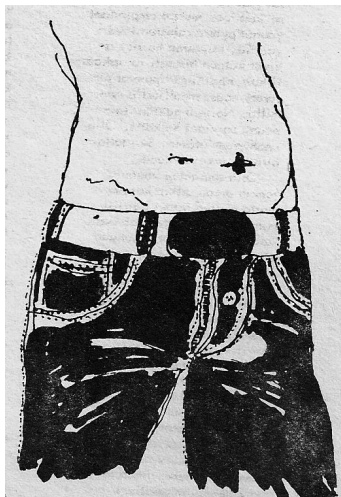
Näin vaihtoehtoväki alkoi kehkeytyä taistolaisen liikkeen ulkopuolella.

Helsingissä underground-liikkeen tienoilta syntyneen vaihtoehtoväen

näkyvimmiiksi edustajiksi voi laskea J.O. Mallanderin, Jorma Elovaaran, Juha Olavisen ja K. Oso Laakson. 1970-luvulla he alkoivat perustaa vaihtoehtoliikkeelle tiloja, joiden puitteissa se saattoi kehittyä: Mysteeni-painon, Kasvisravintolan ja Halvat Huvit -gallerian. Kahta viimeksi mainittua tukemaan perustettiin Oraansuojelijat ry. Eräs keskeisiä vaihtoehtoväkeä yhdistäviä tekijöitä oli herännyt ympäristötietoisuus, jota entisestään nostattivat vuonna 1972 ilmestynyt Rooman klubin raportti *Kasvun rajat* (1972) sekä keskustelu ympäristölle ennistä tuhoisammista energiantuotannon muodoista, etenkin ydinvoimasta ja vesivoimasta, joiden laajempaan käyttöön ottoon vuoden 1973 öljykriisi lietsoi. Myös anarkismi pysyi vaihtoehtoväen mielenkiinnon kohteena ja siitä kirjoitettiin usein pienlehdissä. Vaihtoehtoliikkeessä syntyntä yhteiskunnallista ajattelua leimasi epäusko puoluepolitiikkaa ja rakenteellista muutostyötä kohtaan sekä ihmisen sisäisen kasvun korostaminen. Punk-yhtye Kollaa kestään rumpali ja pienlehtikirjoittelija Jyrki Siukonen totesi 1980-luvun alussa Lilli Riihirannalle:

Mä en usko sellasiin muutoksiin, että muutetaan yhteiskunta. Ei se auta mitään, ellei ihmiset muutu. Jotta maailma parantuis, jokaisen ihmisen olisi muutettava asioita

omassa elämässään omasta tahdostaan ilman pakotteita, niiden pitäis oivaltaa ja keksiä se itse. Ei maailma muuten muutu miksenkään.³⁰

Vaihtoehtoisen pienlehtikulttuurin synnyssä keskeistä osaa näytteli Jorma Elovaara. Elovaara oli kiinnostunut jo koululaisena Vampulassa merirosvora-diotoiminnasta ja ylläpitänyt itsekin laitonta radioasemaa. Muutettuaan Helsinkiin 1960-luvun alkupuolella hän oli muun muassa päätoimittanut Ylioppilaiden Raittiusyhdistyksen *Valkolakki*-lehteä, jossa valistushenkisesti

kerrottiin ”minkä näköisiä ja kaltaisia huumeet on, missä niitä liikkuu ja miten ne vaikuttavat ihmiseen ja miten huumausaineiden käyttäjät pystytään tunnistamaan ja saattamaan hoitoon”³¹. 1960-luvun puolivälissä Elovaara teki Heikki Kemppaisen kanssa Yleisradiolle nuortenmakasiinia *Fab Ykkönen*. Vuonna 1969 sitä seurasi okkulttisia teemoja ja psykedelistä musiikkia yhdistellyt *Vesimiehen aika*, jota Elovaara teki yksin. Kun *Vesimiehen aika* lakkautettiin syksyllä 1971³², hän perusti Kyösti ”Oso” Laakson kanssa kirjapaino Mysteeni ry:n. Elovaara hankki konttorioffset-painokoneen ja opetteli painotaidon. Toiminta oli kotikutoista – esimerkiksi värierottelut tehtiin pimiössä pölyni-

30. Riihiranta 1982: 132.

31. Lindfors ja Salo 1988: 209

32. Elovaara spekuloi *Valo*-lehden haastattelussa ohjelman lakkauttamisen syitä melko sekavasti. (*Valo* 3/80, 5.)

murista tehdyllä kameralla. Paino toimi aluksi Kalliossa Karhupuiston laidalla, kunnes vuonna 1973 se siirtyi Mikonkadulle suurempiin tiloihin. Tiloissa toimi lyhyen aikaa myös Ilkka Tynellin pyörittämä hippien piippukauppa Mesilöyly. Painotyön tekninen laatukin kohentui, kun painon toimintaan tuli mukaan Elovaaran miesystävä Erkki Salmi, joka oli kirjapainoalan ammattilainen.³³

Vaihtoehtoisena painona Mysteeni oli eräänlainen seuraaja samoihin aikoihin lakkautetulle Demolle, mutta Demon uusvasemmistolaisista henkeä se ei jakanut. Mysteeni ei lähtökohtaisesti vastustanut kaupallisuutta, vaan sen hankala suhde markkinatalouteen johtui sen toiminnan rakenteista: pitkätukkaiset nuoret eivät aina toteuttaneet tilaustöitä tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

Mysteenin omat julkaisut käsitelivät yleensä psykedeelisiä, okkultisia ja paranormaaleja teemoja kaunokirjallisuuden, sarjakuvan ja tietokirjallisuuden keinoin. Se oli ensimmäisiä kirjallisuuden pienkustantamoja Suomessa. Elovaaran radio-ohjelmiin perustuvien kirjojen lisäksi Mysteeni julkaisemiin kirjoihin lukeutuivat Tuula Heiman kaksi kokeellista hippihenkistä romania ja kokeneen pienkustantaja Yrjö Koivukarin myöhäistuotanto. Karkkilassa tuollain asunut Koivukari oli syntynyt Oulujoella vuonna 1901, ja hänen henkilönsä vaikutti Mysteenin piirissä myös kirjojen ulkopuolella.

Mysteenin näkyvin julkaisu oli silti *Tähti*-lehti, joka ilmestyi B5-kokoisena vuoden 1971 lopulta vuoteen 1977. Sitä myytiin Rautakirjan myyntipisteissä joka puolella maata. *Tähdessä* risteili

teemoja ufoista itämaisiin uskontoihin ja kasvissyönnistä psykedeelisiin huumeisiin. Siinä julkaistiin myös artikkeleita yhdysvaltalaisista underground-lehdistä, sillä *Tähti* oli Underground Press Syndicaten ja sen seuraajan Alternative Press Syndicaten jäsen. Elovaara oli aidosti kiinnostunut okkultismista ja rajatieleistä, mutta hän silti väitti *Tähti*-lehden underground-henkisen hippimagon olleen ”puhtaasti kaupallinen jippo”: ”Hippiliike myi niin että sen imagolla pyrittiin myymään lehteä; pystyttiin aika hyvinkin.”³⁴ Elovaaran väite kuulostaa piruilevalta, mutta siitä voi päätellä että 1970-luvulla hippiliike oli kaupallistunut ja menettänyt varhaisen idealisminsa.

Voimakkaasti hippihenkisö olivat kaksi Kari Sipilän *Zen*-sarjakuvallehteä, jotka Mysteeni julkaisi *Tähdessä* mukana vuonna 1972. *Suomalaisen sarjakuvan ensyklopedia* kuvaa Sipilää ”suomalaisen undergroundin perusmystikoksi”, joka ”herätti pahennusta jo ensimmäisellä sarjakuvallaan tamperelaisessa opiskelijalehti *Aviisissa* 1971”³⁵.

Tähdessä lisäksi Mysteeni julkaisi Juha Olavisen päätoimittamaa ”uusvalankumouksellista kulttuurilehti” *Loimua* (1973–1974), joka oli perustettu Koivukarin aloitteesta. *Loimu* oli ulkoasultaan *Tähteä* hillitympi ja sisällöltään vakavampi anarkistis-filosofinen kulttuurilehti. Vuoden 1974 kesällä ilmestyi Risto Mobergin päätoimittama, kovasti *Tähdessä* oloinen *Loimu Avantgarde* ja vielä syksyllä Olavisen päätoimittama tuplanumero 5–6/74, minkä jälkeen Olavinen ilmoitti luopuvansa *Loimun* päätoimittajuudesta opintokiireiden vuoksi. Tämän jälkeen lehti käytännössä lakkasi ilmestymästä kolmeksi vuodeksi, kunnes vuonna 1977 Teemu Lehto toimi

33. Häkkinen ja Iitti 2015: 239; Pekka Haavisto 16.4.2015; Teemu Lehto, henkilökohtainen tiedonanto 21.4.2015.

34. Lindfors ja Salo 1988: 215.

35. Jokinen & Pulkkinen 1996: 110.

nlän suu puhuu aivan toista mitä tarkoittaa. Suurimmalla osalla kun on torjuntaa. Jolla on torjunta ja itsepetos, niin se niin itsensä suggeroi siihen uskon että se uskoopi. Sen täytyy koko ajan torjua, että se usko ei kaa-tuis.

Mihin ihminen uskoo tällaisessa tilantees-sa?

— No, ne ihmiset uskovat rahaan ja aineeseen, ja niillä on se sovinnainen kaikki, nehen näkee ne ihmiset heti kohta melkein en-si hetkessä katseesta ja olemuksesta: niinauot-tu porvarillinen moraalit. Se on työ-dellisesti tämän itsepetoksen tuote. Kunnialli-suus. Ei ole kauaa kun mulle yks hyvät ihm-i-set sano että sinätkä tarkoitat että he ovat rikollisia. Minä sanoin että kyllä, ehotto-masti. Kuka korkeammalle tässä yhteiskun-nassa mennään niin sitä hirvittävä rikolliset ovat. Ja niitä varten on ammeja ja poliisi suojaamassa niitä rikollisia. Mutta pikkurovoja ne pyytää ja piestään vankiloita pystyssä. Näinhän on asia.

Kelitä ovat nämä suuret rosvot?

— Hähti No minä sanon ne jotka siellä ylimmillä portailla on. Miten sitä rosvouta tulkitaan. Vaan jos tulkitaan senkin mukaan mitä niitten teot ovat, sen mukaan tulkitaan niitten rosvouta sanotaan meidän hallituksen ministerit ja kansaneduskuntaan kuan menevät niin ne aikaa soalistaa itellensä vaan. Esi suomesa rehellinen ihminen tu koskaan rik-kaaks. Ei koskaan. Aina sitä sen verran lei-poo että leipänsä saapi.

"SIITÄ NE VIIMESET NOUSEVAT"

— Nyt tulee 72, täyden huhtikuun. Nimittäin ne, jotka katsovat sielutapain näkevät aivan eri lailla kuin ne jotka kat-sovat asioita ulkoapäin.

Kuka nyt hallitsee ja ketkä ovat sorret-tuja?

— Jos henkisesti kannalta katsellaan, ne ovat henkisesti kannalta sorrettuja jotka ovat kokonaan estoutuneet ja materiaalisu uh-ranneet elämänsä. Nähen ovat kurjimmast ja sorretut mutta ne ei tiiä sitä koska niillä on aineellinen hinku. Ne on riistääjät samalla. Sorrettuja on tietysti ne jotka on köyhät, joilla ei oo rahaa, eli se niin sanottu työ-väki.

Ketä ovat viimeiset tässä kirjassa VIIMEISET TULEVAT?

— No, sinun pitäisi oivaltaa se Jaesuk-sen lause "Viimeiset tulevat analisoimassa." Yks sana jätetty pois. Työmiehet näkyvät ymmärtävän — esimerkiksi Korkeallaan kun siellä on niitä valureita, ne katsoo tuota kuvaa ja sanoo että "siitä ne viimeiset nou-sevat". Ne tajuaa heti. Eikö se okei aika selvä kuva?

— ...vaa on sitten eri kysymys millä lailla ne ensimmäisenä...

Tässä kirjassa sanotaan:

MAAILMANKATSOMUSTEN TÖRMÄYS

"Freud'n opin yksipuolistaminen sai aikaa vastavaikutuksen jonka seurauksena alettiin ulottaa luotaua tajunnanvirran ja sen kättätyjen motiivien erittelyyn. Nyt tämäsi toisiaan vastaan kaksi erilaista maail-mankuvaa. Kristillisen elämäntunnon edusta-jat joutuivat suorastaan kauhun valtaan. Ver-hojen rapiminen on vaerallista. Psykologisen tutkimuksen kehitys alistettiin rahan vallan välineeksi ja asiasta tuli muoti, jopa huijaus. Vasta oman aikamme psykologinen tutkimus aikaa avata kirkkailta tiedostamisen sieltä ihmisen minkkeskelsen kunnianhimon, kateu-den ja koston kaksinaismoraalia kasvattaviin ahdisteviin pimeän vankiloihin. Mutta ihmis-tä tuhoavin hyötyvieltä on edelleen kokonaan elämänsäme määrävän oimistajajestelmän ohjauksessa kohotettu puhtaakivijeltä hui-pentumaan. Sanat "rehellisyys" "amatunto" ovat kadottaneet mehuksa. Tällais on nous-massa valtava vastareaktio, kollektiivinen yhteistunto, ylitunto puhtaamasta ja korke-amasta ihmisen ja ihmisyyden kehityksestä. Näin tietoisuus lakkaamatta särkee esteitä ja potoja."

Milloinika tämä kirja on painettu... viime vuonna... onko sitä jo paljon ehditty myydä?

— No, sen verran että ei konkurssin mee. Minä kun löytäisin myyntimiehen vaan kun ei löydy myyntimiestä.

PIENET KUSTANTAJAT VARJOSSA

Ongelma on taas siinä että pienten kustan-tajien on valkea kirjojaan kaupaksi sen takia että niillä ei ole varoja mainontaan.

Siisinhän se on tämäkin.

Näitä kirjoja on hyvin monissa lehdistä ai-vosteltu. Eikö se ole lisännyt kirjan menekkiä?

— Ei. Se on eri asia pornokirjallisuus ja semmonen kirjallisuus. Kyllä jos tämä olis suu-ren kustantajan kirja niin se olis eri kysymys. Kustantajan mainonta, lehti-ilmoittelut... ja kustantaja ostaa arvostelut. Ei meillä ole Suo-messa yhtään kirjallisuudentutkijaa, minä vähän valehtelen — minullahan on se harvinaisen on-ni että on ollut rohkeita tutkijoita. Olavi Paa-valainen minun elämäni pelasti, esikoisteokse-ni... ja tässä on sitten professori Ervatin esi-

viimeisen *Loimun*. Olavinen teki puolestaan opintojensa ohessa yhden numeron A3-kokoista monistelehteä *Anarkia* (1975), jonka Kari Kosmos mainitsee parhaaksi kotimaiseksi katsaukseksi anarkismin aatteeseen³⁶.

Painotyön ohessa Mysteeni toimi vaihtoehtohenkisten nuorten yhteisönä. Muun muassa Laakso ystävineen vietti paljon aikaa painon tiloissa ja välillä asuikin siellä naisseuralaisineen, minkä seurauksena huolestuneet vanhemmat nostivat Elovaaraa vastaan syytteen. Näin huoltopoliisin huomio kohdistui kirjapainoon, ja vuosina 1973–1974 Elovaaraa syytettiin huumeiden käyttöön yllyttämisestä ja irtolaisuudesta. Paineen alla Elovaaran ja Laakson välit katkesivat. Kun Mikonkadun kiinteistön omistanut Osuuspankki irtisanoi vuokrasopimuksen, Elovaara muutti kirjapainonsa Laivanvarustajakadulle ja vaihtoi sen nimeksi Syndicate Press. *Tähteä* vastaan käytiin silti yhä oikeutta painovapauslain rikkomisesta. Virallisena perusteena olivat ilmeisesti Elovaaran lehdessään julkaisemat huumeaiheiset jutut ja siveyslakia rikkoneet Tom of Finlandin piirroksat. Useamman vuoden uuvuttavan kamppailun jälkeen korkein oikeus tuomitsi Elovaaran sakkoihin myöntämästään kannabiksen käytöstä. Oikeustaistelu johti käytännössä lehden lakkauttamiseen, mutta painotoimintaa Elovaara jat-

Uuden Ajan Auran toimitus vuonna 1978: Juha Olavinen, J.O. Mallander, Heidi Hautala ja Echo Lähteenmäki.

koi vielä 1980-luvun alkupuolellakin.³⁷

1970-luvun alussa *Tähti* muodosti suomalaisen underground-lehdistön lähes yksin. Helsingin ulkopuolella ilmestyi muutama *Tähti*-lehdessä ilmoitellut monistelehti. Keijo Tantun luotsaama Kozmic Club teki Haminassa vuosina 1972–1973 kaksi numeroa vahasmonistettua *Astral*-lehteä, jonka kirjoittajiin lukeutui myös myöhemmin punk-tähti Pelle Miljoonaksi kehittynyt Petri Tiili. *Astralin* kolmas numero painettiin ja taitettiin Mysteenin painossa *Tähti*-henkiseen muottiin, ja Tanttu siirtyikin sittemmin kirjoittamaan *Tähteen*. Joensuulainen Timo Rantanen teki puolestaan kolme numeroa ufo-teemaista

37. Tiedot Elovaaran ja järjestäytyneen yhteiskunnan välisistä hankauksista perustuvat Häkkisen ja Iitin kuvaukseen (2015: 253–254), Teemu Lehdon henkilökohtaiseen tiedonantoon 22.4.2015, Juha Olavisen henkilökohtaiseen tiedonantoon 22.4.2015 ja Elovaaran *Tähti*-lehdessä, *Valo*-lehden numerossa 2/80 ja *Tähtivalo*-lehdessä antamiin selontekoihin sekä Elovaaran haastatteluun 27.11.2014. Yksityiskohtaisemmin asiaa voisi tutkia oikeuden pöytäkirjoista.

36. Kosmos 2012.

Aave-lehteä vuonna 1974³⁸.

Tähden toiminnan jo hiipuessaa alkoi ilmestyä uusia vaihtoehtolehtiä, joissa kiinnostus yhteiskunnalliseen toimintaan palasi uudessa muodossa. Juha Olavinen oli vuonna 1976 J.O. Mallanderin kanssa perustamassa *Aura*-lehteä Oraansuojelijat-yhdistyksen äänitorveksi. Vuonna 1977 lehti vaihtoi nimekseen *Uuden Ajan Aura* ja jatkoi tällä nimellä vuoteen 1982 saakka. Lehdi jatoi *Loimun* mielenkiinnon anarkismiin, teosofiseen ja buddhalaiseen ajatteluun sekä metafysiikkaan, mutta käsitteli myös taiteen avantgarde-ilmioitä ja uutta yhteisöllisyyttä sekä etenkin nousevaa ekologista yhteiskunnallisuutta. Kirjallisempi julkaisu oli vuosina 1975–1977 ilmestynyt ruotsinkielinen *Fågel Fenix*, jonka tekijät kuuluivat suomenruotsalaiseen vaihtoehtouorisoon. Ensimmäisessä numerossa Marianne Backlén ilmoitti lehden tarkoitukseksi ”koota nuoret voimat, jotka tähän asti ovat passiivisesti ja anonymisti värahdelleet jossakin harmaan katukiven uumenissa”. *Fågel Fenixin* perillisenä ilmestyi vuosina 1979–1980 viisi numeroa *Otid*-lehteä.³⁹

Jakob Donner oli kaivannut *Fågel Fenixin* sivuilla jatkoa undergroundille, ja viimeisissä numeroissa ”vaihtoehtoisina aikakauslehtinä” saatettiin jo esitellä *Auran* lisäksi *Köynnös* ja *Total*. Joukko Munkkivuoren yhteiskoulun oppilaita oli alkanut 1970-luvun puolivälissä tehdä *Totalia* koulun musiikkikerhon piirissä. Koulun päättymisen jälkeen osa poru-

38. 1970-luvun puolivälissä ilmestyneitä ufo-teemaisia monistelehtiä olivat myös *Logos* Loukilammella (1976) sekä Timo Toivosen ja Timo Rantasen *Para* (1970-luvun puoliväli). Suomalaisen ufoharrastuksen historiasta ks. Häkkinen & Iitti 2015: 257–283.

39. Lehdistä laajemmin, ks. Tuusvuori 2007: 529–532.

kasta perusti *Köynnös*-lehden. Myös *Total* jatkoi ilmestymistään koulun loppumisen jälkeen. Molempia lehtiä ilmestyi numero tai kaksi vuodessa. *Total* käsitteli lähinnä kulttuuriaiheita, kun taas Pekka Haaviston päätoimittama *Köynnös* painotti yhteiskunnallisia aiheita ja henkisiä pyrintöjä, jotka se pyrki sovittamaan yhteen omaehtoiseksi kulttuuriksi.⁴⁰ Lehdet olivat tiiviisti yhteydessä varhaisempaan helsinkiläiseen vaihtoehtokulttuuriin: niitä painettiin Elovaaran painossa, ja jo *Köynnöksen* toisessa numerossa kesällä 1977 oli ilmoitettu aikeista aloittaa yhteistyö *Loimun* ja *Totalin* kanssa⁴¹. Vuonna 1978 *Total* yhdistyiikin *Köynnökseen*. Seuraavana vuonna osa tekijöistä perusti Haaviston johdolla vaihtoehtosanomalehti *Kompostin*. *Komposti* ilmestyi sanomalehtenä vuoteen 1982 asti muutaman viikon välein.

POPULAARIKULTTUURI: MUSIIKKI- JA SARJAKUVALEHDET

Vastakulttuurilehtien ohella punk-lehtien toinen tärkeä edeltäjä ja innoituksen antaja oli 1970-luvun ammattimainen populaarikulttuurilehdistö, etenkin musiikki- ja sarjakuvalehdet. Populaarimusiikkiin keskittyneitä nuorisolehtiä oli ilmestynyt jo 1960-luvulta asti. 1960-luvun alussa perustettiin *Iskelmä* ja *Suosikki* ja vuonna 1968 *Intro*, joka vaihtoi vuonna 1976 nimekseen *Help*. *Suomen lehdistön historiassa* näissä ”voimakkaasti kaupallisissa” pop-lehdissä todetaan

40. *Uuden Ajan Aura* 3/78, 12.

41. *Köynnös* kesä 1/77, s. 4. – *Köynnöksen* kiinnostuksesta lehtien väliseen yhteistyöhön kertoo myös se, että lehden kolmannessa numerossa oli kirjoituksia somerolaisen *Jäniksen* ja sulkavalaisen *Stabiilin* tekijöiltä.

ilmestyneen ”nuorison suosimia musiikkivirtauksia, uusia levyjä ja pop-tähtiä koskevia artikkeleita sekä keräilykuvia”⁴². Kimmo Katajalan määritelmän mukaan *Suosikki* oli ”nuorille ja varhaisnuorille suunnattu sensaatiolehdhen tapaan toimitettu julkaisu, joka pyrkii kohujutuilla mahdollisimman suuriin levikkilukuihin.”⁴³

Pop-lehdistä radiakaalein oli Helsingissä vuonna 1966 perustettu ”roikkumaton nuortenjulkaisu” *Stump*, jonka päätoimittajina toisiaan seurasivat Seppo Bruun, Ilkka Sysimetsä ja Timo Toivonen. Pop-musiikin ohella *Stumpissa* kirjoitettiin paljon huumeista, lähinnä kannabiksesta ja LSD:stä, sekä erilaisista pop-ilmioistä, esimerkiksi camp-asenteesta, vapaasta seksistä ja piraattiradioista. *Stumpin* lakattua ilmestymästä Tampereella perustettiin vuonna 1971 rock-lehti *Musa*, jota päätoimitti Jukka ”Waldemar” Wallenius. Wallenius oli jo ehtinyt perehtynyt vaihtoehtoisten lehtien tekoon: hän oli ollu perustamassa *Blues News* -lehteä vuonna 1968 ja julkaissut vuonna 1970 Valkeakoskella *Huuto*-nimisen underground-henkisen monistelehdhen⁴⁴. Vuonna 1976 Wallenius erosi *Musasta* ja vei osan toimituksesta mukanaan perustamaan vielä nykyäänkin ilmestyvän *Soundi*-lehden.

Rock-lehdet olivat 1970-luvun lopun punk-lehtien tekijöille merkittävä innoittaja. Niitä luettiin laajalti, ja sisällöltään ne olivat huomattavasti

pop-lehtiä radikaalimpia. Kotimaisten musiikkilehtien lisäksi nuoret musikin harrastajat lukivat brittiläisiä lehtiä, etenkin *New Musical Expressiä*, jota sai ostaa Rautakirjan kioskeista. Miettinen myös mainitsee seuranneensa tarkasti *Zig Zagia* ja saaneensa siitä innoitusta

... on siinä...
soittaaan kitaraa, lopuks on Nunna joka on vähemmän hullu vaan enemmän paha ja ilkeä. Nunna on kehitellyt hullua kirjallisuutta siitä mihin esimerkiksi se legendaarinen vappu-soundi jäi (siinä vasta lehti, inspiroi minut tekemään pöytälaatikkolehteä ennen punkin mukanaan tuomaa lehtivillitystä, vaar. Nunna teki pöytälaatikkolehtensäkin hullummin kuin minä.) Nunna on kova poika seikkailemaan öisin ja ryypäämään ja soittamaan huuliharpuilla avant-garde jazzia.

Anonyymi mustetahra 3 (1980), 20.

Hilseen tyyliin. Esikuvana *Hilseelle* oli myös *Blues News*, jossa yhdistyi Miettisen mukaan ”fanaattinen suhtautuminen omaan musiikkiinsa ja hieman töker lehtimuoto”⁴⁵.

Rock-lehtien kirjoitustyyliä näkyi underground-lehtien perintönä hyvin omakohtainen, itseironinen, välillä pohdiskeleva ja välillä leikkimielinen, puheenomainen sävy. Vuonna 1977 *Soundi* julkaisi irroittelevan vappunumeron, joka oli osaksi käsin kirjoitettu. Varsinaisia fanzinejä Suomessa ei ennen *Hilsettä* ilmestynyt, mutta ammattimaisten pop-lehtien rinnalla oli 1960-luvun alkupuolella alkanut ilmestyä erilaisia pop-tähtien fanikerhojen jäsenlehtisiä, jotka usein olivat fanien itsensä toimittamia. Ne eroavat varsinaisista fanzineista siinä, että ne olivat yleensä ammattilaisten taittamia ja painamia. Ne keskittyivät yhteen pop-tähteen (joko laulajaan tai yhtyeeseen), jonka uran etenemistä lehdet seurasivat. Lisäksi niissä ilmestyi fanien piirroksia tai runoja ihailun kohteesta. Kirjoitusten tyyli ja sisältö olivat konservatiivisia.⁴⁶ Kuvaava on seuraava

42. Leino-Kaukiainen 1991: 148.

43. Katajala & Söderholm 1987: 84.

44. Jukka ”Waldemar” Walleniuksesta tuli vuonna 1971 rock-lehti *Musan* ja vuonna 1976 *Soundin* päätoimittaja.

45. Miettinen, henkilökohtainen tiedonanto 22.4.2015.

46. Fanikerhojen lehtiä ei ole kattavasti tutkittu, mutta niitä sivutaan fanikerhoja käsittelevässä

laina Riitan kolumnista ”Millainen pitäisi hyvän nuorisolehden olla?” Johnny Fan Clubin lehdessä vuonna 1967:

Mitään ei saavuteta kapinoimisella, vaan rauhallisuudella rauhallisuus ja ymmärrys rakennetaan! Siksi kirjoittajalla on suuri vastuu. Kun on kysymys nuorisolehdistä, tekstiin olisi sujutettava opettava ja kasvattava sävy. Ei mitään niinkään suoranaisesti sitä ja sitä, vaan selitettävä asiat hienotunteisesti ja niin, että asiat kytkeytyvät ”oikein” ihan huomaamatta.⁴⁷

Musiikkipainotteisia pienlehtiä ilmestyi silti jo ennen punkin tuloa ainakin jo mainittu *Total* sekä jyvaskyläläisen Bloody Cunt Recordsin tiedotetta *Inside Voice*, joka käsitteli laajemminkin jyvaskyläläistä populaarikulttuuria.

*

Sarjakuvalehdet olivat populaarikulttuurijulkaisuista jopa musiikkilehtiä tärkeämpiä. Punk-lehtiin vaikuttivat erityisesti ne, jotka olivat eri tavoin kytköksissä underground-kulttuuriin, vaikka niiden nuoret tekijät lukivat myös *Ruutua* (1973–1975), *NonStopia* (1975–1979), *Aku Ankkaa* ja muita nuorille suunnattuja 1970-luvun sarjakuvalehtiä.

Ensimmäiset kotimaiset underground-sarjakuva-albumit olivat Timo Aarnialan ja kumppaneiden omakustannelehdet *Salaisuuden varjo* ja *Seesam*

artikkelissa Bruun & Lindfors 2005 sekä Janne Pökölän suomalaisen musiikkifaniuden historiaa käsittelevässä väitöskirjassa.

47. Riitta 1967.

(molemmat 1969) sekä Kirjayhtymän julkaisemat Vesa Oittisen *Aku Ankka ja Nietzsche, eli Hyödyllinen huvitus luomisen teistä* (1968) ja Erkki ihmemaassa (1970). Laajin varhaisen suomalaisen underground-sarjakuvan esittely ilmestyi J.O. Mallanderin päätoimittaman avantgardistisen taidelehti Iiriksen sarjakuvanumerossa vuonna 1970. Samana vuonna ilmestyi myös muutama numero Taideteollisen oppilaitoksen opiskelijoiden tekemiä *Helmiä sioille* -lehtiä sekä vuonna 1972 lehti *Helsingin hulinat*. Samaten vuonna 1972 ilmestyi

Turussa Harri Dahlströmin kirjoittama ja Leo Jokisen piirtämä sarjakuvalehti *Superprole*, jossa ”trikooasuinen työväen supersankari käy sirppi- ja vasaratunnus rinnassaan puhdasmielistä taistoa kansan puolesta kapitalistiriistäjiä vastaan”⁴⁸. Vuonna 1975 ilmestyi Hannu Hurmeen kirjoittama ja Hannu Ukkolan piirtämä omakustannesarjakuva *Arsene Anarkisti*, jossa

huolta ympäristön tilasta käsitellään anarkistisen huumorin kautta.

Näitä oma- ja pienkustanteita laajemmin yleisön julkaisu oli tamperelainen *Jymy-sarjat* (1973–1975), jota toimitti ensin Pekka Gronow ja sitten Kari Kantalainen. Etenkin Gronowin kaudella lehti julkaisi ruokotonta amerikkalaista underground-sarjakuvaa muun muassa Robert Crumbilta, Jayzey Lynchilta, Kim Deitchiltä ja Gilbert Sheltonilta. Lehdessä ilmestyi myös muutama sarjakuva Kari Sipilältä.

Kun *Jymy* lakkasi ilmestymästä, sen paikan otti *Huuli* (1976–1977).

48. Arffman 2000: 97.

Huulen päätoimittajaksi tuli numeros-
ta 4/1976 alkaen Soundin toimittaja
Juho Juntunen, joka itsekin teki un-
derground-sarjakuvia. Juntunen pyrki
hankkimaan lehteen myös suomalaisia
piirtäjiä, ja lehden numero 5/1977 olikin
kotimaisin voimin tehty. *Jymy* ja *Huuli*
olivat ammattijulkaisuja, joita Rautakirja
jakeli joka puolella maata.

Underground-sarjakuva pyrki
muun underground-kulttuurin tavoin
ravistelemaan vallitsevaa moraalia.
Kulttuurihistorioitsija Päivi Arffman-
nin luonnehdinnat yhdysvaltalaisesta ja
suomalaisesta underground-sarjakuvas-
ta voisi hyvin ulottaa koskemaan myös
myöhempiä punk-lehtiä:

[v]äkivalta, seksi, huumeet, suo-
rasanainen yhteiskuntakritiikki ja
kaikki muut normaalisarjakuvassa
'kielletyt' aiheet kuuluivat [under-
ground-sarjakuvien] tavanomai-
seen sisältöön. Hyvin usein nämä
aiheet liitettiin hallitsevan arvo-
maailman näkyvimpiin edustajiin,
kuten virkavaltaan ja kirkkoon:
siinä missä poliisit nähtiin tota-
litaristisen valtion militantteina
edustajina, niin kirkko ja kristin-
usko puolestaan tuomittiin van-
hakantaisen, ahdistavan ja kaksi-
naismoralistisen arvojärjestelmän
ylläpitäjinä.⁴⁹

Arffmanin mukaan underground-sar-
jakuvan tekijöillä oli ”täysi vapaus yksi-
lölliseen itseilmaisuun, sillä lopputulosta
ei kontrolloinut kukaan muu kuin tekijä
itse.” Lehtien kuvitus vaihteli ”harraste-
lijamaisista hahmotelmista ammattimai-
sen harkittuun kynänjälkeen” ja aiheiden
skaala ulottui ”koulupoikamaisista pik-
kutuhmuuksista vakavamieliseen yhteis-

kuntakritiikkiin”.⁵⁰

PERUSKOULU JA PUNK

Punk-lehtien syntyyn vaikutti myös
1970-luvun yleinen taloudellinen, po-
liittinen ja yhteiskunnallinen tilanne.
Suomi modernisoitui vauhdilla: kau-
pungistuminen eteni, betonilähiöitä
rakennettiin ja joukkotiedotus kehittyi.
Modernisaation myötä perinteinen yh-
teiskuntajärjestys ja sitä tukevat eettiset
ja esteettiset arvorakennelmat järkkäy-
vät. Perinteinen tapakulttuuri murtui,
kun kansalaiset tempautuivat irti sukun-
sa yhteydestä ja muuttivat kaupunkiin.
Koulutustason nousu avasi nuorten
maailmankuvaa.⁵¹

Punkin on usein nähty kummun-
neen työttömyydestä ja työväenluokan
kurjista elinoloista, mutta ainakin Suo-
messa modernisaatio on parempi selitys
punk-kulttuurin synnylle. Idänkaupan
ansioista 1970-luvun alkupuolen öljykrii-
si ei koskettanut Suomea lainkaan niin
rajusti kuin läntistä Eurooppaan. Suo-
men talous kääntyi taantumaan ja työt-
tömyysluvut nousivat suuriksi vasta
vuoden 1975 jälkeen. Samalla kun työt-
tömyysluvut nousivat, oli sosiaaliturvaa
kehitetty yleispohjoismaiselle tasolle. Se-
kään ei silti vaikuttanut suuressa määrin
lehtien tekemiseen, sillä lehtien tekijät
olivat yleensä kouluikäisiä ja asuivat van-
hempiensa luona eivätkä siten joutuneet
huolehtimaan omasta toimeentulostaan.

Suurin punk-lehdistön syntyä
edesauttava yhteiskunnallinen muutos
olikin 1970-luvun peruskoulu-uudistus.

50. Arffman 2000: 94.

51. Perustiedot Suomen yhteiskunnallisesta
tilanteesta 1970-luvulla olen poiminut Jeja-Pek-
ka Roosin artikkelista ”Kun Suomi putosi puusta:
Suomi 1970-luvulla” (Roos 1999).

49. Arffman 2000: 113.

Kansakoulujärjestelmästä alettiin siirtyä peruskoulujärjestelmään Pohjois-Suomessa vuonna 1972, ja vuonna 1977 pääkaupunkiseudun kunnat siirtyivät viimeisinä sen piiriin. Siinä missä kansakoulu oli ollut nelivuotinen, peruskoulun myötä koko ikäluokka pakotettiin ensimmäistä kertaa sopeutumaan yhdeksäksi vuodeksi yhteiskunnalliseen kuriin ja aikatauluihin. *Pahkasian* ja *Hilseen* tekijä Jukka Mikkolan mukaan koulukurilla oli dynaaminen vaikutus lehtien tekemiseen: kun koululaisena elettiin lukujärjestyksen mukaan ja edettiin yhteiskunnan määräämän järjestyksen mukaan, sille kaivattiin henkistä vastapainoa luovasta sekoilutoiminnasta ja hassuttelusta. ”Silloin kun siirryttiin sekoilutoiminnan puolelle, silloin asiat eivät enää olleet tiukasti järjestyksessä niin kuin ne oli muuten.”⁵²

Kurinpidon vastapainoksi merkittävästi aiempaa suurempi osa ikäluokkaa oppi peruskouluopetuksen myötä punk-lehden tekoon välttämättömiä taitoja, kuten kirjallista ja kuvallista ilmaisua sekä englannin kieltä. *Pahkasiaa* tehneen Markku Paretzkoin mukaan oleellista oli myös se, että 1950-luvulla syntyneet olivat ensimmäinen mediasukupolvi – se oli kasvanut joukkotiedotusvälineiden ääressä ja oppinut hahmottamaan maailmaa television, radion, lehtien, kirjojen ja levyjen kautta. Paretzkoin ja kumppaneiden oivallus, joka punkin myötä syntyi suuressa osassa nuorisoa, oli ottaa koulun tarjoamat välineet omaan käyttöön, kääntää median perinteinen yksisuuntainen syöttösuhde nurin ja alkaa itse tuottaa tietoa omilla ehdoillaan.⁵³

Koululaiset olivat tehneet jo ennen punkkia kahdenlaisia lehtiä: teini- ja

oppilaskuntien virallisia lehtiä ja näiden vastapainoksi tai niistä riippumatta tehtyjä oppilaiden omia, epävirallisia lehtiä. Virallisten koululehtien perinne syntyi jo 1800-luvun lopulla. Koululehtien määrä alkoi kasvaa 1950-luvun lopulla, jolloin niin sanotut suuret ikäluokat olivat vartuneet teini-ikään. Lehtien tekoa edisti osaltaan oppilasdemokratian kehittymisen Teiniliitossa. Myös monistustekniikan kehittyminen 1960-luvulla lisäsi lehtien määrää. Lehdillä oli ”ulkopuoliselle vaikeaselkoisiakin nimikkeitä: *Kiekkuma*, *Pämpä*, *Pärepihti*, *Cupla*, *Fiasko*, *Möykky*, *Toilaus*, *Jahka*, *Totanoin*, *Tärsky*, *Täykkö*, *Täyskäsi* tai *Äxy*.”⁵⁴ Lehtien nimien omalaatuinen huumori ennakoii myöhempien punk-lehtien nimiä, mutta koululehdissä nuorisohuumori pääsi esille vain siistityssä muodossa. Niitä tehtiin opettajien valvonnan alla. Mesukylän yhteiskoulun 50-vuotiskirjassa Maarit Jaakkola kirjoittaa: ”Kullakin numerolla oli aina sensuuri tai kuraattori, ohjaava opettaja, jonka tehtävänä oli pitää kirjoitusten aiheet kurissa ja korjata kielioppivirheet.”⁵⁵

Kaavamaisuuden ja sensuurin vastustaminen innosti yksittäisiä oppilaita ja oppilasryhmiä tekemään omia lehtiään koulun ulkopuolella. Esimerkiksi *Apartado*-lehteä tehnyt Hannu Lindholm muistaa teinilehtien vanhoillisuuden erääksi lehden teon pontimeksi. Epävirallisia koululaislehtiä monistettiin

54. Leino-Kaukiainen 1991: 142–144. – Luetellut lehdet ovat enimmäkseen teinikuntien lehtiä 1960- ja 1970-luvun vaihteesta.

55. Jaakkola 2010: 46. – Pasi ”Sleeping” Myllymäki osallistui 1960-luvulla Turengin lukion *Ferri*-lehden tekoon. ”Lukiolehti Ferri oli tietenkin opettajien ja rehtorin valvonnan alla. Vasta sitten antiautoritaarinen punk-liikehdintä toi homman sisältöön kriittisyyttä, terävyyttä, vapaata omaehtoisuutta, sensuroimattomuutta ja yhteiskunnallis-poliittisia merkityksiä.” (Myllymäki 22.1.2015.)

52. Mikkola 22.10.2014.

53. Paretskoi 10.10.2014.

usein salaa koulun omistamalla tai muuten ulottuvilla olevalla monistuskoneella. *Apartado* oli sikäli poikkeuksellinen julkaisu, että yleensä tällaisten lehtien painos oli vain muutamia kappaleita, jotka sitten kiersivät kädestä käteen kaveripiirin kesken.

Pienlehtien kehityksen kannalta erityisen tärkeä on vuosi 1975, jolloin useat varhaisten punk-lehtien tekijät alkoivat koululaisina puuhata omia lehtiään: Jyrki Siukonen mainitsee avustaneensa koulutovereidensa *Texas*-lehteä. Myöhemmin Kollaa Kestään roudarina toimineen Kai ”Kuitsu” Vuorelan kanssa hän teki *Jehu*-lehteä⁵⁶. Kuitsulla oli koulun yleisavain, jolla kaverukset pääsivät öisin monistamaan lehteä. Tampereen Norssin oppilaat tekivät puolestaan *Rus-tos*-lehden ensimmäisen numeron vuonna 1975, ja jatkoivat lehden tekoa vielä punk-vuosinakin⁵⁷. Myös *Pahkasian* ensimmäinen vasahasmonistettu numero vuonna 1975

oli lukiolaisen tekemänä⁵⁸. Näitä lehtiä leimasi irvileukainen humoristisuus vastareaktiona sekä jähmeällä koulumaailmalle että aikakauden vakavalle ilmapiirille,

jota teinimaailmassakin hyvin näkynyt

tosikkomainen taistolaisuus korosti. Lehdet jäivät silti vain tekijöiden lähimpiin tietoisuuteen, sillä mahdollisuuksia niiden levittämiseen ei tuolloin ollut. Punk-lehdille keskeinen *Soundin* ilmainen pikkuilmoituspalstakin alkoi ilmes-tyä vasta myöhemmin.

Hiukan nuoremmatkin punk-lehtien tekijät osallistuivat koulun sisäisten lehtien tekoon. *Joukkohau-dan* päätoimittaja Jari Kauppinen teki lukiolaisena vuonna 1978 *Merkkillinen juttu* -lehteä ja *Outo S.* -lehden päätoimittaja Jyrki ”Jyce” Laine kiinnitti samoihin aikoihin yläasteella koulun ilmoitustaululle muutaman numeron käsin piirrettyä ja kirjoitettua lehteään *Dig These*⁵⁹.

Tällaisten vaihtelevassa määrin julkisten painatteiden lisäksi punk-lehtien tekijöistä Anneli Nygren ja Pasi ”Sleeping” Myllymäki ovat maininneet tehneensä kotonaan lehtiä yksityise-nä leikkinä jo 1970-luvun alkupuolella. Nämä leikinomaiset lehdet olivat sensuurin ulottumattomissa, koska ne eivät edes pyrkineet julkisuuteen. Toisaalta lasten tekemänä niissä ei juuri ollut vastakulttuurisia

Mainiot
Haamu Recordsin
musiikkikasetit
tavarataloista ja
huoltoasemilta
kautta maan!

haamurecords@gmail.com
<https://soundcloud.com/haamu-records>

FINNTENGs SOUND SYSTEM
Live at Budokan (HAA-1)

WILL OVER MATTER
Aino Kassinen/Ultra (HAA-2)

RAMBLING BOYS
Maailma Pohjoiseen (HAA-3)

JOEY LUUMÄKI
Joey Luumäki Laulaa Lapsille (HAA-4)

APOLLO DANCE
Apollo Dance (HAA-5)

elementtejä.

56. Jyrki Siukonen, 8.11.2014.

57. Kotilainen 1979: 10–11.

58. Markku Paretskoi 10.10.2014. – Lisäksi Paretskoi mainitsee, että heidän ystäväpiirissään oli jo aiemmin tehty piiriin sisään jääneitä painotuotteita.

59. Jyrki ”Jyce” Laine, henkilökohtainen tiedonanto 17.4.2015.

Tämän runon teki Elliina Peltoniemi.

MANSELAISEN BLUES

"Mää en ala!" totee masentunut manselainen,

"koko ala-pispala on yhtä suurta koloa,

voi tätä matalaa oloa! En kivuta jaksa,

ei se maksa vaivaa, ja maksa vaivaa."

Masentunut manselainen vaipui, taipui tuoppiin
huolimatta maksavaivasta

aatteli jo taivasta: "Jospa aatokset kuolemanjälkeiseen ohjaan

ja jos ei kuolo korjaa muutan Ryydynpohjaan."

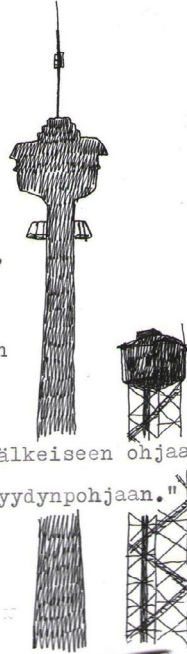
Pohjalla ryytyi, kohtaloonsa tyytyi,,

aatteli eloaan tahmaista ja matalaa,

aatteli Nekalaa, Tahmelaa, Atalaa,

elonsa tukalaa mollia

kotoisaa Kujakollia.

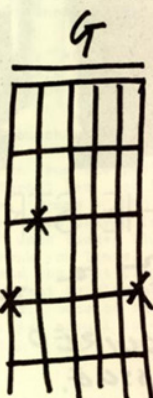
PLAY'IN IN THE BAND...FIRST AND LAST IN A SERIES.....

THIS IS A CHORD

THIS IS ANOTHER

THIS IS A THIRD

NOW FORM A BAND

4. PUNK-LEHDET VUOSINA 1977–1982

[P]ääosin koko pienlehtisysteemissä on kyse siitä et just vanhakantainen huonouden käsite on pistetty uusiks. Vallitsevan korkeekulttuurin käsitys huonoudesta onkin ollu iljettävää valetta yääksshöörppshh..¹

Rockin historiassa 1970-lukua määrittävät toistuvat paluut rock 'n rollin juurille, 1950-luvulle. Sieltä ammensivat niin glam rockin show-miehet kuin varsinaisen fiftarikulttuurin torttupää. Harvemmin kuitenkaan muistetaan, että myös punk rock koettiin alkujaan taaksepäin suuntautuvana, rockin juurilta ammettavana musiikkina. Punkissa tosin ei niinkään pyritty jäljittelemään menneitä aikaa kuin palaamaan sen puhtaasti muodollisiin lähtökohtiin, mutkattomasti ja joskus kömpelöstikin soitettuun ja äänitettyyn rahvaan musiikkiin.

Muista rockin revival-liikkeistä punk poikkesi siinä, että se painotti aina energiaa ja intoa ennen taitoa. Se myös madalsi esiintyjän ja yleisön välistä eroa, kun punk-bändit soittivat niitä edeltäneiden pub rock -bändien lailla mieluiten pienissä klubeissa suurten konserttisalien sijaan. Vaivaton yhteys esiintyjiin ja punkin yksinkertainen musiikillinen muoto rohkaisi nuoria ja kokemattomia soittajia nousemaan yleisön eteen. *Sideburns*-fanzine jopa yllytti tähän julkaisemalla joulukuun 1976 numerossaan kaavion, jossa on kolmen soinnun otemerkinnät ja tekstit: "This is a chord, this is another, this is a third. Now form a band."

Punk-ilmion synty kansainvälisesti vuosina 1976–1977 ei kuitenkaan ollut pelkkä rahvaan spontaani mielenil-

1. Myllymäki 2009.

maus. Musiikkijournalistit olivat puhuneet punk rockista jo vuosia ja tarkoittaneet yleensä sillä 1960- ja 1970-lukujen vaihteen koreilemattomia autotallirockbändejä, joiden singleistä Lenny Kaye oli koonnut vuonna 1972 kokoomalevyn *Nuggets*.² Modernin punkin alkupisteinä pidetään silti yhdysvaltalaisen The Ramonesin ja brittiläisen Sex Pistolsin keikkoja ja levytyksiä vuonna 1976, mutta punkin läpimurtoon vaikutti voimakkaasti myös Sex Pistolsin manageri Malcolm McLarenin rohkea ja välillä kaoottinenkin mediapeleli. Puolisonsa Vivienne Westwoodin kanssa katumuotia jo 1970-luvun alusta suunnitellut ja kaupannut McLaren loi yhteelle brittiläisiä alakulttuureja ja amerikkalaista rock-tyyliä yhdistelemällä provokatiivisen ulkoasun ja filosofian, joka suhtautui aggressiivisesti sekä vallitsevaan populaarimusiikkiin että brittiläiseen valtakulttuuriin. Yhtyeen keikoista ja esiintymisistä tuli väkivaltaisiakin konflikteja, ja kiroilemalla televisiossa parhaimpaan lähetysaikaan se joutui sensaatiolehdistön hampaisiin.³

McLarenin ideologisen provokaation ja sen synnyttämän provokatiivisen ideologian myötä punk hahmottui tyylinä, johon olennaisesti kuuluivat tekemisen omaehtoisuuden ajatus, energi-

2. Lentini (2003): 154 ja Worley (2015): 2.

3. Hieno ja yksityiskohtainen läpikäynti McLarenin ja Sex Pistolsin urasta sekä brittiläisen ja amerikkalaisen punkin synnystä on Jon Savage'n kirja *England's Dreaming* (1992). Jälkikäteen on mahdotonta osoittaa, missä määrin Sex Pistols oli managerinsa suunnittelema ja missä määrin soittajien omaehtoisen halun ilmaus. Savage joka tapauksessa osoittaa vakuuttavasti McLarenin voimakkaan vaikutuksen punkin syntyyn mediailmiönä.

an ja tunteen korostaminen taidon sijaan ja kapinallisuuden ja omakohtaisuuden korostaminen⁴. Lisäksi etenkin brittiläinen punk esitettiin työväenluokkaisen nuorison kapinana. McLarenin hahmottelemana punkin ideologia olikin omi-
tuinen yhdistelmä kaupallista rahastusta ja anarkistista yhteiskuntakritiikkiä.⁵

Joka tapauksessa punk ei enää ollut ainoastaan uusi rock-musiikin laji. Se myös kannusti nuoria tekemään omia vaatteitaan, julkaisemaan itse levyjään, järjestämään itse keikkoja ja tekemään omia lehtiään. Varhaisempien rock-fanzinejen mallia seuraten punk synnyttikin Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa omat fanzinensa, joista ensimmäiset ja näkyvimmat olivat vuonna 1976 ilmestymisensä aloittaneet brittiläisen Mark Perryn *Sniffin' Glue* ja amerikkalaisen sarjakuvapiirtäjä John Holmstromin *Punk*. Punk oli ulkoasultaan sarjakuvamainen, rennon hallittu ja pääosin käsin kirjoitettu, kun taas *Sniffin' Glue*ssa kuvitus oli niukkaa ja leipäteksti koneella kirjoitettua. Molemmille lehdille oli myös ominaista kirjoittajien läheinen ja tuttavallinen suhde soittajiin, joka näkyi etenkin haastatteluiden sävyssä.

Soundin kirjoittajat Waldemar Wallenius, Jussi Niemi ja Mikko Montonen ottivat punkin vastaan innostuneina. Lehden päätoimittaja Waldemar Wallenius oli käyttänyt ilmausta ”punk

4. Laing 1984: 14.

5. Pete Lentini (2003) on vakuuttavasti kritisoinut myyttiä punkin työväenluokkaisuudesta. Pikemminkin punkissa oli kyse työväenluokkaisen ja keskiluokkaisen kulttuurin keskinäisestä vaikutussuhteesta. Lentinin mukaan ”many American musicians adapted the music and styles of British working-class (mostly male) rage into anthems of American suburban (mostly white male) boredom and alienation.” (Lentini 2003: 169.) Ks. myös Frith 1988: 276–277.

rock” jo vuonna 1975 arvostellessaan Virtanen-yhtyeen LP:n *Haloo!*, ja lehden numeron 1/1977 kannessa kysytään ”Mitä on punk rock?”. Jutussa Wallenius kertoo lukijoilleen, että

punk rock on enemmän kuin pelkkää musiikkia, se on selvä ja se täytyy pelkästään musiikillisesti asiaa ajattelevien muistaa. [...] Se ei ole pelkästään kovaäänistä hakkaavaa rockia [...] Se ei ole pelkästään ilmiömäistä älyttömyyttä ja päähä hullua anarkiovouhotusta, vaan uudenlainen protestiliike nyky-päivän säälimätöntä menestyvän miehen yhteiskuntaa vastaan. [...] Punk rock ei ole ainoa vaihtoehto – se on vain yksi esimerkki siitä miten energiset ja päättäväiset nuoret haluavat uusia vaihtoehtoja rahan ja muodin sanelupolitiikalle.⁶

Punk huomioitiin Suomessa varhain myös valtavirran pop-mediassa. *Suosikki* julkaisi vuoden 1977 kuluessa lukuisia artikkeleita punk-ilmioistä ja jopa palkkasi rock-muusikko Veltto Virtasen kirjoittamaan punk-aiheisia kolumneja. Niissä Virtanen keskittyi erittelemään omaa elämänfilosofiaansa, mutta suhtautui samalla kannustavasti ja jopa innostuneesti nuorempien tekijöiden punk-kohkaamiseen. Muut *Suosikin* artikkelit keskittyivät Sex Pistolsin uraan liittyvien skandaaleihin ja ”punk-tyylin” shokeeraavuuteen – esimerkiksi pubrock-yhtye Eddie and the Hot Rodsia käsittelevän jutun yhteydessä oli artikkeliin liittymätön kuva ”rajasta” punkkaritryöstä ja lainaus ”PUNK-TYTTÖ 77

6. Wallenius 1978: 106. – Vuonna 1978 Wallenius toimitti lehdessä ilmestyneistä punk-aiheisista kirjoituksista kirjan *Punk – rokkishokki*. Korostaakseen historiallista perspektiiviä hän sisällytti siihen varhaisimpana juttuna arvion Alice Cooperin levystä vuodelta 1973.

SEPTEMBER 1970 TO JANUARY 1974

THE RAMONES HAVE LEFT HIGH SCHOOL FOR THE 50-CALLED REAL WORLD BY NOW- ONE OF THEM WAS THROWN OUT, I HEARD. THEY WENT SAY EXACTLY WHAT THEY DID FOR FOUR YEARS- YET, IT LEAVES A LOT TO THE IMAGINATION, THOUGH- ESPECIALLY IF YOU LISTEN TO THE WORDS OF SOME OF THEIR SONGS!!

JOEY- I USED TA DO PAINTINGS AND STUFF- I GAVE 'EM ALL AWAY, THOUGH. I USED TA PAINT, Y'KNOW, PICTURES OF FRUITS AND VEGETABLES, YA KNOW? IT WAS GREAT! I JUST HEARD ABOUT SOME GUY WHO DID ONE, Y'KNOW, IN THE TIMES? Y'KNOW.
JOHNNY- OF A FRUIT??
JOEY- YEAH! PINEAPPLE, KUMQUAT.

FEBRUARY 1974

THE "EARLY" RAMONES. VERY FRUSTRATED AND VERY VIOLENT. TOMMY MANAGES THE GROUP. DEE DEE SINGS MOST OF THE SONGS AND PLAYS BASS GUITAR. JOHNNY PLAYS GUITAR. JOEY SINGS AND- PLAYS THE DRUMS!

TOMMY- HE WAS A VIR-TUOSO DRUMMER!
JOHNNY- HIS TECHNIQUE, YES!

TOMMY- HE HAD A THING WITH THE CYMBALS WHERE HE COULD GET SUCH A SOUND THAT...

JOHNNY- YOU COULDN'T HEAR THE REST OF THE GROUP!!

TOMMY- HE HAD SUCH POWER- THAT HE WAS KNOWN TO GO THROUGH THE HARDWARE... OH-

OUR FIRST DAY- THERE WAS ANOTHER RAMONE WHO SHOULD BE MENTIONED, UH, RITCHIE RAMONE, WHO IS RIGHT NOW. **DEE DEE - HE'S AWAY! HA!**

TOMMY- SPENDING HIS DAYS LOCKED UP SOMEWHERE. **JOHNNY-** IN AN INSTITUTION. THEN WE HAD TWO GUITAR PLAYERS, ME AND DEE DEE AND, UM, RITCHIE RAMONE ON BASS, BUT UM, HE NEVER PLAYED ANYTHING IN HIS LIFE! HE COULDN'T KEEP UP. THEN IT WAS JUST US THREE BUT WE WERE ONLY REHEARSING ABOUT ONCE A WEEK. WE WEREN'T GETTIN' NOTHIN' DONE, REALLY. JUST FOOLIN' AROUND. JUST A HOBBY.

MARCH 30, 1974
 DEE DEE, JOHNNY AND JOEY PLAY AT THE PERFORMANCE STUDIO ON EAST 23RD STREET IN NEW YORK CITY. THIS IS THE FIRST RAMONES GIG.

JOHNNY- ABOUT THIRTY PEOPLE OR SO SHOWED UP WE WERE TERRIBLE. DEE DEE WAS SO NERVOUS HE STEPPED ON HIS BASS GUITAR AND BROKE ITS NECK!

JULY 1974

TOMMY FEARLESSLY DECIDES TO SWITCH FROM MANAGER TO DRUMMER. THE RAMONES GET SET FOR THE "BIG TIME"...

TOMMY- IT WAS SUPPOSED TO BE AN AVANT-GARDE THING, RIGHT?

DEE DEE - NOT REALLY, NO! IT WAS JUST-

TOMMY- WELL, TO THEM IT WAS JUST A HOBBY TO ME IT WAS AN AVANT GARDE THING. THEN WE STARTED GETTING REALLY GOOD AND I SAID "THIS ISN'T AVANT-GARDE THIS IS COMMERCIAL." AND THATS WHEN I STARTED PLAYING DRUMS. WHEN I SAW THE DOLLAR SIGNS- I CHANGED THE WHOLE SOUND OF THE GROUP INTO THE WAY IT IS. NOW- YOU KNOW- HARD ROCK

AUGUST 16+17, 1974
 O.K. THE RAMONES ARE READY TO MAKE IT TO THE TOP! SO THEY START AT THE BOTTOM- C.B.G.B.'S. THEIR FIRST AUDIENCES THERE ARE... WELL

DEE DEE- VERY BIZARRE WEIRD PEOPLE.

TOMMY- THE ZOO OF THE WORLD. SOMETHING OUT OF PINK FLAMINGOS. THEN CAME THE INTELLECTUALS. NOW THE KIDS ARE COMING DOWN. OUR AUDIENCE.

DECEMBER 1974

TOMMY IS RUN OVER BY A TAXICAB. JOHNNY IS RUSHED TO THE HOSPITAL ON NEW YEAR'S EVE WITH APPENDICITIS.

JOHNNY- WE HAD A HARD TIME GETTING WORK RIGHT AFTER THAT.

– Miten olisi pikku hakaneula poskeen, Baby?”. Lehden numerossa 12/1977 ilmestyi laaja ja runsaasti kuvitettu artikkeli ”Vallankumous nimeltä punk”, jossa keskityttiin punk-kulttuurin provokatiivisiin ulkoisiin piirteisiin sekä alakulttuurien välisiin kahnauksiin. Erityisesti lehti herkutteli punkien ja diinarien välisillä väkivaltaisuuksilla, mistä syystä sitä on myös syytetty niiden lietsomisessa Suomessa⁷. *Suosikin* sensationalisoiva tyyli ilmenee seuraavasta lainauksesta:

PUNKKARIT VASTAAN TEDDY-BOYS

Sota King’s Roadilla, Chelseassa. Pop-maailman sydän näkee verisiä taisteluita. Helvetin typerää, huutavat punk-tähdet. Mutta rasvaletit (Teddy Boys, Bill Haleyn ja kumppaneiden oppipojat) ja punkin kannattajat todella nauttivat puhkoessaan toistensa päitä aurinkoisina iltapäivinä. Se on hauskeempaa kuin meneminen jalkapallo-otteluun – ja myös halvempaa.

Uuden aallon kannattajat vastaan vanhat haisunäädät. Mitään rajoja ei tunneta. Kymmenet joutuvat sairaalaan. Ketjut ja raudoitettut saappaat vastaan patukoita ja veitsien kokoisia neuloja. Suurenmoista.

(...)

Punk-fanien protesti väkivaltaa vastaan on ironinen, koska juuri he huutavat sitä runoissaan, jotka vaativat anarkiaa (”Anarkia, me haluamme anarkian”, kiljuu Johnny Rotten), kapinaa (”Valkoinen kapina, haluan kapinan”, huutaa Joe Strummer) ja vallankumousta. Okey, saitte mitä pyysitte,

7. Raimo ”Bluk” Roine, 27.11.2014. Tapio Peltari puolestaan toteaa, että eri ryhmien väliset väkivaltaisudet kuuluivat jo valmiiksi nuorisokulttuuriin. (Peltari 16.4.2015.)

mutta nyt ette pidäkään siitä.⁸

Punkin kahdesta keulakuvayhtyeestä Ramones esiintyi Suomessa jo vuonna 1977 Tampereella ja Helsingissä. Sex Pistolsinkin oli määrä esiintyä Helsingissä alkuvuodesta 1978, mutta Helsingin Sanomien julkaisemasta artikkelista käynnistyneen mediakohun seurauksena sekä vasemmistolaiset että oikeistolaiset nuorisojärjestöt nousivat vastustamaan yhtyeen saapumista maahan. Lopulta ulkoasiainministeriö peruutti yhtyeen työluvat. Lupien peruminen ei kuitenkaan estänyt punkin maihinnousua, vaan kohu pikemminkin houkutti yhä useampia nuoria kapinallisia punkin ääreen.⁹

Vanhemmat muusikot suhtautuivat aluksi epäluuloisesti uuteen musiikkityyliin. Heidän näkökulmastaan punk oli vain huonosti tehtyä rockia, jonka uutuus piili amatöörimäisen rähjäisessä ja kömpelössä soitossa ja suttuisessa äänenlaadussa. Esimerkiksi Hurriganes-kitaristi Ile Kallio arvosteli vuonna 1977 *Suosikissa* brittiläisen punkbändi Stranglersin singleä seuraavasti:

Patti Smith teki yli vuosi sitten samanlaista kamaa mut makeemmin. Mä en tajuu miks nää saundit pitää tehdä väkisin huonoiks. Tää näiden poikien kama ei kyllä toimi ainakaan levyllä – ehkä ne pitäis sitten nähdä lavalla... Tai en tiedä pitäiskö? B-puolella on näköjään sama komppi, mut vähän nopeempaa. Kyllä tää on aika rumaa, ei

8. *Suosikki* 12/77, 42. – Tekstin kirjoitti Soundin Lontoon-kirjeenvaihtaja Andy Gray. Toimitus käänsi Grayn tekstit suomeksi, mistä johtuu hupaisa väite punk-fanien anarkiaa vaativista ”runoista”. ”Runoilla” tarkoitettaneen punk-biisien sanoituksia (”lyrics”).

9. Punkin vastaanottoa suomalaisessa lehdistössä ja Sex Pistolsin konsertin aiheuttamaa kohua analysoivat Katajala & Söderholm 1987: 84–99.

sille mitään voi!¹⁰

Juice Leskinen piti saman vuoden kesänä työpäiväkirjaa, jonka *Soundi* julkaisi vuonna 1978 kirjana *Kuka murhasi rock'n'roll tähden*. Kirjassa Leskinen viittaa muutaman kerran punk rockiin, josta hänen kollegansa Veltto Virtanen oli kiinnostunut. Leskinen suhtautui punkiin epäluuloisesti, mutta Kalliota suopeammin:

Mitä se semmoinen punk on? Eiköhän liene taas vain yksi lokero lisää, mainoskikka, kriitikon herja? Tottakai sitä vihainen saa olla, pitääkin, mutta tällainen päälle käyvä tyyli ei minun mielestäni kyllä johda mihinkään. Se on vain eräänasteista saarnaa. [...] Sitä paitsi monen hyvän jätkän hyvät yritykset menevät pian hukkaan jo siitä syystä, että sen ajatellaan olevan punkia. Sitä ei kannata ottaa vakavasti. Ei tajuta, että vaikka joku mesookin, hänellä silti voi olla vakavaa sanottavaa tai että typerä kaahaaminen ilman sisältöä ei ole hyvää vaikka se olisi minkä nimistä. Niinpä, nimihän punk vain on.¹¹

Ensimmäinen varsinainen suomalainen punk-levytyks oli marraskuussa 1977 ilmestynyt Briard-yhtyeen single ”I Really Hate Ya”. Suurempaa huomiota kotimaiset punk-yhtyeet alkoivat herättää seuraavana vuonna, kun esikois-LP:nsä julkaisivat Pelle Miljoona & N.U.S. sekä Eppu Normaali. Näistä yhtyeistä tuli suomalaisen punkin keulakuvat ja näkyvimmit mediahahmot. Pienlehtiliikkeen kannalta merkittäviä olivat

10. Muutamaa vuotta myöhemmin Kallio soitti sliipattua, punkahtavaa hardrockia yhtyeessä Pera and the Dogs.

11. Leskinen 1978: 44–45.

myös esikoissinglensä samana vuonna julkaissut tamperelainen Kollaa kestää ja Pihtiputaalla samana vuonna perustettu Ratsia. Pelle Miljoonan yhteiskunnallisuuden ja Eppu Normaalin ilkkurisen huumorin rinnalla Kollaa kestään omakohtaisen tuntuiset, romanttiset sanoitukset olivat monen pienlehden tekijän mieleen. Yhtyeen tunnetuin kappale ”Jäähvyäiset aseille” kannustaa itsenäisyyteen ja oman näköisen elämän rakentamiseen. Kappaleen merkitystä vaihtoehtokulttuurissa korostaa se tieto, että kappaleen syntyy vaikuttanut yhtyeen öinen kohtaaminen oudon fosforinvärisen kartion kanssa¹². Ratsia puolestaan debytoi itse julkaisemallaan kasetti-LP:llä *Kloonattu sukupolvi* (1979), ja sen intohimoinen energisuus teki syvän vaikutuksen nuoreen punk-kulttuuriin.

Vaikka sensaationälkäinen lehdistö pyrkikin mahdollisuuksien mukaan hyötymään punkin provokatiivisista ilmentymistä, suomalainen punk-kulttuuri oli vielä 1970-luvun lopulla mallillisempaa kuin Iso-Britanniassa tai Yhdysvalloissa. Yhteiskuntaluokkien välinen juopa ei täällä ollut yhtä syvä kuin Iso-Britanniassa, ja vielä 1970-luvun lopun mediakentällä sensaatiolehdistö oli brittiläistä asiallisempaa ja merkitykseltään vähäisempää. Eniten suomalaisen punkin muotoutumiseen vaikutti ilmiön valtakunnallisuus. Punk-yhtyeitä ja -lehtiä perustettiin kautta koko maan myös suurten asutuskeskittymien ulkopuolelle, eikä pienillä paikkakunnilla nuorten poikkeavaan pukeutumistyyliin reagoitu niin voimakkaasti kuin kaupungeissa. Väkivaltaisia yhteenottoja alakulttuurien välillä ilmeni ennen kaikkea kaupungeissa. ”Maalaispunkit” muodostivat suuren osan suomalaisesta punk-kulttuurista. Lisäksi vielä 1970-lu-

12. Häkkinen & Iitti 2005: 277–278.

vun lopussa punkkien pukeutuminen oli usein melko tavallista nuorisopukeutumista, ja sen silmiinpistävin elementti olivat rintamerkit. Muutoin tyyppilliseen asukokonaisuuteen kuuluivat lyhyehkö sekainen tukka, pusakat, pikku- ja nahkatakkit, yksiväriset t-paidat, suoralahkeiset farkut ja tennarit¹³. Pukeutuminen sai voimakasta huomiota herättäviä piirteitä vasta 1980-luvulla hardcore-tyylin myötä, johon kuuluivat irokeesit, nahkatakkit, niitit, maihinnousukengät ja naisilla räikeä meikki.¹⁴

HILSE, SLADDI JA PAHKASIKA

1970-luvun puolivälissä alkoi ilmestyä vaihtoehtolehtiä irvokkaampia, nihilistisempiä ja rääväisempiä pienlehtiä. Ne ennakoivat punkin henkeä, vaikka niiden tekeminen alkoikin jo ennen punkin syntyä. Satiirinen huumorilehti *Pahkasika*, ”viemärisarjakuvalehti” *Sladdi* ja punk-fanzine *Hilse* antoivat mallin kolmelle punk-lehtiaallon keskeiselle lehtityypille: punk-lehdille, omakustannesarjakuvalehdille ja huumorilehdille.

Varhaisin näistä uuden aallon lehdistä oli vantaalaisten lukiolaisten Markku Paretskoin, Jukka Mikkolan ja Paul Öhrnbergin vuonna 1975 perustama *Pahkasika*. Se alkoi tehdä parodiaa kaikesta maan ja taivaan välillä. Lehteä painettiin Rex Roneo -merkkisellä vasahasmonistuskoneella, jonka Paretskoi oli löytänyt helsinkiläisestä vinttikomeroista. Kone nimettiin Bugger Off-Setiksi brittiläisen esipunkbändi Stackwaddyn levyn nimeä mukaillen. Koneella painettiin vuosina 1975–1976 lehden kolme

13. Anton Nikkilä, henkilökohtainen tiedonanto 16.4.2015.

14. Raippa 2002: 75, 158.

ensimmäistä numeroa, joita myytiin katucaupassa lähinnä Helsingin seudulla.

Pahkasian ensimmäisessä numerossa muun muassa testattiin peliautomaatteja, havainnoitiin liikenne-ruuhkaa, arvioitiin ääniefektilevy ja käytiin Korkeasaaren ”vankilasaarella” katsomassa pahkasikoja. Seuraavassa numerossa seurattiin ETYK-kokousta ja irvailtiin hifi-intoilulle. Kolmannessa numerossa intiaanipäällikkö Pahkakoiramuistelee, tervehditään Väinön kannel-lehdykkää, esitellään uusi aikajärjestelmä, ”haistatellaan” Suomen Vastarannan Kiiskien puheenjohtajaa ja annetaan ohje koti-Bermudan kolmion valmistukseen. Kolmen numeron jälkeen lehden teko lakkasi muutamaksi vuodeksi, sillä Mikkola ja Paretskoi olivat siirtyneet Tampereelle aloittamaan opintojaan.

Sarjakuvalehti *Sladdin* perustivat Raimo ”Bluk” Roine, Jorma ”Jorge” Koski ja Jari ”Tappaja” Lappalainen vuonna 1977. Kolmikko oli tutustunut toisiinsa muutamaa vuotta aiemmin Espoon kuvataidekoulussa ja alkanut siellä piirtää yhdessä sarjakuvia undergroundin ja *Mad*-lehden henkeen. Jo tuolloin syntyi muun muassa hahmo Minä, mitätön mies. *Sladdin* sarjakuvissa vuoroteltivat psykedeeliset surrealistiset näyt ja rosoisen ivallinen kaupunkikuvaus. Ensimmäisen numeron takasivulla lehden tekijät tunnustivat sukulaisuutensa *Huuli*-lehden underground-piirtäjille: ”Huulen suomalaiset sarjakuvapiirtäjät viimeistelevät kuviaan metrotunneleissa – me taas roiskimme Sladdiamme viemäreissä”¹⁵.

Kolmas näistä rosoisista vastakulttuurilehdistä oli hämeenlinnalaisten Miettisen ja Kari Nokkosen *Hilse*, joka ilmestymisvuosinaan 1977–1980 oli Suo-

15. *Sladdi* 1/77, 32.

men vaikutusvaltaisin punk-pienlehti. Ennen *Hilsettä* Miettinen oli valmisteellut kirjallista huumorilehteä *Ylermi*, johon oli valmiina juttuja useankin numeron verran ja siihen oli myös saatu joukko ennakkotilauksia. Lehti ei kuitenkaan koskaan päätenyt painoon. Nousevan punk-aallon innoittamana Miettinen vaihtoi pääpainon musiikkiin ja alkoi tehdä *Hilsettä*.¹⁶ *Aivopesun* haastattelussa vuonna 1980 hän kertoo päättäneensä, että ”joo, mä rupean tekemään fanzine-tyyppistä lehteä, kun mä olin lukenut NME:stä että fanzine on sen tyyppinen julkaisu missä kirjoitetaan uudesta aallosta.” Hän kuitenkin kieltää vielä tuolloin nähneensä brittiläistä punk-lehti *Sniffin’ Glue*.¹⁷ Myöhemminkin Miettinen on painottanut, että ulkomaiset punk-lehdet eivät vaikuttaneet *Hilseen* tyyliin: ”Eipä juuri Hämeenlinnassa näkynyt punkfanzineja 1977!” Niiden sijaan hän mainitsee lukeneensa *Tähteä*, *Sladdia* ja *Pahkasikaa*.¹⁸

Hilseen ensimmäisissä numeroissa oli Sex Pistolsin lisäksi juttuja muunkinlaisista punkin vaikuttaneista meluisista rock-yhtyeistä, esimerkiksi

16. *Ylermistä*, ks. Miettinen 1983: 14–22 ja Miettinen 2009: 4–6. – Miettinen kuvaa *Muistelmissaan* huvittuneesti kouluaikaista vakavaa suhtautumistaan lehden tekoon (Miettinen 1983: 14–15).

17. *Aivopesu* 4/80, 6.

18. Miettinen 2008. – Liken julkaisemassa *Hilse*-antologiassa Miettinen kirjoittaa: ”On uumoiltu, että *Hilsettä* olisi tehty paljain käsin, koska punk-lehdistön peruseepos *Sniffin’ Glue* oli käsin kirjoitettu. Syksyllä 1977 Hämeenlinnassa ei kuitenkaan juuri *Sniffin’ Glue*n irtonumeroita liikkunut.” Mark P:n *Sniffin’ Glue* oli tosin koneella kirjoitettu lehti, kun taas John Holmstromin *Punk* oli käsin kirjoitettu. Toisaalta *Hilseen* toisen numeron 29.12.77 päivätty pääkirjoitus on allekirjoitettu nimellä ”Miettinen P”, jonka Miettinen myöntää olevan kunnianosoitus *Sniffin’ Glue*n päätoimittajalle. (Miettinen 2009: 8)

Motörheadista ja New York Dollsista. Kun suomalaisia punk-yhtyeitä alkoi vuonna 1978 ilmaantua näkyville, *Hilse* alkoi julkaista käsin kirjoitetuilla sivuillaan niistä pitkiä vapaamuotoisia haastatteluja. Se myös esitteli itseironisella ja kuvia kumartelemattomalla otteella kymmeniä tuntemattomampia ulkomaisia ja kotimaisia aloittelevia yhtyeitä.

Miettisen tapa tehdä lehteä poikkesi myöhempien punk-lehtien tekijöistä. Ryhtyessään tekemään lehteä Miettinen oli jo täysi-ikäinen ja maksoi ensimmäisen numeron painokulut kauppaopistolaisena opintolainalla. Hän pyrki tekemään lehteä noudattaen lain kirjainta: lehden kakkosnumerossa on jäljennös virallisesta ilmoituksesta lehden perustamisesta. Ilmoituksen mukaan lehti tulee ilmestymään ”kahdeksan kertaa vuodessa.”¹⁹

Hilse ilmestyi neljä kertaa vuodessa vuosina 1978–1980. Sen julkaisijaksi perustettiin yhtiö, jolla oli postilokero, liikevaihtoveronumero ja postisiirtotili²⁰. Ulkonäöltään lehti muistutti numero numerolta enemmän virallista aikakauslehteä, ja vain sen viisi ensimmäistä numeroa olivat käsin nidoituja A4-nippuja. Kuudennessa numerossa painopaikaksi vaihtui Soundiakin painanut Pirkkalan Lehtijussit, jolloin painojälki parani ja sivut alettiin nittoa lehden selkämuksesta. Yhdeksännestä numerosta alkaen *Hilse* sai värikannet. Kommenttina kaupallisuuden vaatimuksille tehdyille myönnetykselle tuon numeron kannessa sanoista ”punk-lehti” oli viivattu yli sana ”punk”. Numerosta 10 (1/80) alkaen *Hilse* pääsi Rautakirjan valtakunnalliseen jakeluun. Lehti siis

19. Miettinen 2009: 35.

20. Miettinen 2009: 22. – Numerosta 7 alkaen lehden kustantajaksi on merkitty *Hilse* ry., Miettinen tai *Hilse* Kustannus.

kehittyi punk-fanzinesta²¹ omintakeiseksi punk-aiheiseksi aikakauslehdeksi.

PIENLEHTIEN VÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ

Pienlehtitoiminnan virkistyminen 1970-luvun lopulla herätti jälleen toiveen pienlehtien välisestä yhteistyöstä, jota jo underground-lehdissä oli kaivattu. Erityisen aktiivinen pienlehtikulttuurin edistäjä oli *Köynnöksen* päätoimittaja Pekka Haavisto, joka järjesti yhteistyössä *Sladdin* ja anarkistisen *Alakulttuurin* lehden kanssa 12. toukokuuta 1978 ensimmäisen kansallisen pienlehtitapaamisen Espoon Leppävaarassa sijaitsevalle seuratalo Thorstorpilla. Tapaamiseen saapuivat lähes kaikki silloiset pienlehtien tekijät ja yhdeksän lehteä esitteli itsensä. Kokouksessa ei kuitenkaan löydetty yhteistyölle järkeviä muotoja. Osallistujien kuvauksista käy selväksi, että vaihtoehtoisen pienlehtistön keskellä kulki jakoviiva. *Sladdin* kolmannessa numerossa tapahtumaa kuvataan seuraavasti:

siellä puhuttiin paljon, mutta ei oikeastaan saatu mitään aikaan. Lehdet esittelivät kauniisti itsensä ja linjansa, jonka seurauksena syntyi kaksi eri klikkiä a) viemärilehdet (= viinanjuojat) eli Sladdi, Hilse ja Pahkasika sekä b) porkkananpurijat (= papananlaskijat) eli kaikki muut lehdet.²²

21. Miettinen käyttää itse fanzine-nimitystä *Hilseen* ensimmäisen numeron pääkirjoitussivulla: "Onko Hilse maamme 1. fanzine? Onko Hilse maamme 1. fanzine, joka kannattaa Johnny Rottenia? Onko Hilse maamme 1. fanzine, joka kannattaa Rottenia ja Kafkaa? Onko Hilse maamme 1. fanzine, joka kannattaa Rottenia ja Kafkaa ja Pekka Töpöhäntää?" (Miettinen 2009: 9.)

22. *Sladdi* 3, 1978. – Tapaamisesta on kuvaus

Uuden Ajan Auran numerossa 3/78 lehden toimitus mainitsee tunteneensa olonsa vanhaksi kokouksen parikymppisten osallistujien joukossa. Kirjoittajan mukaan "nuori ikä tuntui kokouksessa lähinnä siten, että hiemankin vakava-henkisempi keskustelu sai monen vastakulttuuriaktivistin kiemurtelemaan tuolissaan ja hihittämään hieman hermostuneesti".²³

Haavisto kirjoitti tapaamisen tiimoilta ainakin kahteen lehteen. Hämäläisen osakunnan *Hälläpyörä*-lehden numerossa 5/1978 ilmestyi juttu "Underground yhä elossa?", jonka otsikossa hän kytki 1970-luvun lopun alkavan pienlehtiliikედinnän undergroundin historiaan. Jutussa hän pohti, "voidaanko pienlehdet kykeä kehityksen suurempiin linjoihin vai jäävätkö ne yksittäisiksi ilmiöiksi, huutavien kuoroksi korvessa".²⁴ *Köynnöksen* neljännessä ja viimeisessä numerossa vuonna 1978 Haavisto esitteli kolmelta sen aikaista pienlehteä ja kommentoi samalla lehtien tapaamista. Hän etsi ekologisuudesta, omaehtoisuudesta ja globaalista katsannosta yhteisiä aatteellisia lähtökohtia pienlehdille, mutta totesi eri lehtien tekijöiden välillä olleen eroavaisuuksia "mm. pukeutumisessa, tukan pituudessa ja oluen sietokyvissä".²⁵

Juha Olavinen oli kehittelty ajatusta vastakulttuurilehdistöstä jo *Uuden Ajan Auran* numerossa 4/77 artikkelissaan "Suomalainen vastakulttuurilehdistö. Vastakulttuurin ja vastakulttuurilehtien asema kulttuurimurroksessa", joka perustui Olavisen esitelmään uskontotieteen opiskelijajärjestön vastakulttuu-

myös *Alakulttuuria*-lehdessä 2/78 ja *Hilseessä* 4/78.

23. *Uuden Ajan Auran* 3/78, 36.

24. Haavisto 1978.

25. *Köynnös* IV/1978, 83.

riseminaarissa. Artikkelissaan Olavinen esitti vastakulttuurin hengen kasvupyrkimyksenä, joka etenee kolmen vaiheen kautta. Kehitys alkaa kapinavaiheesta, jota ”leimaa kaiken murskaksi lyömisen halu, murrosvaihetta kuvastava kapinallisuus sekä täydellinen selkiintymätömyys sen suhteen, että mitä tilalle.” Kapinavaiheen jälkeen seuraa vaihtoehtoinen vaihe, jossa etsitään ”uusia vaihtoehtoja, kiinteämpää pohjaa omille itsenäisyyspyrkimyksille [...] usein [...] mahdollisimman kaukaa, kaukoidästä tai jopa tähtien takaa”. Vaihtoehtoisesta vaiheesta vain harvalukuinen pioneeri-joukko kykenee etenemään kolmanteen vaiheeseen. Se on ”uuden maailman luominen” eli ”uudelleenlöytäminen” ja ”itsenäistyminen”, jossa ”oivalletaan syvästi, ettei ’vastakulttuuri’ olekaan jotain muuta, vaan sen tarkoituksena on viime kädessä edesauttaa yksilöiden tietoisuuden kasvua ja luoda maailmaan sellaisia muotoja, jotka edesauttavat tätä kasvua”. Suomalaisista vastakulttuurilehdistä näitä kolmea Olavisen hahmottelemaa vaihetta edustivat arkkityyppisesti *Ultra* (1. vaihe), *Tähti* (2. vaihe) ja *Uuden Ajan Aura* (3. vaihe).²⁶

Syntymässä ollut punk-lehdistö olisi näistä kolmesta kehitysvaiheesta luontevimmin kuulunut kapinavaiheeseen. Olavinen kuitenkin painottaa kapinavaiheen synkeää tuhovimmaa, joka kuvaa melko huonosti *Sladdin*, *Hilseen* ja *Pahkasian* nuoria tekijöitä. Aggressiivisen murskaksi lyömisen sijaan heitä kiinnosti huvittelu, irvailu ja pop-kulttuuri. Juuri tämä nihilistiseltäkin vaikuttanut kevytmielisyyttä oli vierasta *Uuden Ajan Auran* ja *Köynnöksen* kaltaisille vaihtoehtolehdille, jotka julkaisivat pitkiä esseitä yhteiskunnallisista ja ekologisista kysymyksistä sekä itämaisista fi-

26. Olavinen 1977.

losofoista ja omaehtoisesta kulttuurista.

Punk-lehtien määrän huomattava kasvu näkyi 23.–25.11.1979 Lepakolla järjestetyssä toisessa pienlehtitapaamisessa, johon saapui lehtien tekijöitä Oulusta ja Kuopiosta asti. Lepakon Äiti-lehden erikoisnumeroon koottiin esittelyt 27 tapaamiseen osallistuneelta lehdeltä, joista tosin varsinaisia punk-lehtiä oli alle puolet. Toisesta pienlehtitapaamisesta todetaan *Rahvas*-lehden numerossa 2/79, että suunnitellut lehtien yhteisestä jakeluverkostosta ja latomakoneen hankkimisesta jäivät tapaamisessa jälleen puheen tasolle.²⁷ *Pahkasian* Paretskoi puolestaan muistaa, että osallistuvat lehdet jakaantuivat tällä kertaa kolmeen blokkiin: ”viemärileh-tien” tekijät kokivat myös nuoremmat punk-lehtien tekijät vieraiksi itselleen ja vetäytyivät omiin oloihinsa Lepakon kellariin.²⁸

Hilse ja *Pahkasika* olivat ensi alkuun suhtautuneet myönteisesti nuorempien tekemiin lehtiin. Kun niitä alkoi ilmestyä suuremmissa määrin, suhtautuminen muuttui kriittisemmäksi. Vuonna 1979 pienlehtiärviot jäivät muutaman numeron ajaksi pois *Hilseen* sivuilta. Seuraavan vuoden ensimmäisessä numerossa oli ensimmäistä kertaa värirakennet, ja Miettinen kirjoitti siihen lähes tyylyn katsauksen 39 muusta pienlehdessä.

Muistelmissaan (1983) Miettinen myöntää itsekin *Hilseen* vieraantuneen pienlehtikulttuurista. Paikkaa sen ulkopuolelta oli kuitenkin vaikea löytää. *Hilseestä* oli vuonna 1979 tulossa Miettisen sanoin ”ammattitaitoisesti toteutettu musiikkijulkaisu, uuden aallon Soundi, eikä se tuntunut riittävän meille”²⁹. Ammattimainen lehdenteko – ja sen rinnal-

27. *Rahvas* 3/79, 5.

28. Paretskoi 10.10.2014.

29. Miettinen 1983: 71.

On uuhau ikävää lähteä hankkumaan tois-
ten lehtiä, kun tietää kuinka tärkeitä ne
yleensä tekijöilleen on. Mutta totuus on
kuitenkin, että näistä pikkulehdistä suu-
rin osa on huonoja ja/tai tylsiä. Niissä
kaikissa on huolimattomasti ja köykäi-
sesti kirjoitettuja juttuja samorotai-
hersta, ne on rumia ja tylsiä lukee
& katsella. Ne on **TURKIA**. Ihmiset tekee
kovalla tohivalla lehden ja valittaa sit-
ten että huonohan siitä tuli. Niillä on
noin kiire tehdä jotain, ettei ne ehdi
ajatella **MIKSI** tehdään, **MITÄ** tehdään ja
KUINKA tehdään.

Hilse 1/80, 35.

le syntyneen oman levymerkin pyörittä-
minen – ei enää ollut hauskaa. Hilseen
viimeiseksi jäi sen neljästoista numero
(1980), hyvin vapaamuotoinen tekstiko-
koelma, jonka keskeinen viesti on kylläs-
tyminen pienlehdentekoon.³⁰

Pahkasian Paretskoi oli kerännyt
pienlehdistä listaa siinä toivossa, että leh-
tien välille voisi syntyä myyntiä edistävä
vertaisjakeluverkosto. *Pahkasiassa* myös
esiteltiin ja arvosteltiin muita pienlehtiä.
Neljännessä numerossa niitä oli seitse-
män ja viidennessä numerossa vuon-
na 1979 esitellään jo 46 lehtinimikettä,
joista suurin osa oli punk-lehtiä. Silti
samaisen numeron pääkirjoituksessa te-
kijät ilmoittivat kyllästyneensä ”tyhjän-
päiväiseen vastakulttuuri-viemäri-lehti”
-imagoonsa ja kaupallistuneensa. Lehti
irvaili vaihtoehtolehtien idealismille ja
totesi, että ”maamme ei tarvitse mitään
vaihtoehtolehdistöä. Kauppasopimukset
takaavat meille riittävän kulttuuritar-
jonnan. [...] Pikkulehdet, lopettakaa jo
terrorinne ja tehkää kuten mekin, kau-

pallistukaa!”³¹

Lehden seitsemän-
nessä numerossa oli mukana
vaihtoehtolehtiparodia *Punk
ja porkkana* 9/1980, alaotsi-
koltaan ”uuden aallon, pa-
sifismin ja luonnonsuojelun
fanzine”. Lehtiparodiassa yh-
distyi piirteitä vaihtoehto- ja
punk-lehdistä: siinä oli sekä
kirjoituskoneella kirjoitettu
juttu ”uutta tietoa Wilsonin
hieroglyfeistä” että suttuisalla
käsialalla raapustettu ja kol-
laasinomaiseen ”punk-tyyliin”
leikaten ja liimaten taitettu
”Petrooli”-yhtyeen esittely.

Numerossa 1/80 *Pah-
kasika* teki lopullisen pesäeron
pienlehdistöön. Pääkirjoituksessa sän-
kiset perunat kommentoivat: ”Suomessa
ilmestyy noin 150 ns. pienlehteä, joista
noin 150 on täyttä paskaa [...] Ei kuiten-
kaan syytä paniikkiin. Kaikessa muussa-
kin kun on 90 prosenttia täyttä paskaa,
niin että tarvitaan niitä paskalehtienkin
tekijöitä, heh.”³² *Pahkasika* itse oli siir-
tynyt *Soundiakin* julkaisevan Fanzinen
kustannettavaksi ja Rautakirjan jake-
luun, eikä se enää tarvinnut pienlehti-
kulttuuria tuekseen.

PUNK-LEHDET HILSEEN VANAVEDESSÄ

*Tekninen taito ilman intoa ei
ole mitään. Mutta palava into
ilman teknistä taitoa on jo heti
jotain hyvin mielenkiintoista,
innostavaa ja elävää. ELÄVÄÄ!*
*Se on PUNKKIA!*³³

30. Mts., 92–102. – Kolmastoista numero jätet-
tiin varmuuden vuoksi tekemättä.

31. *Pahkasika* V/1979.

32. *Pahkasika* 1/80, 3.

33. Maanalainen kaitaelokuva 2/79.

Varsinainen punk-lehdistö alkoi muotoutua 1970-luvun lopulla *Hilseen* vanavedessä ja punkin rantaututtua Suomeen. Vuodesta 1977 vuoteen 1982 ilmestyi yli 300 lehtinimekettä. Vuonna 1978 punk-lehtiä ilmestyi vasta kourallinen: *Hilseen* ja *Tulilinnun* vanavedessä seurasivat hyvinkääläinen *Bollock Magazine*, helsinkiläinen *Joukkohauta*, oriveteläinen *Nuuka Nautinto*, turkulainen *Puikko*, kouvolaalainen *Punk-Shanoma*, toijalalaisen Jukka Vuokolan lehdet *Sehr* *Schön*, *Reikä* ja *Ryhti* ja salolainen *Vatkain* ja *Aabell*. Vuosi 1979 oli kotimaisen punk-lehdistön läpimurtovuosi. Uusia lehtinimikkeitä syntyi noin seitsemän-

kymmentä³⁴. Vuonna 1980 uusia lehtiä syntyi yli kuusikymmentä³⁵. Vuonna 1981 uusien lehtien määrä laski noin viiteenkymmeneen³⁶ ja vuonna 1982 ilmestyi enää noin kolmekymmentä uutta

34. Niistä mainittakoon esimerkiksi *Aivopesu*, *Hurma*, *Hämy*, *Jee*, *Kellarinportaat*, *Kiertotie*, *Klooni*, *Maanalainen kaitaelokuva*, *Nysä*, *Pulunhuijaus*, *Pyly*, *Tapio P. Tilt Zeitung*, *Toisinaanajatteleva*, *Trilli*, *Täh?*, *Törky*, *Ulo*, *Valo*, *Varjo* ja *Ärjy*.

35. Muun muassa *Kaaos*, *Keskustie 5*, *Laama*, *Lähikauppa*, *Morbus*, *Nalleposti*, *Onnimanni*, *Outo S.*, *Propaganda*, *Roska*, *Sidvisio*, *Titties and Beer*, *Ufo* ja *Äh*.

36. Vuoden uusista lehdistä voidaan mainita *Kirkko näinä päivinä*, *Mooses* ja *Suuri Kurpitsa*.

lehtinimekettä. Tärkein niistä oli hardcore-lehti *Barabbas*.

"Miksi te teette/teitte tuota lehteä?" on usein meillemkin esitetty kysymys. No siihen nyt on vaikea vastata, tää on kyllä aika kivaa tässä naputella ns. asiaa paperille. Ehkäpä syynä onkin hupi. Mutta mitä hupia on työntää rahat painolaskuun, koittaa epätoivoisesti kaupata lehteä ihmisille, työntäjä lumituiskussa jonkun aloittelevan bändin kylmään harjoituskämppeään jotta voisi tehdä heistä jutun, ottaa vastaan haukkuja lehden linjasta? Se hupi on loppujen lopuksi pieni osa koke sopasta. No jumalauta! Miksi me tehdään tätä lehteä?! EI ME TIEDETÄ!

"Vetelehtijää tehdään, jotta saisimme rahaa, ja jotta voisimme tuntea tyydytystä myytyämme muutaman kappaleen tätä ns. julkaisua. Vetelehtijä on tarkoitettu hulluille ja muille vähäosaisille, jotka eivät välitä, minne rahansa uhraavat. Tässä lehdessä on tyhmiä ja tarkoituksettomia juttuja, koska kukaan ei niitä kumminkaan jaksa lukea"
TIEDOTUS KAIKILLE PIENLEHTIEN TEKIJÖILLE:
Älkää haukkuko Vetelehtijää omissa lehdessänne. Hauku Vetelehtijä kirjeessä ja lähetä se meille. Me julkaisemme sen, se on hauskaa.

Vetelehtijä & Boom 2/80, 10.

Rahvas 3/79, 11.

Lehtien tekijöistä oli teini-ikäisiä koululaisia, mutta esimerkiksi *Maanalaisista kaitaelokuvaa* tehnyt Pasi "Sleeping" Myllymäki oli syntynyt vuonna 1950 ja *Sladdin* Raimo "Bluk" Roine jo vuonna 1949³⁷. Luokkastaaltaan lehtien tekijät olivat yleensä lähtöisin alemman keskiluokan perheistä, vaikka työväenluokkaisiakin tekijöitä oli³⁸. Ainakin Helsingissä monet tekijät tulivat vasemmistolaisista kulttuuriperheistä ja olivat kotoa oppineet hahmotamaan maailmaa kirjoittamalla. Lehtien tekemisen motiivi oli yleensä yksinkertaisesti se, että "TÄÄ LEHTIENTEKO ON PIIRUN HAUSKAA!"³⁹.

Lehtiä tehtiin tyypillisesti yksin tai pienen kaveripiirin kesken ja enimmäkseen poikaporukassa. Naisia osallistui lehtien tekoon ennen kaikkea avustajina, joskin esimerkiksi espoolainen *Madame Punk* ja peltosalmelainen *Täh?* oli tehty kokonaan naisvoimin.⁴⁰

37. Tyypillistä punk-lehden tekijää hiukan vanhempia olivat mainittavasti myös vuonna 1958 syntynyt Pekka Haavisto (*Köynnös* ja *Komposti*), Miettinen (*Hilse*) ja Anneli Nygren (*Fani*). Mika Junna (*Starman*, *Tulilintu* ja *Lintu*) oli syntynyt jo 1957.

38. Pelttari 15.4.2015.

39. *Roska* 2/81, 13.

40. Muita naisten päätoimittamia lehtiä olivat ainakin *Ankka* (Helsinki), *Elinvoima* (Helsinki),

sä uudesta numerosta. Toisaalta lehdet vaihtoivat keskenään ilmaismueroita, mainostivat toisiaan ja alkoivat arvostellakin toisiaan yhä kriittisemmillä pienlehti-arvio-palstoilla. Lehtiä myös myytiin kädestä käteen kouluissa ja punk-keikoilla. Keikkoja oli

suurimpien kaupunkien ulkopuolella harvassa, joten tärkeiksi kauppapaikoiksi muodostuivat kesäiset rock-festivaalit⁴¹. Irtonumeroita myytiin lisäksi levykaupoissa⁴² ja vaihtoehtopaikoissa,

Fani (Turku), *Hiivalehmä* (Jyväskylä), *Nalleposti* (Helsinki), *Riimu* (Alavus) ja *Rosvot kii* (Helsinki).

41. Näistä mainittakoon Helsingin ELMUn järjestämä Kaivopuiston kansanjuhla, Ämyrock Hämeenlinnassa, Ruisrock Turussa, Kuusrock Oulussa, Punkarock Punkaharjulla ja Tulivuorirock Lappajärvellä.

42. Esimerkiksi *Hilseessä* numero 9 (4/79) luetellaan Epe's Music Shop (Tampere), Digelius Music (Helsinki), Levy & Kasetti (Riihimäki), Levy-myymä (Turku), Sturen levy (Helsinki), Go Round (Hyvinkää), Music ETC (Tampere), Kokkolan musiikkiaitta ja Kane (Turku). Myös Original Records Tampereella myi lehtiä. Epe's Music Shopissa lehtien myynti tosin loppui 1980-luvun alussa, kun Helenius kyllästyi kopiointienv lehtien valtavaan

Helsingissä mainittavasti Kasvisravinto-
lassa ja Lepakon tapahtumissa.

Yhteisen jakelun järjestämiseksi

tehtiin useampia yrityksiä, joista yksikään ei kuitenkaan ottanut tuulta alleen. Vuosien 1978 ja 1979 pienlehtitapaamisissa oli suunniteltu pienlehtien jakeluverkostoa, "Maanalaista Rautakirjaa", mutta suunnitelmat jäivät puheen asteelle. Seuraava yritys järjestää pienlehtien välistä yhteistyötä oli *Valo*-lehden päätoimittaja Tapio Peltarin elokuussa 1980 perustama Pienlehdet ry.⁴³ Peltari oli 1970-lu-

vun lopussa alkanut auttaa Timo Arvola punk-keikkojen järjestämisessä Munkkiniemen nuorisotalon OK-klubille. Hippitaustainen Arvola tunsii Jorma Elovaaran, jonka Syndicate Press-paino oli muuttanut Pitäjämäkeen kolmikerroksen puutalon kellariin ja vaihtanut nimekseen Painohuone. Peltari alkoi Arvolan kanssa tehdä *Valoa* OK-klubin jäsenlehtenä, jonka ensimmäisessä numerossa oli siten bändihaastattelujen lisäksi poliittista keskustelua nuorisotiloista. Toiseen numeroon Peltari siirtyi päätoimittajaksi. Hän pyrki lehdessä murtamaan alakulttuurien välistä vastakkainasettelua: punk-bändi-

määrään ja totesi: ”Tämä ei ole kirjakauppa.”

43. Nimestä huolimatta yhdistystä ei ikinä rekisteröity (Pelttari 15.4.2015).

PIENLEHDET r.y.

Pienlehdet r.y. on perustettu elokuu-
sa 1980. Tätä kirjoittaessani siihen kuuluvat seuraavat lehdet: VALO, SIDVISIO, TÄHTI, RAHVAS, MUJU, VETELEHTIJÄ ja NUORET SANKARIT. Yhdistyksen tarkoituksena on yhdistää pienlehtiä. Tarkoitaa tällä lähinnä yhteistyötä lehtien välillä. Sääntöjä yhdistyksessä on vain kaksi: 1. Lähetät yhden kappaleen lehteäsi Tapio Pelttarille. (Tämä huijausten välttämiseksi) 2. Sitoudut lähettämään yhden kappaleen lehteäsi muille yhdistykseen kuuluvien lehtien päätoimittajille ja he lähettävät oman lehtensä sinulle. Tarkoitus olisi myös mainostaa toisia pienlehtiä. (Mainos mainoksesta, periaatteella! Toivon mukaan voidaan myös järjestää lehti tapaamisia ja näissä pohtia pienlehtien toimittamiseen, painamiseen, markkinoimiseen ym. liittyviä ongelmia. Suomessa on tällähetkellä arviolta n. 400 enemmän tai vähemmän säännöllisesti ilmestyvää pienlehteä. MEISSÄ ON SIIS VOIMAA. Kun suuret kaupalliset lehdet eivät pysty tarjoamaan tarpeeksi niin on täytynyt tehdä omat lehdet. Ja jumalauta pienlehdet eivät sen enempää muistuta toisiaan kun noi suuretkaan. Olen avannut myös Valo&pienlehdet r.y:n toimiston. Toimisto sijaitsee Helsingissä, Metsälässä. Äiruentie 2. HK:n bussit 62, 64 ja 69. Toimistossamme myydään pienlehtiä, vaihtoehto kirjallisuutta, nappeja, levyjä, julisteita... ym. Puhelin: 799 202. Toimisto avoina klo: 13.00-20.00. Tulkaa siis käymään ja pienlehtien toimittajat tuokaa lehtiänne myyntiin. Myymme niitä ilman proviisoria.

Sidvisio 2/80, s. 14.

PIENLEHDET RY toimii nykyään leh-
temme osoitteessa.

Pienlehdet ry:n tarkoituksena
olisi tehdä mainoslehti, johon
eri pienlehdet lähettäisivät
A6-kokoisen pienentämättömän il-
moituksen (ei mainoksen) omasta
lehestään. Lähettäisi ilmoituk-
sesi ja kerro montako kappaletta
ko. ilmoituslehtistä haluaisit.
Lehti tulee luultavasti maksamaan
20p kappaletta. Oman osuutesi mak-
saisit sitten kun tarpeeksi mon-
ta pienlehteä tulisi mukaan.
Pienin tilattava määrä olisi 50
kpl. Tiedustele - mieluummin vas-
tauspostimerkki mukaan.

Vetelehtijä & Boom 1/82, 13.

en lisäksi hän teki jutun muun muassa rockabilly-yhtye Ducktailsista, hevityhtye Sarcofaguksesta ja omalaatuista poppia tekevästä Paajasesta. Lehteä ilmestyi vuonna 1980 kolme numeroa. Neljännen numeron ilmestyminen peruuntui, kun Elovaaran kissat tuhrivat Painohuoneel- la lojuneet originaalit. Muutama säästy- nyt juttu kuitenkin ilmestyi vuonna 1983 *Valon* ja Elovaaran *Tähden* yhteisen *Tä- hivalo*-lehden ainoassa numerossa.

Elovaaran kautta Pelttari oli saa- nut tietää underground-lehtien yhteis- työelimestä Alternative Press Syndica- testa, ja siitä innoittuneena hän alkoi puuhata vastaavanlaista elintä kotimais- ten punk-lehtien välille. Tarkoituksena oli saada lehtien tekijöitä eri puolelta maata vaihtamaan lehtiä ja ehkä juttuja- kin keskenään, sekä ottamaan toistensa lehtiä myyntiin, jolloin ne löytäisivät no- peasti kiinnostuneen yleisön. Yhdistyk- sen jäseneksi liittyi lähinnä helsinkiläisiä pienlehtiä. Ilmoituksessa mainituista lehdistä vain *Nuoret sankarit* tuli Helsin- gin ulkopuolelta. Se oli mäntyharjulaisten Stalin-yhtyeen jäsenten tekemä lehti.⁴⁴

Vuonna 1982 Pelttari muutti Yhdysvaltoihin, jolloin yhdistystä alkoi pyörittää *Vetelehtijä & Boom* -lehden

Pertti Nyberg. Nyberg yritti kerätä pien- lehdiltä ilmoituksia mainoslehteen, mut- ta mainostettua lehteä ei koskaan ilmes- tynyt. Sen sijaan *Vetelehtijä & Boomissa* oli ilmestynyt jo vuoden 1980 toisessa numerossa ”pienlehtikatsaus”, jollaisen lehti julkaisi sen jälkeen joka numero- sa. Muutamassa vuodessa lehti esitteli yli sata pienlehtinimekettä. Nybergin leh- tiesittelyt olivat monen mielestä lehden parasta antia⁴⁵. Vastaavaa, mutta vielä laajempaa katsausta teki Harri Sburg *Laama*-lehteensä numerosta 4 (1981) numeroon 8 (1983).⁴⁶

Punk-lehtiä tekemällä ei ollut mahdollista ansaita rahaa, eikä niitä yleensä tehneiden kouluikäisten nuorten toimeentulo ollutkaan sidottu lehden tekemiseen. Lehdet maksoivat tavalli- sesti kolmesta viiteen markkaa. Tekijät huolehtivat itse lehtensä rahoituksesta, monistuksesta ja jakelusta. Lehden monistamisesta ja postittamisesta koituneet kustannukset pyrittiin yleensä katta- maan myyntituloilla, mutta toisinaan lehdissä oli myös maksettuja mainoksia. Rahapula oli silti lehtien pääkirjoituk- sessa yleinen valituksen aihe, ja usein lehden teko päättyikin muutaman nu- meron jälkeen rahan ja ajan puutteeseen.

Resurssi- ja rahapulan ohella toinen yleinen keskustelun aihe oli kau- pallistuminen. Lehtien pääkirjoituksissa valiteltiin, että lehden hinta oli jouduttu nostamaan neljästä viiteen markkaan, jotta lehden tekemisestä koituvat kus- tannukset saataisiin katettua, ja kyseltiin

45. *Vetelehtijä & Boom* 1/82, 11.

46. *Laaman* viimeisessä numerossa 13 (1991) ilmestyi vielä katsaus vuosien 1985–1990 pienleh- tiin. – Juuri vastaavanlaisten järjestelyiden kautta pienlehtikulttuuri on kansainvälisestikin kasva- nut. Merkittävin esimerkki on vuosina 1982–1998 ilmestynyt yhdysvaltalainen *Factsheet Five*, joka koostui yksinomaan pienlehtiesittelyistä. Ks. Dun- combe 1997/2008: 52–58.

44. Pelttari 15.4.2015.

vitsaillen, onko lehti nyt kaupallistunut. Kaupallistumisen käsitettä käytettiin 1970-luvun vaihtoehtokulttuurissa paljon ja epämääräisesti, mutta punk-lehtien suhteen kiinnostavinta on pohtia kaupallistumista ammattimaistumisena – siis prosessina, jossa sellainen puuha, jota ensin on harrastettu tekemisen tuottamasta ilosta, muuttuu ammatiksi, jota tehdään siksi, että siitä saisi elannon. Punk-lehdistön kunnianhimoisista pioneereista *Pahkasika*

onnistui ammattimaistumaan, kun taas *Hilseen* ammattimaistuminen tuhosi. Punk-lehdistä puolestaan ammattimaistumispyrkimys puuttui kokonaan. Ne joko löysivät sopivan toiminnan tason tai lakkasivat ilmestymästä tekijöiden kyllästyessä.

PUNK-LEHDET KULTTUURILEHTINÄ

[P]opularimusiikki, joka kun se on kaupallisesti tehtyä, sisältää taistelun merkityksestä – tämä on selvää esimerkiksi punkin historiassa.[⁴⁷

Vapaamuotoisinakin punk-lehdet muokailivat aikakauslehden formaattia. Melkein kaikissa lehdissä oli etu- ja takakansi, pääkirjoitus ja sisältösvivu, jossa luettiin lehden tekijät ja sen sisältö sekä joskus myös lehden painopaikka. Formaattiin suhtauduttiin usein itseiro-

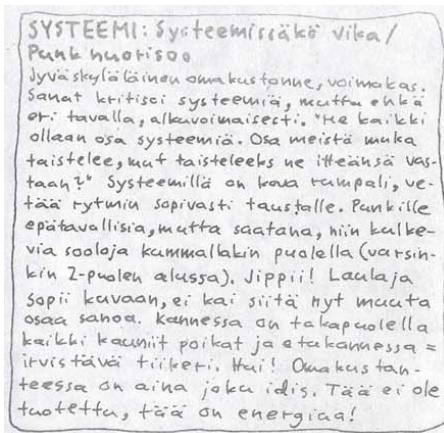
nisen huvittuneesti: otsikot ja kirjoittajien tittelit väännettiin sijoiltaan ja pääkirjoituksissa tilitettiin henkilökohtaisia tunteja.

Lehtien sisältö koostui siitä mikä tekijöitä sattui kiinnostamaan. Useimmissa lehdissä suuri osa jutusta oli punk-aiheisia: Eppu Normaalin ja Pelle Miljoonan ohella varhaisten lehtien tekijöitä kiinnosti etenkin brittiläinen

punk, näkyvimpinä Sex Pistols ja Clash. Ulkomaisista yhtyeistä kirjoitettiin esitelyjä saatavilla olevien lehtitietojen perusteella. Lehdentekijöiden alkaessa hankkia enemmän ulkomaisia pienlehtiä niistä saatettiin myös kääntää juttuja tai haastatteluja.

Punkin tyyli oli ”pysyvästi rakentelun ja virtaamisen tilassa”⁴⁸. Näkyvimmistä punk-yhtyeistä kirjoittamista tärkeämpää lehdissä oli henkilökohtainen kontakti soittajien ja kirjoittajien välillä. Pienlehtien tekijät haastattelivat paljon lähiseudun usein lyhytikäisiä bändejä ja sitä kautta tallensivat niistä tietoa, joka muuten olisi kadonnut yhtyeiden myötä.

Kollaa kestää lopetti tehtyään kaksi EP:tä ja pitkäsoiton, mutta muille ensimmäisen aallon näkyvimmillä yhtyeillä punk rock toimi lopulta vain lähtölaukauksena perinteiselle rock-tähden uralle. Pelle ja Eput levyttivät ammattimaiselle levy-yhtiölle ja esiintyivät mieluusti rock-lehdissä ja myöhemmin

Lintu 1/80, 42.

47. Frith 1988: 272–273.

48. Hebdige 1979: 126.

TEKSTIÖ OMAKUSTAN- NUS LEVYN ?

Tässä on vähän tietoa omakustannuslevyn teosta. Ekas bändi tai joku äänittäjä tekee nauhan (ei kasetti). Tän nauhan voi tehdä harjoituskämpälä, keikalla, kotona tai sitt ihan oikeassa äänilevystudiossa. Studioita on ympäri Suomea, ainakin isoimmissa kaupungeissa. Hinnat studioissa on 60 -300 MK/ tunti, joten hinnat saattaa vaihdella aika paljon. Sellaisissa isoissa lehdissä kun Soundi ja Hilse on usein studioiden mainoksia. Studioihin voi soittaa ja kysyä XXXX lisää tietoa hinnoista sun muista. Itse tekemällä äänitykset tulee halvemmaksi, mutta äänityksen taso on usein huonompi. Sen nauhan pitää olla hyvälaatuinen ja äänitetty 33-nopeudelle (ei ihan pakko).

Kun nauha sitten on valmis, sen voi lähettää kaiverrettavaksi ja matrisoitavaksi ja prässättäväksi. Kaikki nää hoitaa ainakin:

Finnvox Oy

PL 21

Helsinki 37

Puh. 90/ 554521

Kaikista noista (prässäys, matrisointi, kaiverrus) menee eri maksu. 2-puolisen sinkun koko hinta on noin 700-800 mk jos tekee 200 kpl. Jos haluaa painattaa keskiöt ja/tai kannet siihen levyyn, voi käyttää jotain kirjapainoa, joka sitte lähettää ne Finnvoxille. Kirjapainon homma on kyllä aika kallista. Kannattaa soittaa painopaikkoihin ja kysellä hintoja sun muuta.

- 3 -

Vero 2/80, 4. A5.

laajemminkin mediassa. Molemmat myös hylkäsivät muutaman vuoden jälkeen punkin ahtaaksi koetun sapluunan, ja samalla punkit vieraantuivat niiden musiikista. Lehdissä pohdittiin jo hyvin varhain, onko Eppu Normaali jo liian iso: "Tilanne on lievästi sanoen sekava, minä en ymmärrä enää mitään. Poistun takahuoneeseen. Mitä suomalainen rockbisnes on tehnyt näille tavallisille jätkeille? Onko usuaaltobisneksellä ennen pitkää mitään eroa vanhaan tähti-kulttiin?"⁴⁹

49. Puikko 2/79, 28. - Eppu Normaalin jäsenistä punkista olivat kiinnostuneita ennen kaik-

Helsinkiläinen Love ja sen perillinen Johanna sekä tamperelainen Poko olivat suomalaisen punkin julkaisemiselle keskeiset levy-yhtiöt. Ne olivat taiteilijaehtovsia, riippumattomia levymerkkejä, joita pyöritettiin ammattimaisesti. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa yhtiöt julkaisivat suuren määrän 7" vinylisinglejä ja -EP:itä, joilla esiintyivät monet nuoret punk-yhtyeet. Tuon aikaisten yhtyeiden määrä oli kuitenkin suurempi kuin mitä mikään ammattimainen julkaisutoiminta olisi pystynyt kannattelemaan, joten Iso-Britannian ja Yhdysvaltain lailla punk laukaisi Suomessa levyjen pien- ja omakustantamisen buumin. Sen kärjessä oli Miettisen perustama Hilse-levyt, joka julkaisi vuosina 1979-1980 kaksi punk rockia ja uutta aaltoa esitellyttä kokoelma-LP:tä. Hilse-levyt ehti myös julkaista vuonna 1980 kolme 7" singleä, ennen kuin sen toiminta lakasi. Kokoelma-LP:itä julkaisivat muutkin yrittäjät, esimerkiksi

Finnlevyn alamerkki Kräk! sekä tamperelainen Rokit. Viimeksi mainittu oli jo lähempänä omakustantamista, sillä levymerkin taiteilijavalinnoista vastasi

kea Mikko Saarela ja Martti Syrjä ja hekin ennen kaikkea musiikkina. (Luoto 2000: 50-52.) Kehittyessään yhtye jätti punk-kulttuurin kokonaan taakseen. Osin työväenluokkaisen taustansa vuoksi Pelle Miljoona ja Tumpi Varonen puolestaan säilyttivät punk-identiteettinsä musiikkina kehittyessään. Pienlehti-kulttuuriin ja levyjen omakustantamiseen kumpikaan ei silti ollut ikinä suuntautunut. - Mooseksen numero 3/81 on omalaatuinen ja kiinnostava aikalaisanalyysi punkin varhaisista vuosista..

Hellhound-yhtyeen ”Väiski” Säppinen.⁵⁰

Punk-levyjen omakustantamisen edelläkävijä oli kotkalainen Ypö-Viis, joka vuonna 1978 julkaisi itse single nsä ”Energia on A ja O”. Sen sanointu kiteyttää suomalaisen punkin perusvireen:

Me soitetaan energisesti
eikä kuuntelijaystävällisesti
Meitä musikit pilkkaa
ja pilkka osuu meidän nilkkaan

Energia on A ja O
meill’ ei oo soitotaitoo
Energia on A ja O
meill’ ei oo soitotaitoo⁵¹

Omakustannelevyjen ja -kasettien julkaiseminen otettiin punk-lehdissä vastaan hyvin myönteisesti. Niiden julkaiseminen koettiin samanlaisena omaehtoisena ja epäkaupallisena toimintana kuin lehtien tekeminen. *Vero*-lehdessä ilmestyi jopa yksityiskohtainen ohje omakustannelevyn tekemiseen.

Kun 1980-luvun yhtyeet alkoivat alussa julkaista omaa musiikkiaan myös C-kaseteilla, yhä villimmät kokeilut tulivat mahdolliseksi. Niitä dokumentoi etenkin Pertti Nyberg vuodesta 1981 alkaen lehtensä *Vetelehtijä & Boom* palstalla ”Öö-kasetteja”, jossa hän arvioi hyvinkin vapaamuotoista tai kokei-

50. Rokitin omistivat tamperelaiset liikemiehet Keltto ja Vesikko, joilla oli jos jonkinlaista rautaa tulella. Minä häärasin siinä touhussa paljon mukana, otin levyttämään ne muut bändit ja hoidin yhteydenpidon niihin. Sain näin jälkeenpäin ajatellen uskomattoman vapaat kädet toimia. Notkuin myös studiolla ”tuottajana”, vaikka todellisuudessa ne levyt tuotti MSL:n omistaja ja äänittäjä Mika Sundqvist, kokenut vanha kettu. Rokitin toiminta jatkui niin kauan kuin herroilla oli löysää rahaa. Mutta sitten kun tuli joitain vaikeuksia, Rokitin toiminta lopetettiin paljon keneltäkään mitään kysyilemättä.” (”Väiski” Säppinen 12.5.2015.)

51. Ypö-Viis: ”Energia on A ja O” (1978).

levää musiikkia sisältäviä C-kasetteja.

Omakustantamisen nousun kanssa rinnan punk-lehdissä voi seurata viimeistään vuonna 1979 punkin mu-

PIX: Future plans are declared/
So what
ART-singlekasetti 008 -82 12mk
PL 24 00601 Helsinki 60

Kovin ankealta tulevaisuuden suunnitelmat näyttävät, jos tämän kasetin musisointia kuuntelee. Sanallinen anti taikka ”sanoma” jää tyystin kuulumatto-miin, mikä lienee tarkoituksin. Tuskin tämä on edes edistykselistä musiikkia, ellei yhden hengen kaikinpuolista sekoilua lasketa sellaiseksi.

Kasetin musiikillinen puoli jää melko laihaksi, vaikka se sisältääkin monenlaisia ääniä. Ihminen huutaa eri korkeuksilta, vihellystä, sudämen tyketystä, kalistelua, epämääräistä suhinaa, naurun tapaista, iskuja, hokemisia, vinkunaa, käsittämätöntä puuroa, käsiensä läpsyttelyä, kitaran kielen repimistä, melua... Inhimillisiä ja epäinhimillisiä ääninä-mänyhdäksiksiä.

Hyvin vastenmielistä kuunneltavaa. □

Pertti Nyberg

Vetelehtijä & Boom 1/83, 20.

siikillisen sapluunan avartumista. Suoraviivaisempien punk-bändien lisäksi lehdissä kirjoitettiin esimerkiksi post punk -yhtye Public Image Ltd:stä⁵² ja industrial-yhtye Throbbing Gristlestä⁵³. Punk-lehtien sivuille sopivat hyvin myös Tuomari Nurmion iskelmällinen rock ja Kari Peitsamon naivistinen pop-es-tetiikka⁵⁴. Progebändeihin punk-lehdet

52. Yhtyeen esittelyitä ilmestyi esimerkiksi lehdissä *Törky II* (1979), *Puikko* 2/79, *Taidetta* (1979), *Vesa* 2 (1979), *Ulo* 5 (1980) ja *Onnimanni* 5 (1981).

53. Yhtyeestä kirjoittivat ainakin *Hilse* 5 (1978) ja 2/79 sekä *Nuuka Nautinto* 2/79.

54. Peitsamon suosiota punk-lehtien tekijöiden keskuudessa kuvastaa häntä haastatteluiden lehti-n määrä. Haastatteluita ilmestyi ainakin lehdissä

suhtautuivat yleensä ylimielisesti, mutta jazzin suhteen oltiin uteliaita: *Aivopesun* numerossa 1/79 kirjoittaja käy jazz-keikalla, *Trillin* numerossa 2/79 on utelias essee jazz-musiikista ja *Puikon* numerossa 6/79 on esittely Art Ensemble of Chicagosta. Myös elektronisesta musiikista oltiin kiinnostuneita: *Jeen* numerossa 3/80 oli esittely Kraftwerkista ja *Suuren Kurpitsan* numerossa 5/82 haastateltiin elektronimuusikko Otso Pakarista.

Sekä elitistiseksi koettu korkeakulttuuri että kaupalliseksi koettu pop-kulttuuri olivat vieraita useimmille punk-lehtien tekijöille, joten länsimaisesta taidemusiikista tai disco-musiikista lehdissä ei kirjoitettu juuri lainkaan. Vieraita nuorisoryhmiä esiteltiin pienlehdissä lähinnä humoristisesti. Niille oli omat lehtensä, varsinaiset popmusiikki-fanzinet. Vuosikymmenen taitteessa näitä olivat diskokulttuurista esittelevä *Diskosusi* ja *Rock-A-Billy Rebel*, joka käsitteli rockabilly-musiikkia punkmaisen omaehtoisesti. *Glad All Over* ja *Ripple* keskittyivät vanhempaan 1960- ja 1970-lukujen rockiin, kun taas *Cool Runnings* kirjoitti

Aikamme Ilmiö, Hilsa, Hurma, Hämy, Lintu, Mekö Tässä, Nakki, Niuhu, Puikko, Pulunhuijaus, Taju, Tilt-Zeitung, Täh?, Ulo ja Äh.

reggaesta.

Suuri osa musiikkijutuista oli literoituja haastatteluja. Ammattilehtien julkaisemista keskusteluista pienlehtien

haastattelut poikkesivat sekä epämuodolliselta sävyltään että haastattelutilanteen ja haastattelijoiden harastelijamaisuuden korostamisesta. Tästä tyyllisestä valinnasta johtuen haastattelut olivat usein pikemminkin viihdyttäviä kuin informatiivisia.

Lehdissä julkaistujen kirjoitusten sävy oli muutenkin hyvin omaanainen ja omakohtainen. Kieli oli lähellä puhekieltä ja siinä käytettiin runsaasti huudahduksia ja alatyylisiä ilmaisuja. Välimerkkien käytössä ei useinkaan noudatettu kielioppisääntöjä. Kirjoittajat kirjoittivat valitsemistaan aiheista haluamallaan tavalla ja

pyrkivät tuomaan mielipiteensä voimakkaasti esiin. Keikka-arvioissa kuvailtiin usein musiikkiesityksen lisäksi koko keikalla käymisen kokemusta, ja kriitikko saattoi esimerkiksi kertoa, miten oli keikalta palatessaan ajatellut ”mennä yhteen pusikkoon kusselle, mutta siellä oli jotkut naintipuuhiissa”⁵⁵.

Musiikin ohella useat punk-lehtien tekijät olivat kiinnostuneita kirjallisuudesta. Lehdissä ilmestyi kirjailijaesittelyjä, kirja-arvioita ja runoja. Lehdissä ilmestyneet runot olivat yleensä lyhyitä

55. Ilonpilaaja 1/80, 5.

ja usein vitseinomaisia. Ne kävivät hyvin rinnan laulun sanojen kanssa. Forssalainen Kari Kettunen ja kuusankoskelainen Timo J. Hakkarainen jopa julkaisivat pienlehtimuodossa useita aforistisia runokokoelmia.⁵⁶ Lehdissä ilmestyi myös vaikeammin luokiteltavia vapaamuotoisia proosapätkiä, joiden skaala ulottui anekdooteista ja unikertomuksista esseistiseen ja runolliseen tajunnanvirtaan. Osa lehdistä oli kokonaan omistettu tällaiselle vapaalle kirjoittelulle.⁵⁷

Elokuva-aiheisia juttuja lehdissä ilmestyi jonkin verran. Lähinnä lehdissä käsiteltiin *Quadrophenian* ja *Saimaa-ilmiön* kaltaisia pop-musiikkiin liittyviä elokuvia, mutta esimerkiksi *Suuressa Kurpitsassa* ja *Tilt-Zeitungissa* arvosteltiin myös taide-elokuvia. Pasi ”Sleeping” Myllymäki alkoi tehdä *Maanalainen kaitaelokuva* -lehteä turhauduttuaan kaitaelokuvaajien yhdistyksen julkaisun konservatiivisiin asenteisiin. Monissa lehdissä kirjoitettiin Myllymäen kokeellisten kaitaelokuvien esityksistä ja

56. Pienlehtimuotoisia runokokoelmia olivat myös Kari Kosken *Boogie: The Best of Me* ja T. J. Mäkinen: *Underground*. Myös Valon Tapio Pelttari mainosti lehdessään salanimellä Ujo Nero tekemäänsä kokoelmaa *Yritys*, mutta se ei koskaan ilmestynyt.

57. Näistä mainittakoon *Anonyymi mustetahra* 3 (1980), *Lavastettu yliäjo* 1 (1981) ja Mikko Pohtolan *Lehti* (1981). Myös *Kaksoisveli* (1982), *Lumikki* 1/80, Jyrki Lehtolan *Kellarinportaat* 1 ja 2 sekä hänen serkkunsa Petri Lehtosen *Taidetta* (kaikki 1979), *Tajunnanvirta – kivinen mantra* (1981–1982), *Tyhjä* (1978–1979) ja *Äidinmaito* (1981–1982) sisältävät paljon vapaamuotoista kaukokirjallista aineistoa.

julkaistiin hänestä toisinaan Myllymäen itsensäkin tekemiä haastatteluja.⁵⁸ *Outo S.* -lehden numerossa I (1980) ilmestyi myös arvio Myllymäen elokuvista vie-

Dallas 1/82, 3.

hättyneen pastori Ilmo Launiksen lyhytelokuvasta *Mikael*. Kuva-aidetta käsitteli lähinnä *Nalleposti*, minkä lisäksi *Aikamme ilmiö* -lehden numerossa 2/81 ilmestyi Ö-ryhmän Harri Tavallisen ja Jussi Kiven haastattelu. Tavallinen ja Kivi muodostivat Papu ja Erkki Pirtolan, Roi Vaaran ja Pekka Nevalaisen kanssa anarkistishenkisen taiteilijaryhmän, joka kritisoi kulutuskulttuuria muun muassa kokoamalla Vanhalle jätteistä *Viimeinen illallinen* -näyttelyn ja jakamalla ohikulkijoille valokopioseleitä *Rahaa*-tapahtumassa. Ö-ryhmä oli lähellä vaihtoehtokulttuuria: sen ensimmäinen näyttely oli Lepakossa syksyllä 1979, ryhmän jäseniä asui Pihlajanmäessä vallatussa talossa ja ryhmä teki vuonna 1980 kaksi numeroa *Ilmestyslehti* Ö:tä.

Sarjakuvat ja piirrokset kuuluivat alusta asti punk-lehtien sivuille. 1980-luvun alussa niitä alkoi ilmestyä yhä enemmän myös omakustanne-sarjakuvalehdissä, jotka ainakin aluksi jakoivat markkinat punk-lehtien kanssa. 1977 aloittaneen *Sladdin* jälkeen varhaisimpia omakustannesarjakuvia olivat

58. Myllymäki teki yli 40 kokeellista lyhytelokuvaa vuosina 1976–1985 (Taanela 2007: 34–39) sekä kolme kasettialbumia nimellä *Sleeping and the Beds*. Myllymäen haastatteluista ilmestyi ainakin lehdissä *Huomio?* 2/81, *Joukkohauta* 4 (1980), *Sidvisio* 1/80, *Toisinaanajatteleva* 4 ja 5 (1981) ja *Varjo* 2 (1980). Katso myös haastattelu teoksessa *Hyvinvointikakarot* (1982, 176–182).

52

Reima Mäkisen ja Pete Tuomolan *Explosion Comics*, Erkki Pirtolan *Unto Punski* sekä Toivosen perheen *Sarjakuvia!*, jotka alkoivat ilmestyä jo vuonna 1979. Seuraavana vuonna ilmestyivät muun muassa kuusankoskelaisen Jyce Laineen *Fuck Party*, kuopiolaisen Veli Ahosen *No niin* ja oriveteläisen Jukka Tilsan *Zärpä*. Lehtien määrä kasvoi vuosi vuodelta. Omakustannesarjakuvien määrän kasvua lietsoi myös Suomen sarjakuvaseuran myötäsukaisuus paikallisten sarjakuvaseurojen perustamiselle. Sarjakuvaseurojen lehtiä ilmestyi merkittävästi ainakin Seinäjoella, Tampereella, Oulussa ja Porissa.

Kulttuuriraiheiden ohella punk-lehdissä käsiteltiin jonkin verran yhteiskunnallisiakin kysymyksiä. Tyypillisiä aiheita olivat anarkismi, aseistakieltäytyminen, ydinvoiman vastustaminen ja kasvissyönni. Myös merirosvoradioista kirjoitettiin useissa lehdissä, sillä yksityinen paikallisradio toiminta ei ollut vielä alkanut Suomessa ja Yleisradio soitti rock-musiikkia vain muutamassa erikoisohjelmassa.

Edellä mainittujen juttutyyppejen lisäksi lehdissä ilmestyi ainakin matkakertomuksia, vapaamuotoisia esseitä, leikkimielisiä tehtäväpalstoja ja listauksia. Useissa lehdissä ilmestyi myös vitsejä, kokonaisia vitsijuttuja sekä pakinamaisia parodisia artikkeleita. Muutamat

lehdet, kuten keravalainen *Titties and Beer* ja myöhemmin *Vetelehtijään* yhdistynyt helsinkiläinen *Boom* keskittyivät *Pahkasian* lailla juuri näihin huumorijuttuihin.

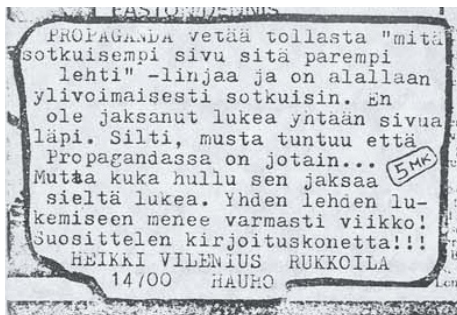
SUTTUINEN ULKOASU

*Tyyli on köyhän perusoikeus.*⁵⁹

Lehtien yleisilme vaihteli hallitusta rentoudesta suunnitelmalliseen kaaokseen. Jotkut lehdet, esimerkiksi hyvinkäläinen *Pylly* ja tamperelainen *Alatoopi*, pyrkivät viemään suttuisuuden ja kaotisuuden estetiikan äärimmilleen. Ne

muistuttivat tuheruksilla sotkettua koulukirjaa. Myöhemmistä lehdistä hardcore-punkin ytimessä ollut *Propaganda* ei tuntunut enää edes pyrkivän luettavuuteen, vaan sen sivut oli ahdettu täyteen joka suuntaan kieppuvaa tekstiä.

Esa Saarisen luonnehdinnan mukaan punk-lehdet olivatkin pahimmillaan ”sotkuisesti monistettuja, käsikirjoitettuja prujuja, joissa sisältö rajoittuu samojen levyjen ja rockfestivaalien esittelyyn”⁶⁰, ja vastaavasti Pertti Nybergin mukaan 1970-luvun lopun lehdet ”olivat suttuisia ja nuhjuisia, kuvat mustia ja teksti vilisi kirjoitusvirheitä”⁶¹. Määritel-

Roska 2/81, 12.

59. *Uusi Laulu* 2/81.

60. Blomstedt ja Saarinen 1980: 24.

61. Nyberg 1991.

missä toistuvat ”sotkuisuus”, ”suttuisuus” ja vaikealukuisuus määrittävät punk-lehtien tyyliä.

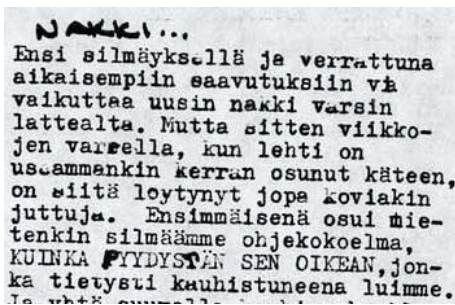
Pinnallisessa tulkinnessa suttuisuuden voi ymmärtää satunnaisena piirteenä, joka johtuu lehden tekijöiden taitojen ja käytetyn kopiointitekniikan puutteista. Väitän kuitenkin, että joka tasolla – painojäljessä, taitossa, käytetyssä kielessä, kirjoitusvirheissä ja niin edelleen – ilmenevä ”suttuisuus” on leh-

tien olennainen tyylipiirre, joka juontuu niiden kokeellisuudesta. Kokeellisuudessa esteettinen arvo ei ole viimeistel-lyssä tuotteessa tai teoksissa vaan prosessissa ja liikkeessä. John Cagen mukaan kokeellisuus on toimintaa, ”jonka lopputulos ei ole ennalta nähtävissä”. Tätä ajatusta Tanja Tiekso kehittää edelleen kirjassaan Todellista musiikkia. Hän toteaa, että kokeellisuudessa ”on kyse olemassaolemisen ja elämisen luonteen uudelleen ajattelemisesta ja muutoksen mahdollisuuksien vakavasti ottamisesta.”⁶²

Punk-lehtien kokeellisuus ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että ne olisivat näyttäneet kaikki erilaisilta. Pikemminkin punk-lehdet olivat ulkoasultaan monimuotoisuudessaankin tunnistettavia. Ensimmäiset niistä olivat yleensä molemmin puolin monistetuista A4-arkkeista yhteen niitattuja paperinippuja. A5-kokoiset lehdet alkoivat yleistyä vasta vuonna 1979: niitä olivat esimerkiksi lahtelainen *Aivopesu*, turkulainen *Puikko*, kuopiolainen *Törky* ja jyvaskyläläinen

Ulo. Maanalainen kaitaelokuva -lehden tekijä Pasi ”Sleeping” Myllymäki leikitteli ”pienlehden” käsitteellä painamalla ilmaisen lehdensä A6-kokoon, mitä vitsiä *Titties and Beer* edelleen jatkoi julkaisemalla vuonna 1980 ensimmäiset numeronsa A7-kokoisina. 1980-luvulla A5 vakiintui punk-lehden tavallisimmaksi kooksi.

Lehdet taitettiin käsin paperialustalle saksia ja liimaa apuna käytäten. Niiden kannet olivat usein kollaa-

Fani 22/81, 6.

vahasmonistettujen lehtien lailla pelkistä kirjoituskoneella täyteen hakatuista liuskoista, kun taas rikkaimmillaan taitto saattoi hyödyntää hyvinkin elävästi käsin kirjoitettua tekstiä, kuva- ja tekstileikkeitä, palstojen ase-

63. Kollaasitekniikka periytyi punk-lehtiin vä-

Johdatus

XXXXXXXXXXXX tähän meitin asiaan XXXXXXXXXXXXXXXX

MITÄ MITÄ OVAT NÄMÄ HILSEET, PAKKASIAST SUHNUUTSELLAISSET (TRILLISTÄ PUHUNNUTAKAAN)? JO ON AIKUIHN ELETTY, KUN EIVÄT ENÄÄ KAUNIT KIILTO - VÄRIKAMMAMISLEHDET RIITÄ, VAAK ALSTAA TEHDÄ OMIA, JOSKUS VARSIN KYSEENALASIA MUSIIKKI/KULTTUURI/HUUMORILEHTIÄ. VAAK MINUSTAPA TÄMÄ ON OIVAA OSOITUSTA TODELLISEN KULTTUURIN VAATIMASTA OMA-ALOITTEISUUDESTA JA AKTIIVISUUDESTA. KAUPALLISEN LEHDISTÖN VALMIIT TÄMÄ-ON-TOTUUS-JUTUT EIVÄT TYÖDYDÄ KAIKILLA, EIKÄ NIIDEN SITÄ TÄRVEITSEKÄÄN TEHDÄ. ON NIMETTÄIN SYNTYNYT VAIKTOEHTOJA, AAKTELLAJALHISTEN AJATUKSIA JULKISTAVIA OHJUKSTANNUSOLEHTIÄ, JA TÄMÄKÖS HUVAAN HUUMORIN YSTÄVIÄ PELÄSTYTTÄÄ. MÄKÄKÄS USEIN OVAT NÄMÄ LEHDOKUAT VARUSTETUT TIETÄYNNLAISILLA KYSEENALASISEN HUUMORIN KUKKASELLA, MIKÄ ON SANOMALEHDEN LUHISALLE LIUKAA, HETKOKO.

Perspektiivinä

ENSIMMAISEN KOSKETUKSEN - NÄHTÄVÄSTI MYÖS TÄRVEKÄÄN - OMAEHTOISLEHTIIN SAAN ERTÄÄN TÄRVEKÄÄN VIIMEKÄÄN. OTIN ERTÄSTÄ TIETYSTÄ LEYKAUPASTA 2 HILSE HEIKKINEN, ENKÄ TIENNYT MITÄ NE OLIVAT. KOLLEKTIIVIN KANSSA SITTEN TUUSTUIMME NIINAN KAMMILASSA JA NAURUSKEUMME KOVASTI. VAAK EI SOINUT NAURUMME TYPERYDELLE, VAAK JOLLEKIN KÄSITTÄMÄTTÖMÄLLE LEHDEN PIIRTELLE - LIENGOKO SITTEN OLLUT NE. TODELLISTA HAUSKUNTAA. SAMALLA TAVOIN VOIN SUKUTUA ESIM. KARI PEITSEMÖN HAUSKEMÄN TUOTANTOON, NAURAN JA TUEN ILOISELLE PÄÄLLE. SIIS: ENSIREAKTIO HILSETTÄ KOKOON OLI LÄHINNÄ HUUITTUUS. LÄHEMMÄN TARKASTELUN AVULLA LEHDESTÄ LÖYTYSI ASIAKIN. JUURI TÄSÄ ONKIN PARHAITEN OMAEHTOISLEHTIEN TOIMINNAN YDIN: KULTTUURI VOI OLLA MYÖS HAUSKAA, SITÄ VOIDAAN TUODA ESILLE HYVINEN VAAKIN SAAMUODIN. LEHTIEN TOIMITTAAJAT VOIVAT MYÖS OLLA MAHDOLLISIMMAN RENGELISIA, KOSKA EIVÄT OLE VASTUUSIA TEOSTAAN 10000: LLE LUKIJALLE, HEIDÄN EI TÄRVEITSE MUUTTAA OMIA KÄSITTEYSIÄN LEHTIEN KIRJOITTEKSEKÄÄ, KOSKA EIVÄT YLENSÄ KUITENKÄÄN SAA RAHAPAKKOITA KIRJOITTEKSEKÄÄ. JUURI NÄMÄ SUBJEKTIIVISET KANNANOTOT SAANAT LUKIJAN OLEMAAN JOKO SEMMÄ TAI ERI KIELTÄ. HÄN SAA LEHDISTÄ LUETTAVALLEEN MITÄ ERIKESIMPIÄ NÄKÖKOHTIA JA OPPII KENTIES SUVAIKSEKÄÄN MONENKINLAISIA AAKTELUTAPOJA, ENNEN KAIKKEA HÄN AAKTELEE ITSE, JA JOS HÄN AAKTELEE ITSE, ON "TÄLLAISTEN" LEHTIEN LUKEMISESTA OLLUT JOTAIN HYÖTYÄ, HÄN EIVÄN TYÖDY OTTAMAAN KIRJOITUKSIA VASTAAN SUURENNA JA KAUNINNA TOTUUTENA, LISÄKSI ON JÄNNITTÄVÄ OPPIA TUNTEMAAN ERI KIRJOITTEKSEKÄÄN NÄKEMYSIÄ, ON MYÖS ILAHOITAVAA HAVAITA NIIDEN MUUTUNN JOSKUS. AAKTELUA JA KESKUSTELUA PYRITÄÄN SUS HERÄTTÄMÄÄN. Hieno PÄÄMÄÄN, VAIMITÄ? TULOKSIA ON MYÖS SYNTYNYT, LUENOITA ALKAA LÖYTÄÄ JA USIA LEHTIÄ PERUSTETAAN UUSISTA TÄRVEISTÄ, TÄMÄ ON TOIMINTA. OLETEKO MUUTEN NÄKEMET OMAEHTOISIA RAHAKULTTUURILEHTIÄ? TUOSTA HUPAISUUDESTA L. HAUSKUUDESTA VIELÄ. SUURIN OSA OHJUKSTANNUSOLEHTIDISTÄ TEHDÄÄN RENGOLLA OTTELLA JA HUUMORIA SÄÄSTELÄMÄTTÄ. MUTTA VÄLISIN EI VIISIÄ PITÄISI YRITÄÄ VÄÄNTÄÄ, HAUSKUS TULKE LUONNOITTAAN JOS ON TULLASSEN. UIIN PÄ TRILLIKIN ON HAUSKA LEHTI, JOS ON OLLA SSEN (JA ONNAN TRILLI, KOTTAISEN PÄLÖN). AINAKIN 9%.

A. 78

- AAKTELKAA, MUTTA ALKAA VETÄKÖ OTSAA RYPIKILLE -

1973, 26.6.00.05 Eino Jussila

(3)

vaihdella sivulta toiselle.

Osa lehdistä valokopioitiin luvatta esimerkiksi koulussa tai vanhempien työpaikalla. Yleensä lehti kuitenkin vietiin monistusfirmaan jäljennettäväksi, jolloin lehden tekijät eivät välttämättä tiedäneet, monistettiinko lehtiä valokopioimalla vai offset-painamalla. Offset-painon jälki oli valokopioita tasaisempaa: siinä mustat alueet olivat mustia, eivät epätasaisen harmaita.

Eläväisen visuaalisen ilmeensä vuoksi punk-lehdet kutsuivat myös toisenlaiseen lukutapaan kuin kirjat tai tavalliset aikakauslehdet: siinä missä kirjat yleensä luetaan alusta loppuun ja lehtiä selataan kunnes löydetään kiinnostava artikkeli, punk-lehtiä täytyi usein lähestyä silmäilemällä. Niiden usein kaoottisen sotkuinen ulkoasu ja löyhä kielenkäyttö eivät tarjonneet lukijalle selvää reittiä, joten niitä joutui katsomaan kuin abstraktia maalausta ja etsimään kohtaa, josta lehden maailmaan pääsisi sisään.

ILMAISUN RAJAT

*Jotkut lehdet ovat mielenkiintoisia ja hyviäkin, mutta kun on neljä viis tuntia selannu helvetin isoo lehtiläjää läpi niin ei siinä enää jaksa käydä ettimään hyviä puolia. Paperille vaan että paska lehti ja pääset kaikkein vähimmällä...*⁶⁴

Lehdentekijöiden yhteisö tai laajemmin punk-yhteisö rajoittivat niitä sävyjä ja aiheita, joita tekijöiden oli mahdollista ilmaista ja käsitellä. Pienlehtiartvioissa ja pienlehtiä käsittelevissä esseissä hahmottavat punk-lehtien ilmaisun rajat sekä niiden siirtämisen pyrkimys. Punk-lehdissä ei ollut kyse vain musiik-

kityyli punk rockin tarkastelusta ja sen rajojen hahmottamisesta, vaan musiikin ulkopuolelle ulottuvan punkin olemuksen etsimisestä.

Alkuinnostuksen jälkeen punk-lehtikulttuuri joutui kriisiin jo vuonna 1979. Tuolloin Jyrki Lehtola julkaisi kaksi numeroa *Kellarinportaat*-lehteään. Niissä hän esitti punkia ja pienlehtikulttuuria kohtaan sivaltavaa kritiikkiä. Lehtola ilmoitti tehtäväkseen puolittaa ”vastakulttuurijulkaisujen” määrää ja ”saada pienlehdet tajuamaan, miten toisiaan toistavia he [sic] ovat.”

Tyrkky 5/81, 15.

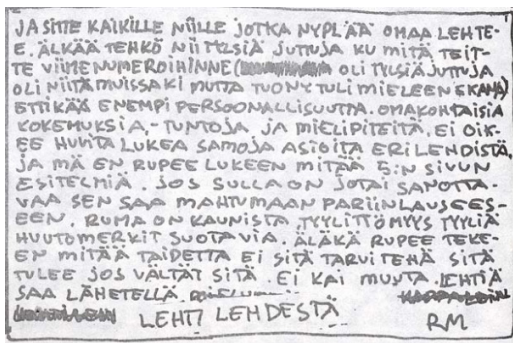
Järvenpäälainen Pylly oli Lehtolan mielestä huonoista lehdistä parasta, koska se on ”paskalehti [...] näitten täydellisyteen pyrkijälehtien aikana”⁶⁵. Lehtolan kritiikin kaiken kattavasta ironiasta huolimatta pienlehdet ottivat sen vakavissaan, etenkin kun vastaavaa kritiikkiä alkoi ilmaantua muissakin lehdissä.

Huumoristinen suhtautuminen tekemiseen leimasi muutenkin punk-lehtien tyyliä – lehtiä tehtiin tosissaan, muttei aina kovin vakavissaan.⁶⁶ Äärim-

65. *Kellarinportaat* 1 (1979), ei sivunumeroita.

66. Huumorin kysymys on punk-tyylin kanalta keskeinen, mutta tässä sitä ei ole mahdollista

64. Roska 2/81, 13.

Tyrkky 5/81, 30.

mäisen esimerkki tästä itseironisesta ir-
 vileukaisuudesta *Räkä valuu ja perse soi*,
 jonka Jyrki Lehtola julkaisi vuonna 1980
 nimellä Dan Leinonen. Se oli A5-ko-
 koon taitettu A4-arkki, jossa oli paino-
 jälkeä vain kansissa. *Vetelehtijä & Boom*
 -lehden Pertti Nyberg pahastui Lehtolan
 kepposesta niin, että kirjoitti lehteensä
 närkästyneen kolumnin otsikolla "HUI-
 JAUSTA. HUIJAUS REHOTTA PIENTEHTIMARK-
 KINOILLA".⁶⁷

Lehtola erikoistui
 muutenkin kep-
 posteluun pien-
 lehtimarkkinoil-
 la: hän kirjoitti
 Jari Kauppinen
 ja Markku Eske-
 lisen kanssa *Lin-
 tu*-lehden nume-
 roon 2/81 matkakertomuksen Etiopiasta,
 jossa kukaan kirjoittajista ei ollut käynyt.
 Mika Junna painoi jutun lehteensä, vaik-
 ka tajusikin tarinan fiktiivisyyden.⁶⁸

käsitellä laajemmin. Kiinnostuneet voivat lukea
 huumorin kysymystä tarkastelevat klassiset tut-
 kimukset Henri Bergsonin *Nauru* (1900), Johan
 Huizingan *Leikkivä ihminen* (1939) ja Mihail Bah-
 tinin *François Rabelais* (1965).

⁶⁷. *Vetelehtijä & Boom* 2/80, 6.

⁶⁸. Junna 15.4.2015.

Hilseen jäljittelyn ja
 punk-lehtimäisyyden ohella eräs
 pienlehtien keskinäisen kritiikin
 yleisimpiä moitteita oli "kuivuus".
 Niiden sijaan lehdistä peräänkuu-
 lutettiin vilpittömyyttä, reHELLI-
 syyttä ja omaäänisyyttä. Erilais-
 ten ajattelutapojen kirjo nähtiin
 pienlehtikulttuurin vahvuutena.
Nalleposti-lehden Nalle Virolainen
 meni kirjoittajien näkemysten esit-
 tämisen puolustamisessaan jopa
 niin pitkälle, että väitti kirjoituk-
 sessaan "Mikä on pienlehtien tar-
 koitus" musiikkiaiheisten juttujen ole-
 van tarpeettomia.

Yritykset keskustelun herätte-
 lyyn ja rajojen siirtämiseen jäivät kuiten-
 kin usein vaisuiksi. Mielenkiintoista on,
 että kaksi keskeistä esimerkkiä lehtien
 omaäänisyydestä ovat pienlehtikulttuu-
 rissa harvinaisia naisten tekemiä leh-
 tiä: Virva Rahkon *Elinvoima* ja Anneli
 Nygrenin *Fani*. Ne käsitelivät aiheita,

Mielestäni (taas) pienlehdillä ei oikein voi olla muuta tar-
 koitusta, kuin pyrkimys kommunikointiin, pyrkimys mielipi-
 teiden esittämiseen ja vaihtamiseen. Ei tällaisilla harras-
 teena puuhatuilla pikalehdillä ole mitään mahdollisuuksia uu-
 den tiedon ja uusien juttujen esittämiseen, joten mielipiteet
 ja ehkä jonkinlaiset kaunokirjalliset tuotokset, siinä se pienleh-
 tien pääasiallinen aihepiiri lienee. Enempi omaehtoista pien-
 lehtikulttuuria, vähemmän musiikkien perseennuolemista.
 Näin minun mielestäni; muiden ei tarvitse olla samaa mieltä.
 Kirjas. (KV)

Nalleposti 1/81, 29–30.

joihin muut pienlehdet vain harvoin
 kajosivat. Lyhytikäinen *Elinvoima* pyrki
 kehittämään jonkinlaista feministis-
 tä pornografiaa, kun taas *Fani* käsiteli
 fanikulttuuria. Punkin piirissä fanikult-
 tuuri oli tabu – ehkä siksi, että se on
 koettu naisten tai jopa tyttöjen harras-
 tukseksi. Nygren ei laittanut lehteensä
 kaikkein "lällyimpiä" juttuja siitä syystä,
 että hän ei uskonut lukijoiden hyväksy-

vän niitä.⁶⁹

*

Ensimmäisen aallon punk-lehdistö alkoi hiipua vuosina 1981–1982. Tekijät olivat tulleet siihen ikään, jossa heidän täytyi siirtyä töihin tai opiskelemaan, eikä lehtien tekemiselle jäänyt enää aikaa. Pauli Kallio mainitsee, että vielä vähän aiemmin hänen elämänihanteensa oli ollut tehdä osa-aikaisia hanttihommia ja käyttää muu aikansa luoviin harrasteisiin, mutta todellisuus osoitti ettei työnteko jättänyt tilaa luovalle energialle⁷⁰. Kallio muuttikin *Suuren Kurpitsan* kokonaan sarjakuvalehdeksi ja perusti samalla nimellä kustantamon. Hän on elättänyt itsensä kustantajana ja sarjakuvien käsikirjoittajana.

Monet ensimmäisen aallon punk-lehtien tekijöistä päätyivät toimittajiksi. YLEllä työskentelevät tai ovat työskennelleet esimerkiksi *Vetelehtijä & Boomin* Pertti Nyberg ja *Kirkko näinä päivinä* -lehden Arto Kiuru. *Linnun* Mika Junna on työskennellyt freelance-toimittajana ja *Kellarinportaiden* Jyrki Lehtola näkyvästi *Ilta-Sanomien* kolumnistina. *Jeen* Anton Nikkilä ja Mika Taanila perustivat 2000-luvun taitteessa *Avanto*-festivaalin, minkä ohella Taanila on tehnyt kokeellisia elokuvia ja Nikkilä kokeellista musiikkia. *Aivopesun* Rami Kuusinen perusti Miettisen kanssa rock-lehti *Rumban*. *Joukkohaudan* Jari Kauppisesta tuli filosofi ja *Fanin* Anneli Nygrenistä toimittaja ja mediataiteilija.

Myös kirjallisuus kiinnosti punk-lehtien tekijöitä. Esimerkiksi Miettinen, Jyrki Siukonen ja Pasi ”Slee-

ping” Myllymäki hahmottelivat 1980-luvun alkupuolella kaunokirjallisia teoksia. Samaan aikaan punk-lehtien tekijät kiinnostivat kirjallista maailmaa: Tammien kustannustoimittaja Matti Suurpää saapui Lepakon pienlehti-tapaamiseen vuonna 1979 etsimään kirjoittajia *Runous 1980* -antologiaan. Sivistynyt Suurpää vaikutti nuorten punkkarien kohtaamisesta silmin nähdyn hermostuneelta ja kiroili paljon⁷¹. Kirjoittajia ei ilmeisesti löytynyt, sillä antologiassa julkaistiin lähinnä perinteisen tyylin nuoria runoilijoita. Pienlehtien tekijöiden pariin palasi antologian toimittajiin lukeutunut Patrik Bifeldt, joka oli ollut mukana valtaamassa Lepakkoa. Bifeldt toimitti Tammelle vuonna 1982 antologian *Toinen testamentti*, jossa oli tekstiä ja kuvia monilta punk-lehtien tekijöitä, esimerkiksi Miettiseltä, Pasi Sleeping Myllymäeltä, Jari Kauppiselta, Rami Kuusiselta, Jyrki Lehtoselta – ja myös muutamilta edellisen polven hahmoilta, mainittavasti Veltto Virtaselta.

Miettisen kirjoittamaa novellikokoelmaa ei julkaistu, mutta vuonna 1983 ilmestyi Epe Heleniuksen tilauksesta Miettisen *Muistelmat*. Kirjan takakannessa Helenius kirjoittaa:

Lähes kaikkea Miettisen toimintaa on leimannut ihastuttava amatööriimäisyys, joka yhdistyneenä selkeään musiikkipoliittiseen näkemykseen on Miettisen tavaramerkki. Tämä kirja päättyy vuoden 1983 alkuun ja tällä hetkellä näyttää, että siihen päättyi myös Miettisen amatöörikausai suomalaisessa rockissa.⁷²

69. Omaelämäkerralliset ns. perzinet (personal zine) ovat usein olleet naisten tekemiä. (Poletti 2008.)

70. Pauli Kallio, 2.12.2014.

71. *Puikko* 5b (1980), 20.

72. Miettinen 1983: takakansi.

[illegible]

5. YLI HILSEEN

On tarpeen selvittää, mistä syystä alakulo ottaa jossain vaiheessa vallan, ja yhteisen onnen hauraat rakennelmat luhistuvat toinen toisensa jälkeen.¹

Palatkaamme nyt tutkielman alussa esittämäni väitteeseen, jonka mukaan pienlehdet loivat epävirallisen julkisen tilan. Punk-lehdet siirsivät etenkin teini-ikäisten ja myöhäisteinien keskustelun yksityisestä tilasta julkiseen, ja sen myötä muokkasivat julkisen keskustelun ehtoja. Punk-lehdissä keskustelu oli mahdollista vapauttaa kielioppisääntöjen ja siivistyneen käytöksen ikeestä, jolloin esiin nousi vapaamuotoinen, puhekielinen ja ilkkurinen ilmaisu. Keskustelun vapaudessa ei siis ollut kyse vain tiettyjen sisältöjen käsittelyn rajoittamisesta, kuten 1970-luvun vaihtoehtolehdet tuntuivat ymmärtävän. Tärkeämpää oli vapauttaa ilmaisun tyyli – käytetty kieli, ilmaistavat näkemykset ja se tapa, jolla ne ilmaistaan.

Punk-lehtien avaaman epävirallisen julkisen tilan vapaus ei kuitenkaan ollut absoluuttista. Kuten edellä kuvastusta on käynyt selville, punk-lehdissä esitetyt mielipiteet eivät useinkaan olleet ainakaan tämän päivän näkökulmasta tarkasteltuina erityisen radikaaleja ja niiden esittämisen tapa vastasi melko hyvin nuorten ihmisten tavanomaista keskustelukulttuuria. Radikaalia oli ennen kaikkea tämän keskustelukulttuurin tuominen julkiseksi eli niiden tekemisen akti ylipäänsä. Koska niitä tehtiin omatehtoisesti, omilla rahoilla ja omilla säännöillä, ne olivat vapaita porvarillisen julkisuuden toimintaehdoista.

Pienlehden tekijää voikin ajatel-

la radikaalina kulttuurityöläisenä, jonka asemaa Walter Benjamin tarkastelee 1930-luvulla ilmestyneissä teksteissään ”Tekijä tuottajana” (1934) ja ”Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella” (1936). Benjaminin mukaan vallankumoukselliseksi tuottajan – esimerkiksi journalistin, kirjailijan, elokuvantekijän tai kuvataiteilijan – tekee hänen tietoisuutensa asemastaan tuotantokoneistossa². Vallankumouksellisen tuottajan ei ole mahdollista olla pelkkä radikaali sisältötuottaja, koska porvarillinen julkisuus kykenee sulauttamaan itseensä mitä vallankumouksellisimpia teemoja. Edistyksellistä ei myöskään ole kulttuurisen tuotantoprosessin perustaminen kompetenssin käsitteelle, kuten porvaristo edellyttää.³ Benjaminin tarkoittamassa mielessä vallankumouksellista olisi vain vapautuminen porvarillisen julkisuuden kategorioista, toiminta-ehdoista ja tuotantomalleista. Voi jopa väittää, että vain harrastelijamainen, taitoon yksinomaan välineellisesti suhtautuva tekeminen on vallankumouksellista Benjaminin tarkoittamassa mielessä. Sen avulla kaadetaan sekä tekijän ja tuottajan että eri alojen erikoistuneiden tekijöiden väliset raja-aidat. Tämän punk-lehtien tekijät saivat aikaan olemalla piittaamatta lehtien tekoon liittyvistä laeista ja säännöistä sekä huolehtimalla alusta loppuun lehtien tuotantoprosessista: suunnittelusta, taittamisesta, kopioinnista ja levityksestä.

Benjaminin hahmottelema, radikaaliksi kulttuurityöläiseksi kutsumani hahmo ei ole ammattilainen. Perinteisesti vallankumouksellinen sosialistinen

1. Bifo 2008: 25.

2. Benjamin 2014: 168–169.

3. Benjamin 2014: 176–177.

politiikka on kuitenkin nimennyt valankumouksen eturintamaan juuri luokkatietoisien ammattityöläisten ryhmistä koostuvan proletariaatin. Voidaanko pienlehtien tekijöitä siis millään mielekkäällä tavalla ajatella valankumoukselliseksi etujoukoksi? Hyvä lähtökohta tällaiselle pohdinnalle on André Gorzin esittämä ajatus ”ei-työläisten epäluokasta”⁴, joka alkoi muotoutua 1900-luvun loppupuolella, kun massatyöttömyydestä tuli teknisen kehityksen myötä yhteiskunnan rakenteellinen osa. Lisäksi osoittautui, että työttömiä ei useinkaan edes kiinnostanut siirtyminen tai palaaminen työelämään, sillä työttömyys voi olla palkkatyötä palkitsevampaa. Yhteiskunnallisen kehityksen myötä kansalaisen päätoimi voikin ”olla itsemääräytyvä toiminta tai ryhmätoimintoja, joita ei harjoiteta rahan takia, vaan mielenkiinnon, huvin tai meidän niistä löytämämme hyödyn vuoksi.”⁵ Tässä mielessä onkin syytä pohtia, vapauttaako täystyöllisyyden idealin tuhoutuminen ”ihmiset tyypistävistä työtehtävistä vai tyypistäkö se heitä vielä lisää pakottamalla heidät alistumaan epäaktiivisuuteen?”⁶

Näistä vaihtoehdoista toivomme varmasti valittavan sen, joka vapauttaa ”ihmiset tyypistävistä työtehtävistä”. Avoimeksi jää silti kysymys, millä tyypistävät työtehtävät korvautuvat. Oletta-kaamme, että niiden tilalle tulee vapaata aikaa ja vapaata toimeliaisuutta. Silloin on kysyttävä, millä ja miten tuo vapaa aika täytetään? Monien työelämään sopeutumattomien punk-kulttuurin jäsenten kohtalona on ollut masennus ja alkoholismi. Yksilöllisiä syitä tähän on epäilemättä ollut monia, mutta väitän kuitenkin, että masennus on usein suora

seuraus ajankäytön vapaudesta.

Eräs tapa hahmottaa masennuksen ja vapauden suhdetta on punkillekin keskeinen kaaoksen käsite. Kaaos on olemisen alkutila, täysin vailla rajoja liikkuvan energian hahmottomuutta. Elämä kaaoksessa käy ajan juoksuun sieltä mättömäksi. Sille on saatava edes jonkinlainen hahmo. Tämä suojaava hahmo voi puolestaan muuttua ahdistavaksi vankilaksi, kun esimerkiksi työelämän paineet käyvät sieltä mättömiksi – tai kun kyllästyy punkin ilmaisukeinojen suppeaan valikoimaan ja punk-kulttuurin musiikilliseen konservatiivisuuteen. Ensimmäisen aallon punk ammensi olemisen kaoottisesta alkutilasta, puhtaasta ja lähes hahmottomasta energiasta. Sen voima oli alkujen spontaanisuudessa ja innostuksessa. Kuitenkaan ei ollut mahdollista pysyttäytyä tässä aloittamisen avoimuudessa, vaan täytyi valita jokin aloituksista ja alkaa kehittää sitä. Kehittymisen kautta joko päädyttiin punkin ulkopuolelle, tai jos paradoksaalisesti alettiin kehittää punkkia, se muuttui usein parodiaksi alkuperäisestä spontaanista innostuneisuudesta ja vimmasta⁷.

Törmäämme siis jatkuvasti umpikujiin. Yhtäältä meitä vaanii liian jähmeä symbolinen järjestys, toisaalta hajoaminen kaaoksen voimien edessä. Aktivistit ja yhteiskuntafilosofi Bifo etsii ratkaisua Félix Guattarin kuvaamasta kaaosmoosin prosessista, jossa kaaoksesta syntyy suhteellisen pysyviä ja silti kaaokseen sitoutuneita hahmoja. Kaaosmoosi on ennen kaikkea yhteisöllinen liike. Oleellinen kysymys punkin, pienlehtikulttuurin ja ylipäänsä minkä tahansa vapaan kulttuurin kehittymisen kannalta onkin se, miten voimme luoda jaettuun tilaan, joissa tämä vapaus voisi tapahtua. Bifon mukaan se ei kuitenkaan ole mahdollis-

4. Gorz 1982: 22–28.

5. Gorz 1982: 19.

6. Gorz 1982: 32.

7. Nyong'o 2008: 110.

ta ilman, että kohtaamme masennuksen meille esittämän haasteen. Tällä hetkellä tärkeintä olisi siis löytää sellainen tapa ajatella masennusta, joka ei itse ole masentunut⁸.

*

Mitä pienlehdistölle sitten tapahtui vuoden 1982 jälkeen? Tämä aihe on vielä täysin vailla perusteellista tutkimusta. Ulkokohtaisesti hahmotellen voidaan kuitenkin todeta, että punk-lehtikulttuuri jatkui voimakkaana kun punk-kulttuuri siirtyi hardcore-vaiheeseen. Pitkäikäisimpiä hardcore-lehtiä olivat jo 1980-luvun alkuvuosina aloittaneet *Barabbas*, *Kaaos*, *Laama* ja *Ulo*, ja niitä seurasi huomattava määrä lyhytikäisempiä lehtiä. Hardcore-lehtien ohella ilmestyi muunkinlaisia pienlehtiä. *Ripple* (1984–1993⁹) oli ulkoasultaan melko ammattimainen rock-fanzine, kun taas Jarkko Jokelaisen siitä innoittunut *Subterranean Jungle* (1984–1995, loppupuolella pelkkä *Jungle*) oli pienlehtimäisempi. Hevimusiikin harrastajat alkoivat ahkerasti tehdä zinejä, joista näkyvin oli Mikko Mattilan päätoimittama *Isten* (1984–). Rockabilly- ja rock'n'roll-harrastajat tekemistä fanzineista mainittakoon *Frantic* ja *Moondogs*. Laaja-alaisemmin populaarimusiikista ja muustakin kulttuurista kirjoittivat Jukka Junttilan *Hiljainen Kesä* (1984–?) ja Marko Homeen *Tabu Uni* (1984–1988). Jakke Holvas teki huumorilehteä *Seppo* (1985–1988). *Suuri Kurpitsa* oli sarjakuvien laajan oma- ja pienkustannusliikedinnän kärjessä. Sarjakuvien ja musiikkilehtien ulkopuolella pienlehtikulttuuri

tuntui kuitenkin hiipuvan. Vapaan kirjoittelun, yhteiskunnallisen pohdiskelun ja itseilmaisun pienlehdet olivat entistä harvinaisempia vuoden 1982 jälkeen¹⁰.

1990-luvun lehdistä tärkein oli vuonna 1989 ilmestymisensä aloittanut punk-kulttuurin tiedotuskanava *Toinen Vaihtoehto*, jota Jantsa Kärkkäinen toimitti menehtymiseensä saakka. Lehti ilmestyy edelleen. Jo sitä ennen ehti aloittaa yhä muutaman vuoden välein ilmestyvä Janne Mäki-Turjan *Mutiny!* (1987–), joka on esitellyt marginaalimusiikin ilmiöitä punkin ulkopuoleltakin. Jan Anderzénin ja Mikko Kuoringin *Hindupyöräilijä* (n. 1997–2003)¹¹ sai siitä innoituksensa. Omintakeinen julkaisu oli myös Tero Lehdon 1990-luvun puolivälissä ilmestynyt *Laskuvarjourheilua*.

Tarkempaa tutkimusta odottavat myös tavat, joilla internet on vaikuttanut pienlehtikulttuuriin. Se vastaa blogi- ja sosiaalisina medioina moniin niihin tarpeisiin, joita täyttämään pienlehdet syntyivät. On kuitenkin ennen aikaista väittää sähköisten tietoverkkojen tuhonneet pienlehdet. Pienlehtiä tehdään yhä, ehkä jopa enemmän kuin aikoihin¹². Mistä syystä? Ensinnäkin lukijat tuntuvat yhä pitävän tärkeänä pienlehtiformaatin käsin kosketeltavaa materiaalisuutta: sitä, että lehteä voi pitää kädessä tai taskussa ja sitä, miltä paperille painetut tekstit ja kuvat näyttävät. Toisekseen pienlehdillä ja internetillä on olennaisesti erilainen suhde aikaan: internetissä teksti ilmestyy heti näkyville ja kommentoitavaksi ja yhtä nopeasti se

10. Toivon, että myöhempi tutkimus tulee osoittamaan väitteeni vääräksi.

11. Lehti jatkoi jonkin aikaa ilmestymistä osoitteessa <http://haamu.com/hindupyorailija/>

12. 2000-luvulla ilmestyneitä pienlehtiä on luetteluna liitteessä 3. Nimiketiedot on pääasiassa kerätty internetin Punk In Finland -keskustelupalstalla, mistä syystä lista painottuu punk-lehtiin.

8. Bifo 2008: 32.

9. Noin vuodesta 1981 vuoteen 1984 *Ripple* ilmestyi omakustanteena. Suuri Kurpitsa ryhtyi kustantamaan sitä vuonna 1984.

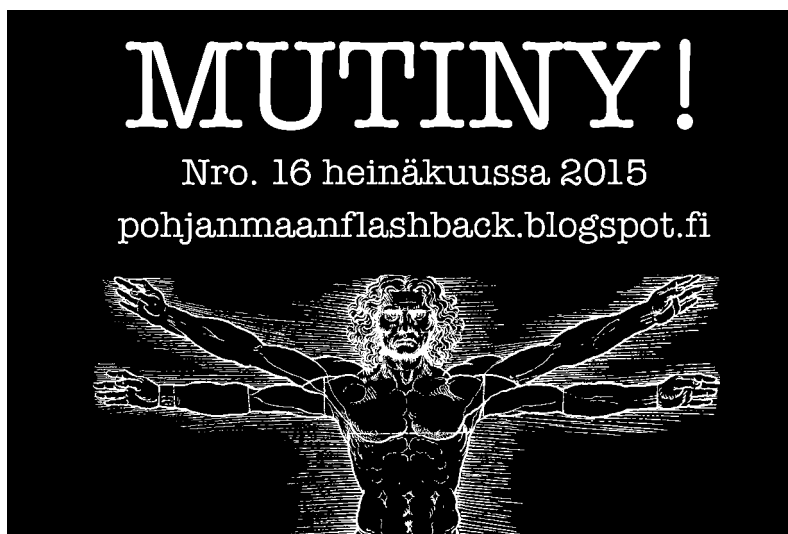
myös unohtuu. Lehden tekeminen taas kestää pitkään, joten siihen kirjoitettavia juttujakin on luontevaa kypsytellä pidempään. Vanhoja pienlehtiä myös luetaan uudestaan, mitä harvoin tapahtuu internetissä.

Vielä internet-aikakaudellakin saatamme löytää syyn pienlehtien viehättykseen samasta paikasta, josta sen paikansi varhaisia amerikkalaisia science fiction- ja sarjakuva-fanzineja tutkinut Fredric Wertham. Hänen mukaansa niiden tenho oli niiden vilpittömyydessä ja

henkilökohtaisuudessa, joka vaikuttaa keventävästi ammattimaisten ja akateemisten julkaisujen juhlallisen syvämielteisyyden – nykyään voisi myös sanoa: kyynisen ylimielisyyden – uuvuttamaan lukijaan. Fanzinet tuovat Werthamin mieleen Erasmus Rotterdamilaisen tarinan peikosta, joka kävi yöllä salaa vaihtamassa kaikki Rotterdamin kirkkojen juhlat kellokello hilpeisiin kulkusiin. Kun kaupunkilaiset aamulla heräsivät niiden helinään, he ymmärsivät sen olevan hilpeä toivon viesti.¹³

13. Wertham 1973: 34–36.

- Aapola, Sinikka ja Mervi Kaarninen (2004). "Monimuotoinen nuorisokulttuuri." Teoksessa Kirsi Saarikangas, Pasi Mäenpää ja Minna Sarantola-Weiss (toim.) *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*, 425–433. Helsinki: Tammi.
- Ala-Ketola, Marja (1988). "Eläköön pienlehdet!" *Tyyris Tyllerö* 1987: 3, 6–10.
- Alitalo, Tuike (2009). "Moikkaa systeemiä, mutta moukarilla." Teoksessa Tiina Hurskainen ja Jukka Kittilä (toim.), *Yliyönneille altis viisikymppinen. Turun ylioppilasteatterin tarinoita 1959–2009*. Turku: Turun ylioppilasteatteri.
- Anttila, Risto (toim.) (1977). *Konttorikoneet ja niiden käyttö 2. Kopioinnin ja monistuksen koneet*. Joensuu: KR-kirjat OY.
- Arffman, Päivi (2000). "Sarjakuva nousee kapinaan. Underground-sarjakuva suomalaisen yhtenäiskulttuurin murroksessa." Teoksessa Hannu Salmi ja Kari Kallioniemi (toim.) *Pohjan tähteet. Populaarikulttuurin kuva suomalaisuudesta*, 93–131. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu OY.
- Atton, Chris (2002). *Alternative media*. London: SAGE Publications.
- Atton, Chris (2010). "Popular Music Fanzines: Genre, Aesthetics, and the Democratic Conversation." *Popular Music and Society*, 33:4, 517–531, DOI: [10.1080/03007761003694316](https://doi.org/10.1080/03007761003694316)
- Benjamin, Walter (1989). "Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella." Teoksessa *Messiaanisen sirpaleita*, suom. Markku Koski, 139–173. Jyväskylä: Tutkijaliitto.
- Benjamin, Walter (2014). "Tekijä tuottajana." Teoksessa *Keskuspuisto*, suom. Taneli Viitahuhta, 167–185. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Bercoff, André (1975). *L'autre France. L'underpresse*. Paris: Stock.
- Bifeldt, Patrik (toim.) (1982). *Toinen testamentti*. Helsinki: Tammi.
- Bifo (2008). "Alterity and Desire." Teoksessa Simon O' Sullivan ja Stephen Zepke (eds.) *Deleuze, Guattari and the Production of the New*, 22–32. London: Continuum.
- Blomstedt, Jan ja Esa Saarinen (1980). *Punk-akatemia*. Pirkkala: Lehtijussi.
- Bonsdorff, Johan von (1986). *Kun Vanha vallattiin*. Helsinki: Tammi.
- Bruun, Seppo ja Jukka Lindfors (2005). "Ikuisesti sinun." Teoksessa Jake Nyman, Pekka Gronow ja Jukka Lindfors (toim.) *Suomi soi 3. Ääniaalloilta parrasvaloihin*, 329–335. Helsinki: Tammi.
- Duncombe, Stephen (1997/2008). *Notes from Underground. Zines and the Politics of Alternative Culture*. London & New York: Verso.
- Ehnrooth, Jari (1992). *Sanan vallassa, vihan voimalla. Sosialistiset vallankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905–1914*. Historiallisia tutkimuksia 167. Jyväskylä: Suomen Historiallinen Seura.
- Fountain, Nigel (1988). *Underground: The London Alternative Press 1966–74*. London: Routledge.
- Frith, Simon (1987). "The Pop Situationists." Teoksessa *Art into pop*, 123–161. London: Methuen.
- Frith, Simon (1988). *Rockin potku: nuorisokulttuuri ja musiikkiteollisuus*. Suom. Hannu Tolvanen. Suomen etnomusikologinen seura ry:n julkaisuja 1. Tampere: Vastapaino.
- Gombrich, Ernst (1968/2009). "Style." Teoksessa Donald Preziosi (toim.), *The Art of Art History. A Critical Anthology*, 129–140. Oxford: Oxford University Press.

- Gorz, André (1982). *Eläköön työttömyys!* Helsinki: Kansan Sivistystyön Liitto.
- Haavisto, Pekka (1978). "Underground yhä elossa?" *Hälläpyörä* 5/78, 28–31.
- Hebdige, Dick (1983/1979). *Subculture. The Meaning of Style*. London & New York: Methuen.
- Heiskanen, Ilkka ja Ritva Mitchell (1985). "Innostusta ja institutionalisoitumista: lehdet, pienkustantamot ja muusikkosukupolvet". Teoksessa Ilkka Heiskanen ja Ritva Mitchell, *Lättähatuista punkkareihin*. Helsinki: Otava.
- Heiskanen, Jukka-Pekka (1996). "Pienlehdet muutoksen merkinä". Teoksessa Tuula Heima-Tirkkonen, Tarja Kallio-Tamminen ja Tove Selin (toim.), *Ruohonjuurista elämänpuuksi – suomalainen vaihtoehtoliikehdintä*, 62–65. Vaasa: Vihreä Sivistysliitto.
- Hyypä, Sara Marlene (2014). *Huutoja maan alta! Oululaiset alakulttuurilehdet – kulttuurinen tila, vastakulttuuriset sisällöt ja keinot. Oulun yliopisto. Kirjallisuuden laitos. Pro gradu -tutkielma*.
- Häkkinen, Perttu ja Vesa Iitti (2015). *Valonkantajat. Välähdyksiä suomalaisesta salatieteestä*. Helsinki: Like.
- Hämäläinen, Juha (2006a). "Tee se itse – vallattoman vastakulttuurin kapina." Teoksessa Inkeri Pitkäranta (toim.) *Shh! – Suomalainen underground*, 16–32. Helsinki: Kansalliskirjasto.
- Hämäläinen, Juha (2006b). *Populaarikulttuurin kapina 1960- ja 1970-luvun Suomessa: avantgardismi, poliittinen laulu ja punkrock*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Holvas, Jakke (2006). "Pilkkaa heiveröisin perustein". *Helsingin sanomat* 9.7.2006, sivu D6.
- Jaakkola, Maarit (2010). "Lyöntivirheestä Turmeluun". Teoksessa Maarit Jaakkola (toim.), *Ei Melu tyhjistä syntynyt. Messukylän yhteiskoulu 50 vuotta*. Tampere: Domus Print.
- Jokinen, Heikki ja Kalervo Pulkkinen (1996). *Suomalaisen sarjakuvan ensyklopedia*. Kemi: Kemin sarjakuvakeskus.
- Kaikkonen, Eino (2013). "'Hihapuukko'-ilmiö Kajaanissa 1969–71". Julkaisematon kirjoitus, 23.5.2013. Kopio kirjoittajan hallussa.
- Kallio, Veikko (1999). "Kulttuurilehdet viime vuosikymmenillä". Teoksessa Päiviö Tommila (toim.), *Suomen lehdistön historia 8. Aikakauslehdistön historia. Yleisaikakauslehdet*, 489–499. Kuopio: Kustannuskiila.
- Karisaari, Juho (2014). *Tamperelaisen "punk-identiteetin" jäljillä 1978–1984*. Tampereen yliopisto. Historia. Kandidaatintutkielma.
- Kastari, Pirkko-Liisa (2001). *Mao, missä sä oot? Kiinan kulttuurivallankumous Suomen 1960-luvun keskusteluissa*. Bibliotheca historica 65. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Katajala, Kimmo ja Stig Söderholm (1987). "Rockkulttuuri ja kulttuurikonflikti – valtakulttuurin ja nuorisokulttuurin törmäys vuonna 1978". Teoksessa Söderholm, Stig (toim.) *Näkökulmia rock-kulttuuriin*, 78–99. Helsinki: Otava.
- Kivistö, Sari ja Sanna Nyqvist (2008). "Tyylin syvemmästä merkityksestä". *Avain* 4/2008, 3–7.
- Komulainen, Matti ja Petri Leppänen (2009). *U:n aurinko nousi lännestä. Turun undergroundin historia*. Turku: Sammakko.
- Kosmos, Kari (2012). "Suomalaisen anarkian loimu." Katsottu 22.4.2015 osoitteesta <http://purppuranteidenratsastaja.blogspot.fi/2012/01/suomalaisen-anarkian-loimu.html>
- Kotilainen, Leena (1979). *Suomen pienlehdet: taustasta, tekijöistä ja sisällöstä*. Tampereen yliopisto. Tiedotusoppi. Proseminarityö.
- Kyrönen, Helena (1977). *Underground-lehdistö USA:ssa ja Suomessa*. Tampereen yliopisto. Tiedotusoppi. Pro gradu.

- Laine, Jarkko (toim.) (1970). *Underground. Antologia*. Helsinki: Otava.
- Laing, Dave (1985). *One Chord Wonders. Power and Meaning in Punk Rock*. Milton Keynes & Philadelphia: Open University Press
- Leino-Kaukiainen, Pirkko (1999). "Lastenlehdistön avartuva maailma". Teoksessa Päiviö Tommila (toim.), *Suomen lehdistön historia 9. Aikakauslehdistön historia. Erikoisai-kakauslehdet*, 125–149. Kuopio: Kustannuskiila.
- Lentini, Pete (2003). "Punk's Origins: Anglo-American syncretism". *Journal of Intercultural Studies*, 24: 2, 153–174.
- Leskinen, Juice (1978). *Kuka murhasi rock'n'roll tähden*. Pirkkala: Lehtijussi.
- Lewis, Roger (1972). *Outlaws of America: The Underground Press and Its Context*. Baltimore: Penguin.
- Lindfors, Jukka ja Markku Salo (1988). *Ensimmäinen aalto. Helsingin underground 1967–1970*. Helsinki: Odesa.
- Luoto, Santtu (2000). *Tiimalasin santaa. Eppu Normaalin tarina*. Helsinki: WSOY.
- Mallander, Jan Olof (2006). "U2 ja sopeutuminen Konformiin". Teoksessa Inkeri Pitkäranta (toim.) *Shh! – Suomalainen underground*, 136–148. Helsinki: Kansalliskirjasto.
- Miettinen, Kimmo (1983). *Muistelmat*. Tampere: Jee-Jee Music.
- Miettinen, Kimmo (2008). "'Hilse' Miettinen". Katsottu 3.3.2015 osoitteesta <http://www.lam-maszine.fi/jutut/haastattelut/hilse/>
- Miettinen, Kimmo (toim.) (2009). *Hilse. Suomipunkin alku ja juuri*. Helsinki: Like.
- Myllymäki, Pasi (2009/1979). "Slee kommentoi pienlehdistä, kritiikistä ja vaikka mistä". Teoksessa Kimmo Miettinen (toim.), *Hilse. Suomipunkin alku ja juuri*, 286. Helsinki: Like.
- Nieminen, Harri (1971). "Koivu ja tähti". *Turun ylioppilaslehti* 26.11.1971, 9.
- Nyberg, Pertti (1990). *Spontaani nuorisokulttuuri Suomessa 1977–1988 : tutkimus punkista, hardcoresta ja omakustannelehdistä*. Helsingin yliopisto. Sosiologia. Pro gradu.
- Nyberg, Pertti (1991). "Systeemi huijaa. Pienlehdet etsivät vaihtoehtoja valmiille ajatuksille." *Helsingin sanomat* 1.6.1991, B2.
- Nyong'o, Tavia (2008). "Do You Want Queer Theory (or Do You Want the Truth)? Intersections of Punk and Queer in the 1970s." *Radical History Review* Issue 100 (Winter 2008), 102-119. DOI: 10.1215/01636545-2007-024
- Olavinen, Juha (1977). "Suomalainen vastakulttuurilehdistö. Vastakulttuurin ja vastakulttuurilehtien asema kulttuurimurroksessa." *Uuden Ajan Aura* 3/77, 8–10.
- Owen, David (2004). *Copies in Seconds: how a lone inventor and an unknown company created biggest communications breakthrough since Gutenberg: Chester Carlson and the birth of the Xerox machine*. New York: Simon & Schuster.
- Peck, Abe (1985). *Uncovering the Sixties: The Life and Times of the Underground Press*. New York: Pantheon.
- Perry, Mark (2009). *Sniffin' Glue and other rock'n'roll habits. The essential punk accessory*. London: Omnibus Press.
- Pikkupeura, Pasi (2011). "Hurma vai Nuuka Nautinto? 1970-luvun punk-lehtiboomi". *Kaltio* 3/2011. Katsottu 1.4.2015 <http://www.kaltio.fi/lehtiarkisto/kaltio-3-2011/pikkupeura311>
- Poletti, Anna (2008). *Intimate ephemera: reading young lives in Australian zine culture*. Victoria: Melbourne University Press.
- Raippa, Ritva (2002). *Punkin kaksi vuosikymmentä: etnografiaa ja punkkareiden elämäkertoja*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Reynolds, Simon (2005). *Rip It Up and Start Again. Post-punk 1978-1984*. London: Faber & Faber.

- Riihiranta, Lilli (1982). *Hyvinvointikakarot*. Espoo: Weilin+Göös.
- Riitta (1967). ”Millainen pitäisi hyvän nuortenlehden olla?” *Johnny Fan Club* syksy 67, Helsinki: Libris, 3–4.
- Roos, Jeja-Pekka (1999). ”Kun Suomi putosi puusta: Suomi 1970-luvulla”. Teoksessa *Suomen kansallisfilmografia 8. 1971–1980*, 17–25. Helsinki: Edita.
- Savage, Jon (1992). *England's Dreaming: Anarchy, Sex Pistols, Punk Rock, and Beyond*. New York: St. Martin's Press.
- Schapiro, Meyer (1994). ”Style”. Teoksessa *Theory and Philosophy of Art: Style, Artist, and Society*, 51–102. New York: George Braziller.
- Taanila, Mika (2007). ”Seitsemännen taiteen sivullisia – kokeellinen elokuva Suomessa 1933–1985”. Teoksessa Kirsi Väkiparta (toim.), *Sähkömetsä – suomalaisen videotaitteen ja kokeellisen elokuvan historiaa 1933–1998*, 10–39. Helsinki: Valtion taidemuseo / Kuvataiteen keskusarkisto.
- Tiekso, Tanja (2013). *Todellista musiikkia. Kokeellisuuden idea musiikin avantgardemanifesteissa*. Helsinki: Osuuskunta Poesia.
- Toikka, Jaakko S. (1969). ”Alkaako vallankumous Kirkkokadulta?” *Hymylehti* 10/1969, 61–63.
- Triggs, Teal (1995). ”Alphabet Soup: Reading British Fanzines.” *Visible Language* 29.1, 73–87.
- Triggs, Teal (2006). ”Scissors and Glue: Punk Fanzines and the Creation of a DIY Aesthetic.” *Journal of Design History* Vol 19. No. 1, 69–83.
- Triggs, Teal (2010). *Fanzines*. London: Thames & Hudson.
- Tuominen, Marja (2006). ”Vielä kerran pojat! Suomalaisen undergroundin suurmieshistoriaa retrospektiivisesti.” Teoksessa Inkeri Pitkäranta (toim.) *Shh! – Suomalainen underground*, 38–58. Helsinki: Kansalliskirjasto.
- Tuusvuori, Jarkko S. (2007). *Kulttuurilehti 1771–2007*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Wallenius, Waldemar (toim.) (1978). *Punk. Rokkishokki*. Pirkkala: Lehtijussi.
- Wertham, Fredric (1973). *The World of Fanzines. A Special Form of Communication*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Worley, Matthew (2015). ”While the world was dying, did you wonder why?:Punk, Politics and British (fan)zines, 1976–84.” Artikkelii ilmestyy History Workshop Journalissa toukokuussa 2015.

HAASTATTELUT

- Elovaara, Jorma ”Dickie Troll” 27.11.2014
- Haavisto, Pekka 16.4.2015
- Helenius, Matti 28.11.2014 (sähköpostihaastattelu)
- Hämäläinen, Juha 11.10.2014
- Into, Markku 12.10., 26.10. ja 8.11.2014 (sähköpostihaastatteluja)
- Junna, Mika 15.4.2015 (Lauri Lehtisen tekemä sähköpostihaastattelu)
- Kallio, Pauli 2.12.2014
- Koponen, Mattijuhani 19.9.2014 (sähköpostihaastattelu)
- Lehto, Teemu 28.11.2014
- Lehtola, Jyrki 9.12.2014
- Mikkola, Jukka 22.10.2014
- Myllymäki, Pasi ”Sleeping” 9.9.2014
- Nygren, Anneli 28.9.2014
- Paretskoi, Markku 10.10.2014

Pelttari, Tapio 15.4.2015
Roine, Raimo ”Bluk” 27.11.2014
Sadelehto, Markku 15. ja 16.10.2014 (sähköpostihaastatteluja)
Siivonen, Harri-Tapio 28.9.2014
Siukonen, Jyrki 1.11.2014
Säppinen, J.-V. ”Väiski” 12.5.2015 (sähköpostihaastattelu)

KIITOKSET

Ajatteleminen ei tapahdu yksin. Tahdon haastateltujen lisäksi kiittää muun muassa seuraavia henkilöitä, joiden kommentit ja tuki ovat ruokkineet tutkimustyötäni: Tuike Alitalo, Risto Eronen, Arto Haapala, Pekka Haavisto, Eeva Hallivuori, Satu Hassi, Helka Heinonen, Kari Hipponen, Marko Home, Jakke Holvas, Juho Hotanen, Arja Huttunen, Marlene Hyyppä, Erkki Hänninen, Pauli Johansson, Jarkko Jokelainen, Eino Kaikkonen, Juho Kaitajärvi, Matti Kauppi, Roo Ketvel, Jari Koho, Timo Kokkila, Mattijuhani Koponen, Jukka Kortti, Kari Kosmos, Oiva Kuisma, Markku Kuusela, Reima Kylänen, Markku Lehtokari, Jukka Lindfors, Hannu Lindholm, Janne Mäkelä, Reima Mäkinen, Anton Nikkilä, M.A. Numminen, Mikko Pousi, Outi Penninkangas, Herman Raivio, Antti Rautio, Jorma Riihikoski, Juha Ruotsalainen, Heikki räisänen, Kimmo Sarje, Mika Taanila, Tanja Tiekso, Tommi Tornivaara, Taneli Viitahuhta, Tapani Vinkala, Jukka Vuokola, Esa Väliverronen ja Hermannin Yli-Tepsa. Kiitokset myös Kansalliskirjaston ja Suomen Jazz & Pop Arkiston henkilökunnalle avusta ja kärsivällisyydestä.

Oranssin pienlehtiarkiston koonneelle Juho Hänniselle suuri kiitos työstä arkiston parissa ja kaikista käymistämme punk-lehtiaiheisista keskusteluista, jotka ovat merkittävästi ruokkineet ajatteluani. Kiitti kans *Tekken*-lehdestä, joka osaltaan innosti tekemään tämän gradun. Lukemisen arvoinen lehti! Lisäksi tahdon kiittää työ- ja elinkeinotoimistoa, Kansaneläkelaitosta ja Helsingin sosiaalivirastoa työskentelyni rahoittamisesta.

Kansilehden kuvan otti Mikko Pousi. Kuvassa Mooses-, Aivopesu- ja Sladdi-lehdyköitä Torinon rautatieasemalla Italiassa vuonna 1981. Lehden otsikko koostuu leikkeistä *Jee*, *Suuri Kurpitsa* ja *Pulunhuijaus* -lehtien kansista. Kaikki lehden kuvitus on kerätty Oranssin pienlehtiarkistosta: <http://www.oranssi.net/pienlehdet>

LAZARDS - THE SEEKRETS

SPLIT 7"

Tilaa levy osoitteesta:
BLASTOFSILENCE.ORG

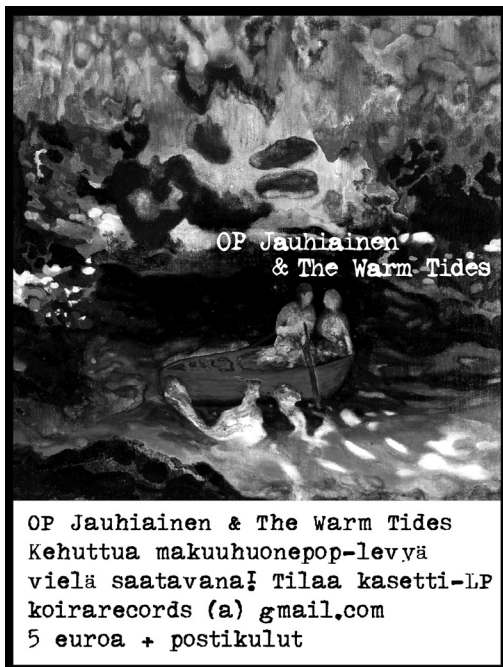
UPEA UUTUUSLEVY!

TALMUD BEACH / PANSSARIJUNA -split 7"
Summertime Mother / Punainen kukko

MONTAASI.AYY.FI

MONTAASI

OP Jauhiainen & The Warm Tides
Kehuttua makuuhuonepop-levyä
vielä saatavana! Tilaa kasetti-LP
koirarecords (a) gmail.com
5 euroa + postikulut

MUISTOJA VUODEN 1982 JÄLKEISISTÄ PIENLEHDISTÄ

Tabu Uni, Marko Home:

”Kesällä 1984 vietin interrail-reissun kaksi viimeistä viikkoa Lontoossa ja toin sieltä mukani rinkallisen levyjä ja pienlehtiä, joiden innoittamana syntyi samana syksynä *Tabu Uni*. Lehden ensimmäisessä numerossani raportoin mm. Lontoossa näkemistäni bändeistä. Mukana oli myös juttu Greenpeacesta, jota varten hain taustamateriaalin järjestön Lontoon toimistosta, koska Greenpeacea ei vielä tuolloin ollut toimintaa Suomessa. Vaikka *Tabu Uni* oli yleisilmeeltään kevyt, mukana oli siis alusta lähtien myös vakavampiakin aiheita. Nimensä ja kaasu-naamari-logonsa *Tabu Uni* otti tuolloin meneillään olleessa Irakin ja Iranin sodassa käytetystä tabuuni-hermokaasusta. Lehden painos oli 300 kappaletta ja sitä myytiin 5 markan hintaan postitse, levykauppojen kautta sekä festivaaleilla kädestä käteen.

Suomalaisen pienlehdistön vuosien 1977–1982 viriili, moniin eri suuntiin vapaasti rönsyillyt kenttä oli vuoteen 1984 mennessä vakiintunut kahteen pääsuuntaukseen, hardcore-punkin äänenkannattajiin sekä sarjakuva- ja/tai huumorilehtiin. Vuosina 1984–1988 viiden numeron verran ilmestynyt *Tabu Uni* puolestaan halusi hylätä genererajat ja suoltaa tekstiä mistä tahansa bändeistä, kirjoista ja elokuvista joista itse olin innostunut. Samoihin aikoihin aloitti Tampereella Jukka Junttilan *Hiljainen Kesä* ja Salossa Jarkko Jokelaisen *Subterranean Jungle*, jotka eivät myöskään jumittuneet genererajoihin. Kotimaisista aikalaisistaan *Tabu Uni* erottui 1960-luvun kuvastolla leikkivällä ulkoasullaan, joka tuolloin – ennen 1990-luvulla käynnistynyttä retrobuumia – tuntui vielä fresiltä. *Tabu Uni* hyödynsi 1960-luvun lehdistä saksittuja kuvia ja julkaisi esimerkiksi vuoden 1967 *Stump*-lehdestä valokopioitua kaupunkioppaan ”Helsinki for everyone”. *Tabu Uni* fiilisteli myös mm.

sellaisia 1960-luvun TV-sarjoja, kuten *Batman*, *Get Smart*, *Man from the U.N.C.L.E.* ja *Prisoner*, jotka tuolloin eivät vielä olleet saaneet uusintakierrosta Suomen televisiossa ja piti tuoda VHS-kasetteina Lontoosta.

Simon Reynolds on kuvannut kirjassaan *Rip It Up and Start Again: Postpunk 1978–1984* (2005) hyvin sitä, kuinka punkin vapauttama musiikillisen monimuotoisuuden vuolas virta kuivui vuosiin 1983–1984 mennessä yksittäisiksi noroiksi, mikä vastaa myös omaa kokemustani. Kun tuntui siltä, ettei uutta innostavaa musiikkia julkaistu tarpeeksi, *Tabu Uni* uppoutui mm. 1960-luvun amerikkalaisiin autotallibändeihin, kuten *13th Floor Elevators* ja *Music Machine* tai 1960-luvun tyttöpop-yhtyeisiin, kuten *Ronettes*. Toisaalta *Tabu Uni* arvioi tuolloin vasta kaksi ensimmäistä singleään julkaisseensa ja uudeksi *Sex Pistols*iksi hypetetyt *Jesus and The Mary Chain* -yhtyeen alkuvuoden 1985 *Lepakon*-keikan tai julkaisi brittiläisestä *Everything Counts* -pienlehdessä luvallisesti lainatun vasemmistolaisen *Redskins*-trion haastattelun, jossa puitiin mm. brittiläisten kaivostyöläisten vuosien 1984–1985 lakkoa. *Tabu Uni* noteerasi perusteellisilla jutuilla myös *Malcolm X:n* ja *Colin MacInnesin*, millä oli sikäli kauaskantoisia seurauksia, että reilut 10 vuotta myöhemmin Antti Eerikäisen kanssa perustamani kirjankustantamo *Desura*, julkaisi *Malcolm X:n* elämäkerran ja kahden *Colin MacInnesin* romaanin suomennokset.

Kesällä 1988 viettäessäni silloisen tapani mukaan taas kaksi viimeistä reilua viikkoa Lontoossa, kävin haastattelemassa mm. muusikko, kirjailija ja kuvataiteilija Billy Childishia sekä *TV Personalities* -yhtyeen *Edward Ballia* *Tabu Unen* kuudetta numeroa varten. Se ei kuitenkaan koskaan ilmestynyt ja hautautui muiden kiireiden alle, kun perustin *DU Records* -levymerkin ja ryhdyin sen puitteissa järjestämään *Cybermen*-yhtyeelle kiertueita Saksaan ja Italiaan. Hämmästyttää-

vää kyllä, törmään yhä toisinaan uusiin tuttavuuksiin, jotka nimeni kuultuaan muistavat, että tein 1980-luvulla pienlehteä nimeltä Tabu Uni ja kertovat lukeneensa sitä aikoinaan.”

Seppo (1985–1988), Jakke Holvas:

”Pienlehtien kultakausi Suomessa oli ennen Seppoa, joita tuli 6 kpl vuosina 85–87. Siinä mielessä Seppo tuli jälkijunassa. Mutta Seppo ei syntynyt siksi, että muilla oli pienlehtiä tai muilla ei ollut pienlehtiä. Tässä mielessä ajalla ei ole merkitystä paitsi siinä mielessä, että silloin itseilmaisu ei ollut mahdollista netissä, joten piti tehdä paperinen julkaisu. Edelleenkin, silloin tällöin, joku nykyinen tuttuni saattaa lukea Seppoa ja nauraa silmät kyyneleissä, lehdessä on siis ajattomia vitsejä, teinien rypemistä ennakkoluulojen paratiisissa. Sellaista kamaa, joka nykyään olisi vihapuhetta, mutta silloin tajuttiin, ettemme olleet tosissamme. Mikä on musta ja raapii lasia? Lapsi mikroaaltouunissa. Ideana oli, että kun kavereillani oli mielestäni ”hyviä juttuja”, oikeaa asennetta ja hauskaa retoriikkaa, Vantaan lähiöille tyypillistä, niin tahdoin kirjoittaa ne jonnekin ylös, muistiin. Enemmän Seppo oli siis tällaista Vantaan lähiöiden (Martinlaakson ja Myyrmäen) folklorea (hah, olin paikallinen Matti Kuusi, tsekkaa Pohjoisen reservit-kirjan Varkautta koskeva essee), meillä ei ollut yritystä olla ajankohtaisia. Inhosimme muotia. Jos useampi olisi Lounais-Vantaalla tehnyt pienlehteä, olisimme varmaan lopettaneet. Emme tienneet paljoakaan bändeistä, punkista, uudesta aallosta jne. joten siinä mielessä emme mitenkään ”heijastaneet aikaa”. Me pelasimme fudista. Joskus ryyppäsimme. Ja kaiken aikaa keksimme liioittelua, mustaa huumoria, asenteellisuutta, onelinereita jne. Yhdessä Seppo-numerossa, kaikkein konventionaalisimmassa, teimme 5 bändihaastattelua, koska ”niin kuului tehdä”, ja pääkirjoituksessakin sanottiin itseä piikitellen, että ”Tämä Seppo = Soundi”. Bändien jäsenten jutut muutimme ja puolet tekstistä oli keksittyä. Emme juurikaan olleet kiinnostuneita muista pienlehdistä. Ainoastaan jonkinlaista

solidaarisuutta tunsimme niitä kohtaan, jotka tekivät myös lehteä, mutta melkein kaikkia muiden lehtiä pidimme ihan roskana. Ikään kuin niissä olisi vain julistettu tekijöidensä outoa ulkomaiden (ilmiöiden) ihailua. Esimerkiksi Marko Homeen lehti (Subterranean Jungle?) oli sellaista fiftari-diggailua, vanhojen tv-sarjojen kelailua ja ennen kaikkea tyylietietoista, esteettistä touhua. Ymmärrän nyttemmin, että se oli tyylyttelyä ja Homeen oman maun ilmaisua, mutta ei sitä silloin lkenut. Me koimme olevamme ”tavallisia jätkiä”, ja se tavallaan lehdestä ilmeneekin.”

Mutiny! (1987–), Janne Mäki-Turja:

”Tilasin ensimmäiset pienlehteni vuonna 1984. Scubs kirjoitti postpunkista ja Laama hardcorepunkista. Nuo lehdet luettuani tuntui siltä kuin olisin liittynyt johonkin salaseuraan, joten syntyi palava halu tehdä itse jotain samanlaista. Mutiny-nimi tuli Birthday Partyn levystä, ja ihan ensimmäiseksi tein pienen ”harjoitusnumeron”, jossa oli mm. levyarvosteluja, joiden kirjoitustyyli oli apinoitu suoraan Laama-lehden Sburgilta. Tajusin onneksi, että ideana olisi tehdä omalla tyyllillä itseni näköinen lehti, joten jatko menikin sitten paremmin. Ensimmäinen varsinainen numero ilmestyi alkuvuodesta 1987 ja suuriin suoi se, että halusin kertoa tällaisesta uudehkosta bändistä kuin Sonic Youth.

Suunnilleen viittä ensimmäistä numeroa leimasi aika vahvasti amerikkalainen post-harcore/noiserock ja grunge-aallon undergroundimpi siipi sekä Bad Vugumin uudet bändit, mutta oman musiikkimaun laajeneminen alkoi näkyä yhä vahvemmin, kun löysin psykedelian, krautrockin, jazzin, folkin, japanilaiset bändit ja niin edelleen. Koko ajan johtojatuksenani oli tiedon ja mielipiteiden jakaminen uusista ja vanhoista hyvistä jutuista. Niistä, joista muut eivät kirjoittaneet.

Omista kotimaisista suosikkizineistä Laama ja Ripple ovat ylitse muiden. Molemmat olivat paksuja, äärimmäisen hyvin ja mielenkiintoisesti kirjoitettuja ja ne kertoivat aiheista, joihin isommilla lehdillä ei ollut mielenkiintoa. Sburg ja Arma De Fuego on

mulle olleet molemmat sellaisia majakoita, joihin on aina voinut luottaa, ja vaikka itse olen ajautunut omalle reitilleni, on ollut tärkeää että ”myrskyn tullen” nämä majakat ovat olemassa ja ohjaamassa. En tunne kumpakaan päätoimittajaa henkilökohtaisesti, eli en ole voinut soittaa ja pyytää apua tai neuvoa, mutta pelkkä lehtiensä lukeminen on auttanut. Molemmille lehdille tyypillistä on paitsi silmiä hivelevä DIY-grafiikka, myös tiukka lahjomattomuus ja oma kielellinen tyylinsä. Sburgin kohdalla miellytti aina tietynlainen minimalistisuus ja tiivistämisen taito. Pienessä tilassa saatiin sanottua paljon. Arma De Fuego taas oli sen tason sanataituri, että jokainen sana, pilkku ja lause tuntui loppuun asti harkitulta ja tarkoituksenmukaiselta, silti vaikutelma ei ollut koskaan kylmä tai tylsä.

Myös ULO on mainittava. Lehti oli hienosti taitettu, hyvin kirjoitettu ja pt Pekka Suomäki tuntui suosivan keskimääräistä omaperäisempiä punk/hc-bändejä.

Pienlehdistä voisi vielä mainita esimerkiksi Scubs, Moderni, Tulva, Ed-Visio, Rhythm & Blues, Katoamispiste, Chouette ja tietenkin Hindupyöräilijä. Vaikka en varsinaisesti hevimiä olekaan, niin Isteniäkin tuli luettua välillä, sillä olihan se vaikuttavan kokoinen lehti. Eniten varmaan tulee edelleenkin arvostettua lehtiä, joissa näkyy viitseliäisyys ja asiaan paneutuminen. Tietenkin kaiken alku on mielenkiintoinen aihe.

Mondo Freako oli hesalainen ug-zine 80-90 -luvun vaihteesta, aika huuruinen. En tiedä tuliko sitä enempää kuin yksi nro, mut ykkösnrossa käsiteltiin kuitenkin ug:n historiaa ja keskeisiä artisteja niinko Fugs, Residents, Mothers, Chadbourne, Butthole Surfers jne. Lehdestä on sellainen hauska tarina, että sain ensimmäisen numeron mukana psykedeelisen A3-kokoisen ”maalauksen” jonka toisella puolella oli kirjoitettu aika vahvaan vittuilusävyyn, suunnilleen että miten siellä landella pystyy elämään yms yms. Olin tästä vähän ihmeissäni, mutta ajattelin, että ehkä se kuuluu lehden agendaan. Myöhemmin sitten sain lehden tekijältä anteeksipyyntökirjeen, että ”sori en muista siitä päivästä paljoakaan, muuta

kuin että olin sekaisin ja ympärilläni pyöri kaksi alastonta naista”...heh. Ja sitten seurasi hyvinkin ystävällismielistä keskustelua mm. siitä kuinka hän oli tavannut Chris Cutlerin Pere Ubun keikalla (1988, muistaakseni) yms yms. Harmillisesti ei tullut oltua enää yhteydessä tyyppiin, sillä hän vaikutti mielenkiintoiselta persoonalta. Tyypin nimi taisi olla JP Aro. Olen joskus googlettanut nimen, mutta muistaakseni en löytänyt mitään.”¹

Hindupyöräilijä, Mikko Kuorinki:

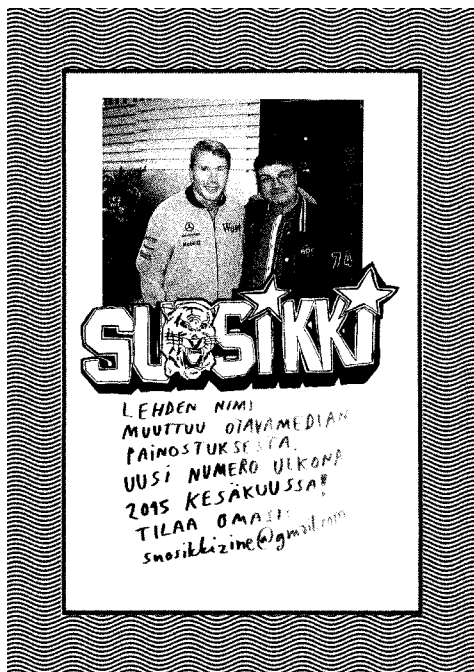
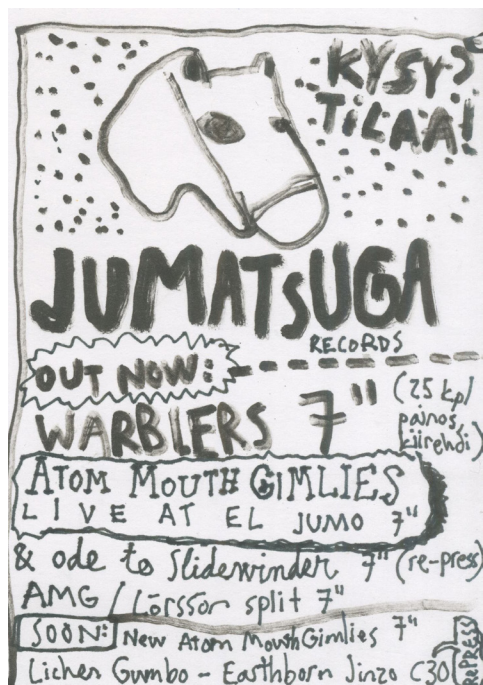
”Joo, yhdessä tuumin perustettiin se. Muistaakseni Jan oli tilannut mun edellisen lehden I Hate You Deeplyn... vai miten se nyt meni... muistan ainakin että IHYD#2:ssa oli Kemialliset Ystävät mainos, oisko ollut ehkä arvostelukin/juttu? Eli oltiin yhteydessä oltu jonku verran ja olin kyläilly Tampereella jossa päätettiin lehden nimi jne.

Muhun vaikutti ihan vaan mitkä tahansa pienlehdet, jopa Toinen Vaihtoehto, sarjikkeet, Iso Kurpitsa jne. Mutta just enempi vaan innostavina. Mutiny oli tietenkin tärkein ja sisällöllisesti ainoa esikuvani. Alkuvaiheessa ainakaan mulla ei ollut ulkomaille juuri mitään kontakteja muistaakseni. Luulen että Janskulla oli meistä tarkempi visio siitä millainen lehden pitäisi olla.”

Hindupyöräilijä, Jan Anderzén:

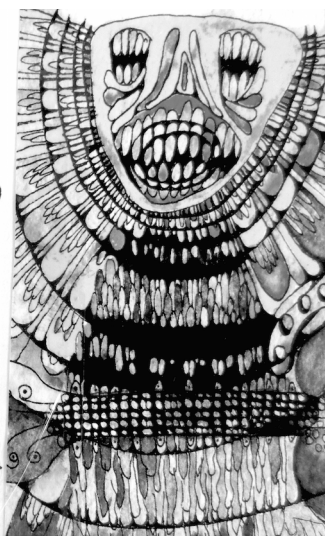
”Yhdistän Hindupyöräilijän synnyn yleiseen DIY-kärpäsen tartuttamaan kiimaan. Mutiny! oli selkeästi suurin esikuva, mutta ennen kaikkea ajatus omasta pienlehestä innosti. Mikko tietysti oli hyvä kaveri hommaan, koska oli jo julkaissut pari omaa hienoa lehteä. Makumme kävivät myös yksiin ja Mikko oli kiinnostunut muustakin musiikista kuin punkista. En muista oliko mulla Hindupyöräilijän perustamisvaiheessa vielä moniakaan ulkomaalaisia pienlehtiä hallussa. Bananafish varmaan inspiroi itseäni jossain vaiheessa.”

1. Janne pyysi poistamaan tuon vikan tarinan, mutta se on niin hyvä että en mä voi. Toivottavasti tarinan päähenkilö ei nolostu. Ei ainakaan ole syytä. (lat. huom.)

VINDI KARLOSIN UUSI KASETTI
 "TERVEISIÄ RÄNTSILTÄ"
 OSTETTAVISSA NYT!
 -POSTITSE 6 € (sis. postituksen)
 -KÄDESTÄ KÄTEEN 5 €
 vindikarlos@gmail.com

SISÄLTÄÄ MM. KAPPALEET:
 AMPPARI, MIKKONEN, JUHANNUS-
 PÄIVÄ, TURKU-LOHJA-HANKO
 JA JENGISOTALAPSEN MYÖHEM-
 MÄT VAIHEET + N. 8 MUUTA!

2000-LUVUN PIENLEHTIÄ

82MM
Abhorrent Visions
Aivovamma tai Aivovaurio
Ajatuksen valo
Alistadi
Aurora Urealis
Chambers
Clouds Will Move
Darra
DCK-zine
Downsided
Eat!Eat!Eat!
Elikkäs
Esa
Esari
Etikka
Face Up To It
Feeding the Fire
Flagburner
Hai Jump
Hard & Obscure
Hetkinen
Hihhuli
Hullu
Humppalähetys
Huuto
It Ain't Over Yet
Kajaanin Sanomat
Kancer Kountry
Kaveri
Keesi päässä, lapa jäässä
Ketkuta ja jyrää
Kohellus
Kosminen Yhteys
Kotipäivä
Kuje
Kuolinsyy
Kuuma linja
Kynä
Kyrvänimijä
Kyyliä
Köpö
Lieka
Lurkki
Maanalainen
Make It Look Like An Accident
Mania
Marsuli

Megafoni
Minä ja Japani
Mänty
National Enqu
Nolla
No Escape
Nurja kehä
Outa
Paavo-Sanomat
Paljain jalon
Palokka
Perna
Perverse Gospel
PML-zine = Pikakelauksella
maailmanloppuun
Pillunnuolija
Porttiteoria
Pretty Much
Punk Sex
Queer Punk's Night Out
Revontuli
Riento
Rip Off
Ripple Rock
Rotta Repolainen
Räntä
Sairaus
Siemenet
Shitfaced
Soijamuste
Special Interests
Spärdäri
Sytyke
Syöpänaamari
Suosikki
Takku
Tekken
Tohtori Caligarin kabinetti
Too Many Miles
Trapped Under Slice
Turha
Ug
Virta
Visto
Voice Of The Divided
Väärinajattelija
Wunder Kammer
Äänioikeus

HULDA HUIMA JA
MUSTAT KALSARIT

C-Kasetti 5 euroa.
Saatavilla keikoilta ja
hyvin varustetuista
levykaupoista.